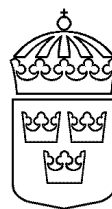

Riksdagens protokoll

2002/03:75

Torsdagen den 20 mars

Kl. 12.00 – 18.07

Protokoll
2002/03:75

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 14 mars.

2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämnds-sammanträden

Tredje vice talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträden fredagen den 14, måndagen den 17 och fredagen den 21 februari inkommit.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2002/03:67 och 69 till justitieutskottet

2002/03:80 till lagutskottet

2002/03:93 till kulturutskottet

2002/03:96 och 106 till skatteutskottet

2002/03:109 till trafikutskottet

2002/03:115 till utrikesutskottet

Förslag

2002/03:RR10 till arbetsmarknadsutskottet

4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 mars

SkU12 Allmänna motioner om taxering, skattebetalning och folkbokföring

Punkt 1 (Enklare redovisning och deklaration för företagen)

1. utskottet
2. res. 1 (fp, m, kd, c)

Votering:

163 för utskottet

130 för res. 1

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 23 v, 14 mp

För res. 1: 45 m, 40 fp, 28 kd, 17 c

Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Punkt 2 (F-skattsedel)

1. utskottet
2. res. 2 (fp)
3. res. 3 (c)

Förberedande votering:

43 för res. 2

17 för res. 3

233 avstod

56 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

236 för utskottet

40 för res. 2

17 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 45 m, 28 kd, 23 v, 14 mp

För res. 2: 40 fp

Avstod: 17 c

Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Punkt 8 (Skattekontroll, revisioner, kontrollbesök, m.m.)

1. utskottet
2. res. 10 (v)

Votering:

227 för utskottet

23 för res. 10

41 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 5 m, 38 fp, 28 kd, 17 c, 13 mp
För res. 10: 23 v
Avstod: 40 m, 1 fp
Frånvarande: 18 s, 10 m, 9 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU5 Försäkringsrättsliga frågor

Punkt 6 (Utvidgat ansvar för trafikförsäkringen)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

180 för utskottet
113 för res. 1
56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 23 v, 17 c, 14 mp
För res. 1: 45 m, 40 fp, 28 kd
Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Punkt 8 (Handläggningen av trafikskadeärenden)

1. utskottet
2. res. 2 (v, c)
3. res. 3 (kd)

Förberedande votering:

41 för res. 2
28 för res. 3
224 avstod

56 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

220 för utskottet
45 för res. 2
28 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet 126 s, 45 m, 40 fp, 9 mp
För res. 2: 23 v, 17 c, 5 mp
Avstod: 28 kd

Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU8 Associationsrättsliga frågor, m.m.

Punkt 1 (Ny bolagsform för mindre företag)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

248 för utskottet

45 för res. 1

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 40 fp, 28 kd, 23 v, 17 c, 14 mp

För res. 1: 45 m

Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Punkt 3 (Ny associationsform för icke vinstutdelande verksamhet)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp, kd)

Votering:

162 för utskottet

113 för res. 3

18 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 23 v, 13 mp

För res. 3: 45 m, 40 fp, 28 kd

Avstod: 17 c, 1 mp

Frånvarande: 18 s, 10 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 5 c, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU11 Förvärv av stöldgods i god tro

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU10 Familjehemsvård

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Läro- och lärutbildning
och lärare*

5 § Läro- och lärutbildning och lärare

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 2002/03:Ubu4

Läro- och lärutbildning och lärare.

Anf. 1 ANNA IBRISAGIC (m):

Fru talman! Först och främst vill jag yrka bifall till den moderata reservationen nr 6 under punkt 5 samt säga att vi för tids vinnande avstår från att yrka bifall till våra övriga reservationer, även om vi givetvis står bakom innehållet i samtliga.

Fru talman! Riksdagsledamöter, åhörare! Det finns några områden inom politiken som förtjänar att behandlas med en viss tålmodighet och med ett stort mått av respekt från riksdagsmajoriteten – Socialdemokraterna och deras stödpartier.

I traditionen har det rört sig om utrikespolitik, som vi i dag blir så påmind om med stort allvar, om bostadspolitik och om skolpolitik, av skäl som verkar självklara: det är viktigt att beslut med långt genomslag har en bred majoritet.

Läroarutbildningen är en sådan fråga. De studenter som går in i en läroarutbildning förtjänar att få en utbildning som är beslutad med ett brett stöd. Skolan förtjänar breda lösningar eftersom en lärare som går ut läroarhögskolan har minst 40 år i yrket, med grundkvaliteterna satta genom läroarhögskolan.

Skolan har i dag sådana problem att det snart bara är socialdemokrater som inte sett dem eller förmått förstå att problemen finns. Det handlar om en kunskapsnivå som inte gör nationen eller befolkningen till freds – brister som redan i dag hotar kompetensförsörjningen på kort, medellång och lång sikt.

Redan Kompetensutredningen – vilket namn! – konstaterade att dagens unga generationer är de första som har en sämre skolbakgrund än sina föräldrar.

Vi har en skola som har bekymmer med likvärdigheten. Skolorna i kommunerna levererar olika förutsättningar för eleverna, något som hotar nationens krav på en jämn och hög kvalitet på skolundervisningen.

I stället för speciallärare utbildas i dag specialpedagoger till att handleda vanliga lärare att undervisa elever med inlärningsproblem eller läs- och skrivsvårigheter. Vi anser att en speciallärare som arbetar direkt med barn med läs- och skrivsvårigheter kan bygga upp en gedigen kunskapsbank av praktiska erfarenheter. En speciallärarutbildning med inriktning på läs- och skrivsvårigheter bör därför inrättas, enligt vår mening.

Rättmätiga krav på ordning och reda i klassrummen framställs av regeringspartiet ofta på kommunal nivå som ett bakåtsträvande krav. Flumskola är nog i dag mer en beskrivning på hur det är än en rädsla för vad som är på väg.

Dagens skola ter sig för många föräldrar som förvirrande, stökig för barnen och sjukdomsalstrande för lärarna. Vi är en nation som verkligen borde kunna bättre.

Skolan bör ha en absolut plikt att informera vårdnadshavare vid misstanke om elevs narkotikaanvändning. Frågor beträffande mobbning bör behandlas utförligt redan i läroarutbildningen och ingå i läroarfortbildningen. Att ämnet Idrott och hälsa ingår i läroarutbildningen är en förutsättning för att nyutexaminerade lärare på ett bra och pedagogiskt sätt ska få med rörelse i hela sin undervisning och för att skolan i framtiden ska kunna arbeta målinriktat, utan timplan.

Det stora allmänna blocket i läroarutbildningen ger för lite utrymme för delvis olika krav på skolans olika nivåer. Antagningskraven till utbildningen bör vara högre, exempelvis vad gäller kunskaper i svenska. Blivande lärare måste vara säkra även i basämnen. Skolans professionella måste få förtroende och utrymme att använda sin kompetens utan massor av politiska pekpinor om vi vill att fler människor ser sin framtid i läroaryrket.

Samtidigt som vi önskar och är i behov av att alltfler väljer läraryrket lever vi i en verklighet där alltfler redan utbildade lärare väljer att byta yrke. SCB:s siffror från förra året visar att mer än var femte lärare som har gått ut utbildningen 1996 eller senare arbetar någon annanstans än i skolan. De flesta har valt att arbeta inom offentlig förvaltning, till exempel på kommunkanslier eller en myndighet. Den näst största gruppen finns inom hälso- och sjukvården, men även konsultbyråer och firmor som sysslar med revision eller marknadsföring sysselsätter i dag många lärare.

Det kan te sig bra att lärare kan hitta ett annat arbete som de är mer nöjda med och där de får mer betalt, men faktum är att lärarna inte byter arbete för att de nödvändigtvis är nyfikna på nya yrken utan framför allt för att de upplever att skolan är en svår miljö att arbeta i. Det är nog snarare så att de flyr skolan än att de söker sig till någonting nytt.

När människorna vill se en mer attraktiv skola, en skola med mer av kunskap, mer av ordning och harmoni, väljer regeringen att lägga fram förslag om en läroarutbildning där undervisningstiden för läroarstudenterna där de ska tillägna sig kunskaper i de ämnen de ska undervisa i minskas, till förmån för ännu mer praktik i kommunerna. Det är en utbildning som ytterligare vill radera ut yrkesrollen, som redan i dag verkar alltför utsuddad i skolan.

Det är möjligt att det här löser problem i skolan, men det löser inte de problem som verkligen gör skolan i Sverige till en sämre skola.

Hur blev det då? Av kunskaper blev det ingenting – i stället för mer blev det mindre. Yrkesrollen blev inte tydligare utan än mer otydlig. Av ordning, reda, lugn och ro blev det bara mer flum.

Allt detta är en naturlig konflikt mellan socialdemokratin och oss som vill få Sverige in i en roll av kunskapsnation. Det är en naturlig konflikt mellan harmoni och socialistiskt kaos. Det är en konflikt mellan oss som har insett att läroarrollen behöver stärkas snarare än att sammanblandas med andra roller: kort sagt, mellan borgerlighet och socialism.

Fru talman! Jag har studerat det kommittéförlag som ligger till grund för regeringens ställningstaganden i frågan, och jag upptäckte att bokryggens text är felstavad. Det står ”utbilding”. Det verkar mer en tanke än ett misstag.

Anf. 2 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Det är svårt att tala om vad som helst i dag. Det är en mycket speciell dag. Vi får anstränga oss för att koncentrera oss på frågorna om läroarutbildningen.

Jag tittade på talarlistan, och jag såg att den öppnas av två personer som inte är födda i Sverige, som har tillbringat en stor del av sina liv i en annan värld än demokratins värld. Det här säger någonting. Vi skulle inte ha fått behålla vår identitet, vi skulle inte ha fått behålla vår värdighet som människor, om vår skola hade vänts upp och ned av tusentals reformer – reform på reform.

Det var faktiskt i början av 20-talet som Lenin personligen – Lenin är inte en person jag beundrar, inte alls, men en gång i sitt liv gjorde han någonting bra – vägrade gå med på Proletkults krav på att rasera all gammal kunskap, att bygga upp en kultur och en kunskap som skulle vara alldeles ny, som skulle vara fullständigt annorlunda än all tradition.

Vi som kommer från före detta kommunistländer vet att vi fick behålla oss själva tack vare kontinuiteten i kunskapen. Vi fick lära oss grammatik, matematik och fysik ordentligt. Det var vår frihet. Det var nerven i vår identitet. Det är därför alla människor i de här länderna som under så lång tid har förtryckts, pinats och terroriserats inte blev zombies – fullständigt indoktrinerade varelser.

När jag tittar på vad som har hänt i västvärlden blir jag ofta förbryllad. På 70-talet kom det en bok skriven av en mycket kunnig skolforskare, Neil Postman – eller var det i slutet av 60-talet, jag minns inte precis datum. Boken hette *Teaching as a subversive activity*, alltså lärande som revolutionär verksamhet. Tio år senare skrev samma forskare *Teaching as a conserving activity*, alltså lärande som en konservativ verksamhet. I den nya boken beskrev han skolan som en oas mot alldeles för många förändringar och alldeles för stort tryck från det kommersiella samhället.

Varför tar jag upp det här? Jo, jag vill att vi ska vara väldigt medvetna om att intelligenta, kunniga forskare lätt kan böja sig för trender. Trenderna i skolpolitiken, skolideologin, skolforskningen, har dragit åt många olika håll. Detta har lett till förändringar som långtifrån alltid har varit förnuftigt motiverade.

Med detta vill jag påminna om att vi i Folkpartiet inte alls har varit entusiastiska över den senaste reformen av läroarutbildningen. Vi vill ha en förbättrad läroarutbildning, vi vill ha mer kunskap om olika ämnen i läroarutbildningen och vi vill ha någonting annat än enhetslärare som går lång tid i samma utbildning, oavsett vad han eller hon vill göra senare i livet. Vi tycker att de tre gemensamma terminerna i pedagogik som nu är obligatoriska för alla lärare tar för lång tid.

I en tid när skolan behöver många nya lärare, kunniga lärare, när vi ser att en del lärare hoppar av sina utbildningar, är det nödvändigt att påminna om att det fanns andra lösningar till hands. En del av de förhastade förändringarna diskuteras i dag intensivt bland läroarutbildare.

Jag har till exempel hört talas om mycket stora svårigheter på Läroarhögskolan i Stockholm med att anordna praktik enligt den nya modellen. Skolorna var inte förberedda för detta. Många studenter måste rusa ut och försöka hitta en sådan plats, och det finns många som stannar några dagar på en skola och några dagar på en annan skola. Det finns ingen kontinuitet och ingen struktur i den här så kallade verksamhetsförlagda delen av studierna. Då är frågan: Var det nödvändigt att hasta fram den här reformen av läroarutbildningen?

Samtidigt pågår mycket intressanta verksamheter på läroarhögskolorna. Det gäller den särskilda läroarutbildning som vänder sig till folk som redan finns i skolorna, som har gedigna akademiska kunskaper från andra områden och som kan få behörighet som lärare tack vare utbildning under den tid de fortsätter arbetet i skolorna. En annan intressant verksamhet är den man har satt i gång för att hjälpa civilingenjörer som har lämnat Ericsson att komma in i skolan som lärare. Där pågår också en särskild utbildning, och det verkar gå mycket bra. Ändå utbildar sig människor faktiskt till lägre löner, ibland till och med till drastiskt sänkta löner. Mellan de löner de hade som civilingenjörer på Ericsson och de löner de kan få i skolan är det faktiskt ett stort avstånd.

Alla dessa saker visar att det går att rekrytera fler lärare utan att de ska behöva gå genom hela lärarytelsen och att det finns folk som är mycket väl förberedda för att verka som lärare i skolan. Jag är säker på att detta är ett bevis på att det system vi i Folkpartiet hade föreslagit, med en mentor som skulle hjälpa folk att bli mycket kunniga när det gäller den praktiska, så kallade verksamhetsförlagda delen av studierna i själva skolan, skulle vara bra. Man behöver inte offra en extra termin på detta.

Jag minns inte om jag sagt att jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 3. Allt detta har dock att göra med den välkända och mycket rikligt argumenterade ståndpunkt vi har angående lärarytelsen. Vi är inte emot praktisk pedagogisk verksamhet, inte alls. Men vi vill ha den betydligt annorlunda strukturerad.

Jag ska avsluta med att en gång till säga det jag har sagt i andra debatter: En lärare ska vara en lärare och inget annat. Bland de bästa kontakter och möten jag kan räkna i mitt liv har varit möten med lärare som var lärare, som inte försökte spela kompisens roll eller bara var någon handledare med obestämd identitet. Det var en kunnig, vuxen person som mötte lillflickan Ana Maria, och denna kunniga, vuxna person som ingav respekt och beundran och som jag älskade har gjort att jag har blivit en skrivande människa. Jag kommer att dö med stor tacksamhet över sådana möten.

Vi vill att läraren ska vara älskad och beundrad som lärare, inte som någonting annat.

Anf. 3 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 11. Givetvis står jag bakom samtliga kristdemokratiska reservationer i betänkandet, men av tidsskäl nöjer jag mig med att yrka bifall till denna reservation.

Vår tids hjältar – så skulle jag vilja beskriva lärarna. Det är lärarna som förmedlar och levandegör kunskap, som vägleder i kunskap och i förmågan att söka, värdera och använda kunskap. Ett annat ord för lärare är pedagoger, och ordet pedagog betyder i sin mest grundläggande mening ”att leda till källan” – en vacker och sann beskrivning av lärarens uppgift: att leda till källor av kunskap, erfarenhet och visdom.

Få yrken har sådan betydelse för våra barns och ungdomars utveckling och välbefinnande. Få är de yrken som har sådan betydelse för att lägga grunden till en framtida välfärd. Undersökning efter undersökning har visat och bekräftat att den allra viktigaste faktorn för om en elev lyckas i skolan är lärarens kompetens.

Det är därför tråkigt att behöva konstatera att lärarna under senare år, under den socialdemokratiska regeringen, har fått se sin status undergrävd och fått se villkoren försämrade.

Förbluffande många fortsätter ändå i yrket. Förbluffande många klarar ändå, trots de försämrade möjligheterna, att med sin kompetens, skicklighet och värdighet göra ett gott och professionellt arbete.

Ett gott så tydligt exempel på den negativa spiral som skolan har försatts i är sjukskrivningstalen. I dag är det så många lärare som är sjukskrivna så länge att det inte är möjligt att ens teckna en sjukförsäkring för lärarna. Inget försäkringsbolag anser sig ha råd att försäkra en så utsatt

och belastad grupp. Den alarmsignalen borde vara nog för att väcka socialdemokratins och dess stödpartiers uppmärksamhet.

Detta sker i en situation när Sverige behöver fler lärare. Bara fram till 2005 behöver 70 000 lärare rekryteras. Bara för att ersätta dem som i dag arbetar utan pedagogisk högskoleutbildning krävs 16 000 nya lärare.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill se den goda skolan utvecklas. I den goda skolan krävs de goda vuxna. Utan de goda vuxna, lärare och annan personal, förblir den goda skolan en ouppnåelig dröm. Vi vill göra drömmen verklig.

Läraryrket behöver uppgraderas. Lärarna måste få det erkännande som vår tids hjältar fordrar.

En förutsättning för att lärarna ska klara sitt uppdrag är förstås att de resurser som behövs sätts in. Det är därför vi kristdemokrater år ut och år in satsar mer pengar på skolan, på kommunerna, än vad regeringsunderlagets partitrojka förmår. Också i budgeten för 2003 ville vi göra en kraftig satsning på skolan och den kommunala verksamheten. Förhoppningsvis ska även regeringen komma till insikt om detta så småningom.

Grunden för läraryrket är goda kunskaper. Det är därför läro- och lärutbildningen är så viktig också för att göra skolan trygg. I dag brister tryggheten i den svenska skolan. Mer än var tionde elev går till skolan med ångest, oro och smärta inför sin dag, rädda för att bli mobbade, hånade och trakasserade. Det är resultatet av den otrygghetens skola som dragit in i vårt land.

För att göra en trygg skola möjlig, där eleverna får lust att lära, krävs en god värdegrund, en bas att stå på. Det är därför vi kristdemokrater tycker att det är så viktigt att lyfta fram värdegrundsarbetet redan i läro- och lärutbildningen. Det behövs också för att möta de livsfrågor och de funderingar över allmänmänskliga frågor som våra barn och ungdomar ställer sig och också har rätt att få hjälp att bearbeta i en trygg miljö.

Fru talman! För att höja lärarnas status och öka förutsättningarna att göra den goda skolan möjlig föreslår vi ett batteri av åtgärder.

Vi kristdemokrater vill garantera alla lärare rätten till bra och kontinuerlig kompetensutveckling. Det är rimligt att varje lärare har en egen skriftlig kompetensutvecklingsplan som uppdateras och stäms av med både lärarens individuella och skolans generella behov och förutsättningar. Detta gäller också förskollärarkåren där vi vill se mer av vidareutbildning av till exempel barnskötare för att klara kraven på pedagogiskt utbildad personal och därmed den pedagogiska kvaliteten i förskolan. Allt oftare nås vi av alarmsignaler att den nya läro- och lärutbildningen inte klarar av att utbilda tillräckligt många förskollärare. Inte tillräckligt många väljer den inriktningen. Det vill vi råda bot på.

Fru talman! En effekt av otrygghetens skola är stressen. När otryggheten blir norm, arbetsuppgifterna fler och resurserna, möjligheterna, sämre ökar stressen. Och stressen skördar offer. Alltför många lärare – särskilt kvinnliga lärare – går in i väggen, knäckta av årtal av slit och långsamt men stadigt försämrade möjligheter att utföra sitt yrke. Vi vill att det ska tas krafttag mot stressen. Vi vill se mer av flexibilitet i skolans arbetssätt, samtidigt som våra resursförstärkningar gör det möjligt med ytterligare personal och därmed avlastning av lärarna.

Det måste också en gång för alla bli klart att lärarkompetens är unik. Det är faktiskt häpnadsväckande okunnigt att inbilla sig att vem som

helst skulle kunna göra ett lärararbete av kvalitet. För det krävs högkvalitativ kunskap. Det är därför som vi kristdemokrater vill se en auktorisering av läraryrket, en legitimation, så att det blir tydligt vilka som har möjlighet att på ett fullgott sätt utföra lärararbetets alla olika sidor.

Fru talman! Med dessa åtgärder hoppas vi kunna bryta den passivitet och den övertro på plötsliga och inte alltid helt genomtänkta åtgärder som tyvärr präglat de gångna årens skolpolitik. I Kristdemokraternas skola blir läraren också i verklig mening hjälte. Vi behöver vår tids hjältar. Den goda skolan blir möjlig. Den vill vi kristdemokrater se.

Anf. 4 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att det känns märkligt att vi i dag ska debattera läraryrket, högskola och jämställdhet inom utbildningsväsendet. Jag måste säga att jag har svårt att uppbåda den inspiration som man i normala fall ska känna för en debatt. Det är svårt när vi vet vad som har hänt och händer.

Låt mig inleda med att säga att jag naturligtvis står bakom Vänsterpartiets reservationer, men jag väljer att yrka bifall till reservation nr 7.

Jag ska försöka ge ett lite annat perspektiv på den här debatten. Mycket av det som sägs och kommer att sägas har sagts redan tidigare.

Kunskaper om hur olika barns uppväxtvillkor kan vara och om de ut-satta miljöer som är många barns vardag är av särskild betydelse för en blivande lärare. Vi har i en motion lyft fram en verksamhet som enligt vår mening på ett bra sätt kan utveckla läraryrket. Det är ett projekt som innebär att högskolestuderande från flera olika utbildningar fungerar som mentorer för skolbarn som lever under sådana förhållanden att de saknar goda möjligheter att utvecklas socialt och kunskapsmässigt. Mentorns uppgift är att vara en positiv förebild för barnet och att ge uppmärksamhet och stöd.

De utvärderingar som har gjorts har visat att det har fått stor betydelse för barnen i två avseenden. De har fått nya upplevelser och erfarenheter, och varje barn har också fått ha en vuxen för sig själv.

Mentorerna upplever att det främst är på tre områden som de har lärt sig. De har fått inblick i en annan värld än den de själva är uppvuxna i. De har fått kunskaper om barn och barns olika villkor för lärande och utveckling. Och de har fått en personlig utveckling, mognad och ökad kommunikativ kompetens.

Den konkreta och beprövade erfarenheten av ett barns verklighet kan rätt bearbetad vara en viktig del av den professionella kompetensen. Resultatet av uppföljningen visar att det är möjligt att genomföra ett mentorsystem på en svensk högskola, dessutom med goda effekter både för deltagande barn och mentorer.

Regeringen bör därför enligt vår mening utreda hur liknande mentorsprojekt skulle kunna spridas till andra högskolor och kommuner samt om deltagande i mentorsprojektet ska kunna tillgodoräknas som del i den praktisk-pedagogiska utbildningen för lärarstudenter. Jag hoppas och jag tror att den nybildade utvecklingsmyndigheten kommer att lägga en del krut på att jobba med den frågan.

Fru talman! Skolans viktigaste ingrediens är först och främst eleverna. Det får vi inte glömma. Men tillgången på duktiga, kunniga och engagerade lärare är förutsättningen för att skolan ska kunna klara sitt upp-

drag. I den frågan tror jag att det i grunden finns en stor samstämmighet i kammaren. Jag tror också att vi är överens om att det är angeläget att rekrytera fler studenter till läroarutbildningen och att öka andelen behöriga lärare i skolan. Sedan väljer vi i de olika partierna olika vägar, men ibland kan det vara viktigt att konstatera vad man faktiskt är ense om.

Jag ska ta lite tid i anspråk och peka på två områden där vi i Vänsterpartiet ser speciella behov. Jag vet att det finns fler områden, men jag väljer just nu att peka på bristen på lärare inom ämnena matematik, naturvetenskap och teknik samt bristen på förskollärare.

Brist på kunniga lärare inom området matematik, naturvetenskap och teknik är naturligtvis oroande med tanke på att eleverna behöver människor runt omkring sig som förmår att stimulera ett intresse. Vi måste ha lärare som förmår att behålla och utveckla den vetgirighet och den nyfikenhet som man ser inom förskolan och under de tidiga skolåren när barnen sysslar med experiment av olika slag. Ni har säkert alla upplevt förskolebarnens entusiasm när de ska konstruera figurer av mjölkkartonger, när förskoleklassens elever ska leta maskar i komposten eller när åttaåringarna gemensamt ska konstruera fungerande vattenhjul. Den vetgirigheten, den nyfikenheten, det glittret i ögonen måste vi ha duktiga och kompetenta lärare som kan bevara hela vägen genom utbildningssystemet. Exemplet kan göras många, men vi vet att ska det här intresset behållas och utvecklas behöver vi dessa kunniga lärare. De insatser som görs, som Ana Maria nämnde, exempelvis de särskilda läroarutbildningarna och kompletterande läroarutbildning för friställda ingenjörer, är bra. Vi behöver mer av den varan.

I det sammanhanget är det också viktigt att vi vågar tala om att det faktiskt kan vara riktigt trevligt att vara lärare. Den svenska skoldebatten har ju inte precis dominerats av budskapet att det finaste som finns är att jobba med barn och unga. Här menar jag att vi också har ett gemensamt ansvar.

Vänsterpartiet har i samarbete med Socialdemokraterna och Miljöpartiet drivit fram en utveckling av förskolan. Under förra mandatperioden genomförde vi en samlad förskolereform vars sista byggsten, den allmänna förskolan, sjsattes den 1 januari i år. Vi är nu överens om att utveckla kvaliteten, och naturligtvis är fler förskollärare en viktig faktor. Det är bra att de tre samverkande partierna har avsikten att öka personaltätheten och minska barngruppernas storlek. Vi är överens om att tillföra förskolan 6 000 nya förskollärare och barnskötare eller annan personal. Men vi har också ett gemensamt ansvar för att dessa faktiskt finns när resurserna kommer till kommunerna.

Förutom riktade insatser via regleringsbrev där vi säger att universitet och högskolor ska uppmärksamma behovet av förskollärare behöver vi, på samma sätt som inom skolan, kunna visa att det är ett bra arbete att vara förskollärare. Det kan göras på en mängd sätt, men jag tror att ett sätt är att fortsätta på den väg som vi faktiskt har slagit in på, nämligen att på allvar göra förskolan till en del av det svenska utbildningssystemet.

Anf. 5 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det är alltid väldigt roligt och inspirerande att lyssna på Lennart Gustavsson. Vi tillhör partier som har helt olika synsätt på väl-

dig många frågor, kanske nästan alla. Men jag skulle instämma i frasen: Trevligt att vara ledare – med vissa tillägg.

Det är trevligt att vara ledare i en skola som omringas av beundran och respekt som kunskapsinstitution, som kulturinstitution. Då kan det inte gälla bara maskar i jorden och mjölkkartonger. Det måste bli roligt och spännande att arbeta med matematiska övningar och att studera språk. När vi kommer dit att respekten för den sortens kunskaper, som många så kallade revolutionära teorier har urholkat, är återställd har vi den skola som alla beundrar och respekterar och som unga människor vill bli lärare i.

Anf. 6 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt var jag ska börja. Det var tydligen mina exempel som föranledde replikskiftet, och det är intressant. Jag menar att detta att bygga konstruktioner av mjölkkartonger och leta mask i komposten är saker som faktiskt har med naturvetenskap och teknik att göra. Jag är själv naturvetare i botten och vet mycket väl behovet av studier i matematik, kemi och fysik. Men håll med mig, Ana Maria Narti, om att när vi har en situation där intresset och glödande ögon hos våra förskolebarn och barnen i de tidiga skolåren då de sysslar med naturvetenskap och teknik falnar längre upp i skolsystemet, måste vi fundera vad det är vi gör. Jag har inte den lätta och enkla lösningen på det, men jag tycker att det tål att problematiseras. Jag är inte beredd att köpa Folkpartiets i mitt tycke ensidiga tal om ämneskunskaper.

Anf. 7 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Tack för svaret. Förra veckan hade vi i Folkpartiet ett mycket intressant besök av representanter för en friskola som hade kommit för att berätta om sin verksamhet. Det är en skola startad av invandrare där man jobbar väldigt mycket med matematik, schack och musik. Barnen ligger faktiskt väldigt långt framme i dessa kunskaper och trivs. Det är trevligt och spännande i en skola där man jobbar mycket intensivt och samtidigt avslappnat med de här ämnena.

Vad jag vill säga är att man inte alltid behöver ta utgångspunkt i den omedelbara vardagen. Vad barnen ska lära sig i skolan är att världen är mycket större än just den lilla krets som man har råkat födas i och befinner sig i. Det finns väldigt många saker som är helt annorlunda än just det som händer i min lilla krets där och som kan ge mig väldigt mycket kunskap. Det är därför vi talar om dessa ämnen. De öppnar ett enormt stort universum framför barnen.

Anf. 8 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag ska fatta mig kort. Jag tror inte att det råder något tvivel, även om man ibland försöker sprida ut det, att det skulle finnas motsättningar i denna kammare om huruvida kunskaper behövs eller inte. Naturligtvis är vi alla medvetna om varför det behövs kunskap. Vad jag ibland blir orolig för i debatten är att vi har en tendens att vi ska möta framtiden med gårdagens metoder. Jag tror att framtiden måste bemötas med framtidens metoder. Jag måste tyvärr säga att jag ibland är rädd att borgerligheten i skolfrågorna försöker att backa in i framtiden.

Anf. 9 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Fler än var tionde elev går till skolan med oro och ångest varje dag, rädda för den verklighet som de möter. Det här är någonting som jag tror att både Lennart Gustavsson och jag tycker är fullständigt oacceptabelt.

Jag skulle vilja fråga Lennart Gustavsson som representant för Vänsterpartiet: Vad tänker Vänsterpartiet att göra för att den svenska skolan ska bli trygg, för att ingen elev ska behöva gå till skolan med oro och ångest varje dag?

Anf. 10 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tror att Torsten Lindström är fullt medveten när han ställer frågan att den som har ett enkelt svar eller säger sig kunna svara att detta är metoden med ett stort ”m” är ute på djupt vatten.

Jag är mycket ödmjuk i den frågan och säger att jag inte tror att det finns några generella Sickanidéer: ”Nu har jag det”. Däremot ska vi bedriva ett seriöst arbete. Som jag sade inledningsvis måste vi också erkänna i denna kammare, även om vi är olika partier och olika block, att vi har gemensamma ansvar i vissa frågor. Just i denna fråga, som rör människovärdet, allas lika värde, tror jag inte att det finns någon motsättning i denna kammare. Därför kan jag ibland bli lite fundersam när man väljer att partipolitiserar saker där vi egentligen borde ha ett övergripande gemensamt ansvar att driva frågorna framåt.

Jag som vänsterpartist försöker använda det samarbete jag har med regeringen för att driva fram utifrån de idéer som vi har, men i grunden tror jag att vi har gemensamma och samma värderingar. Kristdemokraterna lanserade under den förra mandatperioden begreppet nolltolerans. Det tror jag alla ställer upp på. Men, Torsten Lindström, våga ibland ta det gemensamma ansvaret för att lyfta fram de frågor som vi i grunden är ense om.

Anf. 11 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tvivlar inte ett ögonblick på att vi är överens om målet, men frågan gäller vägen. Vilka medel ska vi ta till för att nå den goda och trygga skolan? Här darrar Vänsterpartiet på hanen. Jag får inga konkreta och tydliga svar från Lennart Gustavsson.

Vi kristdemokrater har lagt fram förslag om att låta lärarna vara de goda värderingarnas ambassadörer, som utstrålar de goda värderingar som finns i läroplanen för grundskolan och de frivilliga skolförmedlarna, de goda värderingarna om människovärde och trygghet, respekt och tolerans. Det här är en del i våra förslag för att nå den goda skolan. Från Lennart Gustavsson har jag fortfarande inte hört ett enda konkret förslag om vad vi ska göra tillsammans i kammaren för att nå den goda skolan. Vad vill Vänsterpartiet?

Anf. 12 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet darrar inte på hanen. Vad jag försökte göra var att föra ett samtal där vi faktiskt ska lyfta fram en fråga och behandla den seriöst. Om Kristdemokraternas förslag att göra lärarna till de goda värderingarnas ambassadörer måste jag fråga: Är det angreppssättet för att lösa problemen med kränkande behandling i skolan? Vem ställer inte

upp på att göra lärarna till de goda värderingarnas ambassadörer? Vem ifrågasätter att lärarna är de goda värderingarnas ambassadörer?

Jag lutar på lärarkåren. Jag tror att de förmedlar det vi säger i läroplanen. Jag tror att de behöver mer stöd, mer fortbildning. Jag tror att vi måste ha mycket mer av diskussion om värdegrunden i lärarytelsen. Sådana frågor driver Vänsterpartiet. Men jag tycker att det är beklagligt för en framåtsyftande debatt om vi ska få en debatt där det handlar om att metoden är att göra lärarna till de goda värderingarnas ambassadörer och framför allt om man ifrågasätter att de är det. Vänsterpartiet lutar på lärarna och vill ge lärarna kunskap att kunna hantera de frågorna.

Anf. 13 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Det behövs, som sagt, fler vuxna i Sveriges skola. Det behövs fler lärare, specialpedagoger, skolsköterskor, skolkuratorer och många andra vuxna i vår skola. Ett sätt att få det är att ge kommunerna mer resurser och ett ökat ansvar att se till att anställa fler runt om i skolorna och förskolorna. Det krävs också att vi har engagerade och kunniga lärare, lärare som trivs med sitt arbete och känner att de kan utvecklas i arbetet, att det finns olika karriärvägar och att det finns en feedback i arbetet som lärare. Kunniga och engagerade lärare är absolut den viktigaste länken till elevers kunskapsutveckling. Lärare som inte trivs på sin arbetsplats eller inte är nöjda med sitt arbete mår inte skolan bra av.

I dag råder det stor brist på lärare. Skolverket säger att det behövs 70 000 fler lärare eller pedagogisk personal i skolan fram till 2005. Av de 70 000 är det ungefär 7 000 som behövs inom förskolan för att höja den pedagogiska nivån på dem som arbetar där. Omkring 16 000 behövs för att ersätta den personal i skolan som saknar pedagogisk högskoleutbildning. Nästan 50 000 fler lärare behövs fram till 2005 för att täcka upp för dem som går i pension eller som lämnar skolan av en eller annan anledning. Det är väldigt många lärare som vi måste få ut till kommunerna och skolorna fram till 2005.

Dessa siffror kommer inte som någon överraskning. Vi har följt statistiken under flera år, och vi har känt till de stora pensionsavgångarna. Utifrån det tycker jag att det är ganska uppseendeväckande att regeringen är och har varit så passiv när det gäller att göra någonting åt lärarbristen och att komma med konkreta förslag.

Vi i Centerpartiet har till exempel bett regeringen att komma med någon slags plan med åtgärder för att komma till rätta med lärarförsörjningen. Det har inte funnits något större intresse av att lämna en sådan. Lärarytelsen är ju ett statligt ansvar. Om det fanns en vilja från regeringens sida skulle man kunna göra ganska drastiska och positiva åtgärder när det gäller fler lärarplatser inom lärarytelsen.

Tyvärr skriver också majoriteten i utskottet att man inte ser att det behövs några ytterligare insatser för att rekrytera fler lärare. Hur kan man luta sig tillbaka som utskottsmajoritet och känna att detta kommer att fixa sig ändå eller tycka att det känns väldigt bra? Trots att vi vet att det kommer att fattas 70 000 lärare om ett par år gör vi ingenting åt saken.

Jag skulle vilja fråga Jan Björkman som är Socialdemokraternas representant i dag: Finns det ingenting som man i utskottsmajoriteten känner att man skulle vilja påverka? Skulle man inte vilja påverka sin mi-

nister och sin regering så att det kommer fler lärare både i utbildning och ut till landets skolor?

För förskolan har regeringen dock satt upp ett mål: 6 000 fler förskollärare under perioden – någon gång och om det finns ekonomiska förutsättningar. Nu verkar det inte som om de ekonomiska förutsättningarna kommer att finnas. Men det måste ändå finnas en tanke kring hur man ska få fram lärare inom förskolan och inom skolan och hur de ska fungera.

Vi vill, som sagt, att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om hur man kommer till rätta med lärarförsörjningen. Därmed, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 2 under punkt 1.

Läroarbristen handlar i och för sig inte enbart om att det ska utbildas fler lärare. Det handlar också om faktorer som man både på skolorna och i kommunerna har ansvar för. Vi vet att utbrändheten är stor bland lärarna och att sjukfrånvaron ökar ganska drastiskt. Vi vet också att kommunerna behöver ta en större del av ansvaret och se till att arbetsmiljön ute på skolorna förbättras för både lärare och elever.

Skolan måste också bli en mer attraktiv arbetsplats för att fler ska kunna attraheras av yrket, för att de som redan är yrkesverksamma ska vilja stanna kvar och de som är utbildade ska vilja komma tillbaka innanför skolans dörrar.

När det gäller den nya läroarutbildningen tycker vi i Centerpartiet att den är bra. Men det är klart att det finns saker som vi önskar förbättra och rätta till. En av de saker som inte fungerar särskilt bra i dag är den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU. Vi vet att det saknas handledare på många ställen runtom i landet, till exempel på Läroarhögskolan i Stockholm, vilket Ana Maria var inne på. Vi vet också att den ersättning som gäller VFU inte är löst än. Man diskuterar och tvistar vem som ska stå för kostnaderna.

Jag har frågat utbildningsministern ett par gånger om han är beredd att gå in och aktivt försöka lösa problemet med de olika parterna. Intresset har inte varit stort. Jag skulle återigen vilja fråga socialdemokraterna i debatten om de är beredda att trycka på och diskutera med sin minister om huruvida man kan göra något åt problemet för att lösa det. Om de som studerar till lärare inte får möjlighet att komma ut på sin praktik eller på den verksamhetsförlagda utbildningen får de inte en fullgjord utbildning. Läroarhögskolan får inte heller möjlighet att ta in de studenter som det var tänkt.

Fru talman! Lärarnas roll måste uppvärderas. Vi ser större klasser och färre vikarier. Det drabbar inte bara eleverna utan också hårt de lärare som finns och är aktiva. Arbetsituationen är på många håll ohållbar för lärarna. Insatser måste göras för att lärarnas inflytande ska öka. Det behövs inrättas karriärvägar och öppnas för möjligheten att vidareutbilda sig, till exempel till specialist, under tiden. Man behöver fortbildning och möjlighet till att forska på heltid.

Lärarna måste också få vara lärare. Man ska inte behöva lägga den stora delen på ett socialt eller polisiärt arbete. Jag är helt övertygad om att i en skola som har den lokala makten, det lokala ansvaret och tillräckliga resurser kommer det att fungera. Vi kommer där att få en skola där lärarna trivs och är engagerade och en skola som vi alla önskar oss, en

individualiserad skola där eleverna får stöd och hjälp utifrån sina egna förutsättningar.

Anf. 14 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Det finns en mängd yrkanden på detta avsnitt. Det kanske visar att vi alla är överens om att lärare är världens viktigaste yrke. Jag är lite jävig där, men jag tror att vi tycker så allihopa. Vi är därför väldigt angelägna om utformningen av utbildningen.

Jag håller med Lennart Gustavsson som säger att det är viktigt vilket budskap vi har. Det är viktigt att poängtera att vi har ett väldigt stort ansvar för det budskap som vi sprider om skolan. Jättemånga lärare stortrivs. Alla flyr inte. Det är inte bara jobbigt och oordning i skolan. Det är viktigt att vi inte blundar för de problem som finns. Det är ett jättestort problem om 10 % av eleverna känner sig kränkta eller har ångest varje dag. Men vi har också ett ansvar för att se att det är ett undantag och för att sprida en positiv bild av skolan.

Jag delar Torsten Lindströms åsikt att det behövs kompetenta lärare. Men i Miljöpartiets skola och syn på utbildning är det snarare eleverna som är hjältarna än lärarna. Det är viktigt att inte ha ett ensidigt lärarperspektiv. Däremot ska vi här hjälpa till att ge regelverk så att alla lärare i skolan kan hjälpa varje elev att utvecklas till sin egen hjälte. Då krävs det kompetenta lärare som ser varje individ.

Jag tänkte ta upp några av de reservationer vi har i betänkandet. Vi har tillsammans med Centern uppmärksammat behovet av ett genusperspektiv i lärarytelsen. Det är viktigt att en jämställd pedagogik startar i de tidiga åldrarna och i utbildningen för pedagoger för de yngsta barnen. Vi som i förra veckan var med utskottet på studiebesök i Gävle fick besöka förskolorna Tittmyran och Björntomta, där man bedriver ett väl genomtänkt jämställdhetsarbete. De har genom att medvetandegöra sitt eget arbete och sin pedagogik ur ett könsperspektiv fått nya insikter och ett förändrat arbetssätt. Allt detta har gjorts i syfte att se hela människor och att tillgodose varje barns behov och ge varje barn möjlighet att utvecklas på lika villkor.

Det har under de senaste åren visserligen blivit en ökad medvetenhet om det här även i lärarytelsen. Men om det ska få ett större genomslag än enstaka projekt, behöver könsrollerna ges en ännu större vikt och tydliggöras i lärarytelsen.

Det har blivit en större uppmärksamhet också kring HBT-frågor i samhället, vilket är bra. Det räcker inte i dag med traditionell sex- och samlevnadsundervisning i skolan, utan vi måste ge varje elev möjlighet att reflektera även över dessa perspektiv. Det här är perspektiv som inte finns med tydligt i dag. Därför har vi tillsammans med Vänsterpartiet föreslagit att Högskoleverket ska göra en översyn av kursplaner för lärarstudier i syfte att stärka kunskaperna i de här frågorna. Det är mycket viktigt ur ett allmänmänniskt och demokratiskt perspektiv att skolan uppmärksammar alla människor och inte utestänger en del av eleverna från möjligheten att identifiera sig med den kunskap de får.

Ett område som faktiskt inte finns med i lärarytelsen i dag och som inte uppmärksammas tillräckligt i den pedagogiska debatten är utomhuspedagogiken.

Det finns i dag 70 naturskolor i Sverige som bedriver ett viktigt arbete för att genom metoder närma sig ämneskunskaper och använda andra metoder än de som är tillgängliga inom klassrummets fyra väggar. Naturskolorna bedriver ett värdefullt arbete som kan behöva komma alla barn i vårt land till del. Det är viktigt, tycker vi i Miljöpartiet, att utomhuspedagogik sprider sig till alla våra lärare.

Naturskolepedagogik utgår från elevernas egna upplevelser och sinnesintryck i naturen och är grunden till ett aktivt lärande. Genom att låta eleverna själva uppleva naturen och undersöka den med alla sinnen kan de få en trygghet och en samhörighetskänsla. Det handlar om att upptäcka en mångfald. Att upptäcka själv och förstå sambanden är en viktig del i metodiken.

Kunskapen om naturens kretslopp ger en grund för att förstå människan som *en* del i kretsloppet. Lärande är ju en aktiv och levande process där individen själv skapar sin kunskap. Viktiga ingredienser är, precis som Lennart Gustavsson bland annat var inne på, att lärandet är lustfyllt och att man har en nyfiken och frågande attityd.

Regelbunden utomhuserfarenhet i skiftande miljöer, årstider och sammanhang leder till bra kunskap. Det kan vara konkreta faktakunskaper som fördjupas och ger förståelse, men kunskap handlar också om färdigheter, att till exempel hantera en håv eller lupp på rätt sätt.

I alltfler kommuner i landet har också de senaste åren bedrivits ett aktivt arbete med så kallade pedagogiska uterum eller gröna skolgårdar. Det är idéer som från början kom från England men som har spritt sig till Sverige, och jag tror att Lunds kommun är den kommun i Sverige som har kommit längst och jobbat mest genomarbetat med gröna skolgårdar.

Så kallade pedagogiska utemiljöer kan med genomtänkt planering användas i alla skolans ämnen för att ge lust och variation åt undervisningen. Att genom utomhuspedagogik kunna använda sig av skolan mer flexibelt, att inte bara använda sig av det inre rummet utan även det yttre rummet, ger möjlighet att göra undervisningen ännu rikare.

Det finns vid Linköpings universitet ett centrum för miljö- och utomhuspedagogik med en magisterutbildning inom ämnet. Vi tycker att det är viktigt att idéerna och kunskaperna om utomhuspedagogik sprids till alla lärare genom läro- och lärutbildningen.

Genom att mer använda skolans utemiljöer lär sig eleverna att vara rädda om naturen och får insikt i ekologin samtidigt som det har andra effekter. Det leder till mer rörelse under skoldagen, och det ger en trygghet i närmiljön. Det finns undersökningar som har följt projekten i Lund som visar att det också har haft en positiv effekt på mobbning och att det har haft en positiv effekt på jämställdhet, då skolgårdar som ofta är stora och asfalterade ofta är utformade mer för pojkars behov av rörelse.

Kunskap om utomhuspedagogik borde därför ingå som moment i all läro- och lärutbildning för att ge framtida lärare en beredskap och ge en stor variation för elever. Vi tycker också att Skolverket borde hjälpa till att sprida kunskap om utomhuspedagogik.

Jag står så klart bakom alla våra reservationer men yrkar nu bifall bara till reservationerna nr 15 och 18.

Jag slutligen också vilja göra en liten kommentar till den kunskapssyn som framför allt kommer fram i Moderaternas och Folkpartiets anföran- den.

Kunskap är inte för en lärare bara rena traditionella kunskapsämnen. Det finns en profession i lärovet, som man kanske kan säga, i pedagogik och metodik som är minst lika viktig. Vad jag vet är det detta som många på lärarytelsen och många lärare som jag känner verkligen vill ha mer av.

Att vara en bra matematiker innebär inte naturligt att man också är en bra matte lärare, utan det krävs någonting mer. Det behövs gedigen ämneskunskap av traditionell art men också speciell lärarkunskap, kunskap i lärandeprocesser.

Anf. 15 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Det råder absolut ingen tvekan om att en god matematiker inte nödvändigtvis är en god lärare i matte. Själv är jag språkutbildad och kan ett antal språk, vilket inte innebär att jag kan arbeta som språklärare.

Vad vi pekade på när vi pratade om kunskap var att det snarare är just den utbildning som lärarstudenter får på lärarhögskolan som ger de erfarenheterna. Vi ska aldrig tro att vi får mer erfarna lärare, lärare som har metoderna, metodiken och pedagogiken utarbetade, om de vistas mer på kommunerna än på lärarhögskolorna. Detta var poängen.

Jag vet inte om Miljöpartiet har missförstått det hela eller om det fortfarande råder några skiljaktigheter. Men att en lärare ska vara mångsidig innan läraren går ut i sitt yrke är det ingen tvekan om, och det är vi helt eniga kring.

Anf. 16 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det råder något missförstånd. Jag uppfattade detta som en lite allmän inriktning i kunskapsynen när ni pratade. Men vi tycker att det är väldigt viktigt att man också finns ute på plats i verksamheten under sin utbildning för att få en erfarenhet under vägens gång, så att man inte bara sitter i klassrummet och läser om hur man blir en bra lärare. Det stöder helt den inriktning som ni vänder er emot.

Sedan vill vi bara betona att kunskap är mer än bara traditionell ämneskunskap, inte minst för lärare.

Anf. 17 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Det är fortfarande så att vi håller med om det sist sagda. Men jag tror inte att man får bättre lärare genom att förkorta lärarytelsen vid universiteten. Det var detta som det handlade om i mitt anförande.

Vi har till exempel läkare som nu får förlänga utbildningen för att de ska kunna vistas ute på olika sjukhus. Där handlar det ju snarare om att förlänga en utbildning för att de ska få mer praktisk utbildning. Jag håller med om att en lärare också ska ha en praktikutbildning. Men jag håller inte med om att vi för den skull ska förkorta den akademiska delen av utbildningen, utan vi måste snarare fundera över om vi inte ska tillämpa samma princip som man gör i lärarytelsen.

Anf. 18 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Innan den här förändringen av läroarbldningen har i varje fall väldigt många av de lärare som jag har talat med sett det som en brist. Det handlar väldigt mycket om att få vara ute mer på plats i verksamheten och att få mer av vad man kan kalla lärarkunskaper, mer av värdegrundsarbete, mer av specialpedagogik, mer av lite allmänna inriktningar som inte bara har att göra med ämneskunskap.

Sedan är det svårt att få ihop allt detta. Vi kan ju se det bara på antalet yrkanden. Det finns så otroligt mycket som vi vill ha in i läroarbldningen, så det måste hela tiden göras en avvägning. Men jag tror i alla fall att inriktningen på den nya läroarbldningen är bra och att den förändringen behövs.

Anf. 19 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det råder en mycket stor förvirring i skoldebatten när det gäller kunskap, och det är en gammal och tung förvirring.

Jag vill bara påminna om att motsättningen mellan pedagogisk-praktisk övning och kunskap är en falsk motsättning. Det finns ingen pedagogik som är tom på kunskaper. Vad ska man dela med sig av om man går ut och är pedagog men inte kan någonting på något område? Någon sådan motsättning existerar inte.

Det finns inte heller någon sorts stelbent, en gång för alla fixerad traditionell kunskap. All kunskap utvecklas hela tiden. Det förs hela tiden en dialog mellan den nuvarande tiden och det förflutna i kunskapens värld, och både nutid och förfluten tid förändras i den ständigt pågående analysen och samspelet.

Det är en gammal maoistisk föreställning om kunskap att det någonstans ska finnas en traditionell kunskap som är en fara för barnen. Sådant existerar inte i någon annans huvud än i vissa revolutionära huvuden. Det är ett hjärnsnöke.

Anf. 20 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att jag hoppar över det där med Mao.

Utifrån det Ana Maria pratar om nu kan jag säga att jag tror att vi är helt överens. Min poäng var precis att det inte råder någon motsättning. Båda delarna behövs. De ämneskunskaper som man läser inom läroarbldningen på universitetet behövs, och den andra delen behövs. Det är precis det som är min poäng. Jag tror att vi är rörande överens där.

Men jag tror att det är en annan färdighet att lära sig förmedla ett ämne. Det krävs en speciell färdighet som jag tror är nödvändig.

Anf. 21 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det betyder att vi börjar närma oss varandra väldigt mycket. Det är roligt. Då är skillnaden mellan oss bara skillnaden mellan den tid man lägger ned på olika verksamheter. Som vi ser i dag är den verksamhetsförlagda delen av studierna inte tillräckligt välstrukturerad, och den har inte fått den möjlighet att utvecklas som den skulle ha fått om man inte hade hastat fram med läroarbldningsreformen.

Anf. 22 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att det finns några fler skillnader mellan Miljöpartiet och Folkpartiet. Men i just det här fallet håller jag med om att skillnaden främst gäller vilka delar av lärarytildningen man betonar och hur man fördelar tiden.

Anf. 23 JAN BJÖRKMAN (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag instämmer med de som har inlett med att säga att det känns något annorlunda att föra den här lärarytildningsdebatten i dag när vi vet vad som händer i världen runtomkring oss. Det har varit spännande att lyssna till inläggen om hur vi kan förändra, förbättra, förkorta eller förlänga lärarytildningen.

Jag tänkte börja med att erinra om att vi faktiskt reformerade lärarytildningen med start hösten 2001. Den förnyade lärarytildningen har alltså en kort tid på nacken. Å andra sidan, med hänsyn till vad Anna Ibrisagic efterlyste, det vill säga en bred samsyn och en bred uppslutning om lärarytildningen och dess utveckling för skolans och elevernas skull, finns det anledning att erinra om att alla partier i riksdagen redan 1996 tyckte att det fanns skäl att förnya lärarytildningen. Vi var överens om att den gamla modellen hade spelat ut sin roll. Det var också skälet till att vi ville ha en parlamentarisk utredning för att hitta denna breda samsyn om lärarytildningen som Anna Ibrisagic efterlyste. Faktum var att det också var en väldigt bred samsyn i utredningen om den förnyade lärarytildningen. Så var det också när vi fattade beslutet i riksdagen.

De partier som egentligen ställde sig vid sidan om och inte hade kraften att förnya lärarytildningen var Moderaterna, Anna Ibrisagics parti, och Folkpartiet. Vi andra var, med enstaka avvikelser, överens om att vi skulle förnya lärarytildningen. Vi var också överens om de ingredienser som den nya lärarytildningen innehåller.

Man kan säga att den förnyade lärarytildningen bygger på en mångfald av utbildningar med en mycket större differentiering än den gamla och mycket större valmöjlighet för studenterna. Den bygger också på att studenterna själva gör sitt val av kompetensprofil – det inte staten som bestämmer vilken kompetensprofil man ska välja. Det var huvuddelen av partierna också överens om. Man har en bredare bas för lärarytildningen med till exempel specialpedagogisk kompetens för alla lärare. Vi har i dag en lärarytildning som kvalificerar till forskarytildning av egen kraft.

Tvärtemot vad som har påståtts här förlängdes många av lärarytildningarna. Yrkeslärarytildningen och forskollärarytildningen förlängdes. Många av de lärarytildningar som var på 160 poäng blev 180. Också lärarytildningen i svenska och samhällskunskap förlängdes – allt för att rymma de nya krav som vi har rätt att ställa på en förnyad och förbättrad lärarytildning.

När jag hört den här debatten och också sett den förnyade lärarytildningen i funktion skulle jag vilja säga att vi för första gången har fått en lärarytildning som bygger ihop kraven på goda och djupa ämneskunskaper med det som en del har varit inne på här, alltså lärerikunskaperna: didaktik, metodik och pedagogik. Det tror jag är oerhört viktigt, och man ska gynna den positiva utveckling som många har talat om här. Lärarna ska få bra förutsättningar att möta elevernas olika behov, krav och förut-

sättningar. Det är också viktigt att man har detta breda anslag i läro- och lärarutbildningen och vågar ta ansvar för det.

Den nya läro- och lärarutbildningen må ha haft en eller annan födslovånda, men samtidigt kan man säga att det har lett till en mycket stor ökning av antalet läro- och lärarstudenter. Det första året med den förnyade läro- och lärarutbildningen hade vi en ökning på 25 %. Förra hösten hade vi också en ökning, om än i något lägre takt. För att möta det rekryteringsbehov som kommer att finnas framöver är det viktigt att vi har en läro- och lärarutbildning som lockar många och som gör att vi får större bredd bland dem som vi utbildar.

En del av de reservationer som har fogats till betänkandet behandlar olika kunskapsområden och sakområden inom läro- och lärarutbildningen. En del har varit inne på det i debatten. Några reservationer behandlar rekryteringsfrågorna och några behandlar de krav och behov vi kan se när det gäller specialpedagogisk kompetens. Jag tänkte kort kommentera några av dessa.

Jag och utskottet håller med om att kravet på ökad rekrytering är ett viktigt område för oss att jobba med. Vi vet att vi har stora pensionsavgångar, och vi vet också att lärares kompetens är attraktiv på ett bredare fält än bara inom skolan. Man kan som Sofia Larsen säga att regeringen inte gör något, men jag menar att det har gjorts och görs en mängd saker. Det kanske viktigaste är att vi gemensamt – åtminstone fem partier här i riksdagen – har orkat ställa krav på en förnyad läro- och lärarutbildning. Det har lett till en mycket bredare rekrytering. Det är många fler som påbörjar läro- och lärarutbildningen, och det är en viktig förutsättning.

Bland andra Lennart Gustavsson var inne på några av de andra satsningar som görs nu, till exempel det så kallade SÄL-projektet, där 4 000 lärare har skaffat sig behörighet. Vi har friställda ingenjörer som ges kompletterande läro- och lärarutbildning. Vi validerar utländska examina för att på så sätt få in fler lärare i skolan. Man kan också nämna rekryteringsdelegationen för en breddad rekrytering till högskolan, som faktiskt fördelar pengar till en hel del projekt för att bredda rekryteringen och därmed skaffa sig fler kompetenta lärare. Matematikdelegationen ska också titta på dessa frågor när det gäller personalförsörjningen på sitt område.

Högskoleverket och Skolverket har i uppdrag att följa den här utvecklingen och vara med i planeringsdimensioneringen på de olika högskolorna.

När det gäller rekrytering finns det en sak som jag skulle vilja säga nej till. Det är Folkpartiets och Moderaternas lösning att sänka kraven i läro- och lärarutbildningen och göra den kortare, för att på det sättet få fram fler lärare. Läro- och lärarutbildning *light* tror jag inte är lösningen för att långsiktigt gynna skolan och eleverna.

Det känns som om Folkpartiet och Moderaterna inte har uppmärksammat att vi har förnyat läro- och lärarutbildningen och byggt in specialpedagogisk grundkompetens för alla lärare. Folkpartiet och Moderaterna vill ha specialpedagogik som kunskapsområde för vissa. Vi andra vill ha det för alla. Det är viktigt att säga det. Vi vill inte sänka kraven på specialpedagogisk kompetens för alla utan hålla fast vid dem.

När det gäller innehållsfrågorna och de olika kunskapsområdena är vi i alla partier överens om att de är viktiga. De flesta av de kunskapsområden som tas upp i reservationerna täcks av den examensordning som gäller för den nuvarande läro- och lärarutbildningen. Andra finns i skollagen, i

skolförordningar, i läroplaner och så vidare, och de finns tydliga som uppdrag till skolan. Då är frågan om vi ytterligare ska reglera innehållet i utbildningen. Mitt och utskottets svar är nej. Vi vill inte gå emot en utveckling med centralt reglerade kursplaner, som vi egentligen för länge sedan har lämnat för högskolans del. Låt oss i stället vara överens om att detta är viktiga områden, men låt oss överlåta åt högskolan att ta ansvar för dessa områden i det praktiska arbetet.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på de reservationer som har fogats till betänkandet.

Anf. 24 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Jag håller med Jan Björkman om att den nya lärarutbildningen är viktig men att den också måste utvecklas under tiden. Och vi kan försöka att gemensamt rätta till de problem som har uppstått. Ett av dessa problem handlar om den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, där det är en stor brist på handledare. Man får inte lärare runt om ute på skolorna att ställa upp. Många känner att de inte orkar och att det är för dålig ersättning. Ett annat problem handlar om ersättningarna mellan kommunerna och lärosätena. Detta problem är inte löst, och det fungerar inte ordentligt.

Jag ställde en fråga i mitt anförande som jag nu upprepar. Är Jan Björkman och hans socialdemokratiska grupp i utskottet beredda att diskutera med utbildningsministern om ministern i sin tur kan gå in och agera och försöka lösa dessa problem och diskutera med olika parter? Det är ju oerhört viktigt för att kunna behålla och till och med öka andelen utbildningsplatser på lärosätena att vi har en väl fungerande VFU.

Den andra delen handlar återigen om lärarekryteringen och antalet utbildningsplatser. Det är väldigt viktigt att jobba med detta, säger Jan Björkman i sitt anförande. Visst, vi har sett en del insatser, men vi vet ju att det inte räcker på långa vägar. Det behövs 70 000 lärare inom ett par år. Då krävs det andra insatser. Vilka andra insatser är Jan Björkman beredd att gå med på?

Anf. 25 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att jag uppskattar Sofia Larsens engagemang för VFU:n. Jag tror nämligen att den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen är väldigt viktig, till skillnad från Folkpartiet som inte vill ha någon VFU. Folkpartiet tycker att det är onödigt och bortkastad tid för blivande lärare att befinna sig i skolan. Jag uppskattar därför Centerns och Sofia Larsens engagemang för detta område. Och jag tror att vi har en del att göra på detta område.

När vi reformerade lärarutbildningen var det två områden som vi såg framför oss som inte var helt enkla att lösa. Det ena var den verksamhetsförlagda delen av utbildningen därför att man inte hade tillräcklig erfarenhet och kompetens för att lösa detta direkt. Det andra var det särskilda organet som var ett nytt område.

Jag tror att det finns en del att göra där. Men de exempel som Sofia Larsen och Folkpartiets representant har nämnt här handlar ju om Lärarhögskolan i Stockholm och om Stockholm. Där tror jag att man kan kalla saker vid deras rätta namn. I Stockholms kommun gjordes inget förberedelsearbete med Jan Björklund i spetsen som ansvarig för Folkpartiets

skolpolitik och den borgerliga skolpolitiken. Man satt under flera år på läktaren och väntade på denna fråga och ville inte göra någonting. Det är klart att man i den regionen då har haft sämre förutsättningar att hitta handledare och att man har varit mindre förberedd på skolorna. Men då tycker jag att man ska säga saker och ting och kalla dem vid deras rätta namn. Det är Folkpartiet i Stockholm som har haft ansvar för att man inte har sett till att förbereda sig i den här regionen för att ta emot handledare.

Sedan finns det problem på andra områden. Men de är inte lika uttalade som de är i denna region. Det tycker jag att Stockholms kommun ska ta ett särskilt ansvar för och fundera över.

Jag för gärna resonemang med Thomas Östros om detta. Men jag tror att det är ännu viktigare att föra dessa resonemang om läroarbublbunbngen och hur man ska förbättra handledarinsatserna med de VFU-ansvariga på de 22–23 läroarbublbunbngar som vi har i landet. Sedan varierar det. I förskolan och grundskolan fungerar det ganska bra. I gymnasieskolan har man haft lite större problem med att lösa detta. Därför bör vi kanske fundera ytterligare på insatser på detta område.

Anf. 26 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är trist när Jan Björkman börjar ironisera över frågor som är väldigt viktiga som en del av grunden för bland annat läroarbublbunbngen och VFU:n. Vi vet ju – även Jan Björkman – att det inte bara handlar om Stockholm utan även många andra orter och lärosäten, där även Socialdemokraterna har majoritet. Det är inte det som vi behöver diskutera utan det är hur vi ska kunna komma till rätta med det på olika sätt. Men nu verkar ju inte den viljan finnas, utan det är bara ironin som ska ligga i topp.

Den andra frågan som jag hade handlade om hur Jan Björkman och hans kolleger vill fortsätta jobba för att stärka lärarekryteringen. Vi har inte fått något svar än. Vi har försökt flera gånger, både mitt parti och andra partier, att trycka på regeringen och säga: Ni måste ju komma med några nya förslag. Lägg fram någonting på bordet som vi kan bita i.

Var och en av oss har lagt fram flera olika förslag om hur vi ska se till att kommunerna får mer resurser. Det handlar om fler utbildningsplatser och många andra delar för att se till att vi får de lärare som vi behöver ute i skolorna. Det behövs 70 000 lärare till 2005. Hur anser Jan Björkman att vi ska få dem?

Anf. 27 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att jag inte ser det som ironi att påpeka att Stockholm inte gjorde ett tillräckligt förberedelsearbete för att möta den nya läroarbublbunbngen. Jag kan inte se något ironiskt i det. Det är en saklig bedömning. Man gjorde för lite.

Sedan sade jag också att det finns brister i övrigt men att de är särskilt koncentrerade till Stockholm. Och de exempel som kom fram under de inledande anförandena var bägge från Läroarbublbunbngskolan i Stockholm och från Stockholmsregionen.

När det gäller ökad rekrytering sade jag tidigare att det är ett viktigt område, det är ett prioriterat område, och det är ett område som vi behöver jobba med under de kommande åren. Jag nämnde fem eller möjligen

sex olika exempel på åtgärder som regeringen har vidtagit för att öka rekryteringen. Det är klart att dessa ansträngningar kommer att fortsätta.

Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att det inte är staten, det vill säga riksdag och regering, som avgör dimensioneringen. Den avgör man ute på högskolorna. Och samspelet om dimensioneringsfrågorna finns med Högskoleverket och Skolverket. Det är viktigt att komma ihåg att högskolan har friheten att dimensionera sina utbildningar. Det är viktigt att de dimensioneras upp och att den dialogen förs. Men det som staten, riksdag och regering, ställer krav på är examinationsmålet, det vill säga minimiribbor för hur många de ska examinera. Högskolan har full rätt att ta in fler när man får sökande, och man har haft många sökande till den förnyade lärarytelsen, och både Sofia Larsen och jag är anhängare av den och tycker att det är bra att den har genomförts. Men jag tror att vi kommer att få se fler insatser för att öka rekryteringen och som ligger i linje med de insatser som har gjorts nu, där till exempel SÄL-projektet är ett ganska stort projekt som pågår till 2006 men som både kan förändras och förlängas.

(forts. 7 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.36 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.45 då den särskilt anordnade debatten skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.45.

6 § Särskilt anordnad debatt om Irakfrågan

Anf. 28 TALMANNEN:

Jag har efter samråd med partiernas gruppleddare beslutat att vi i dag inte har statsministerns frågestund. I stället har vi en särskild debatt om Irakfrågan.

Statsministern kommer efter den här debatten att resa till Europeiska unionens toppmöte, varför den här debatten kan ses som en del i samspelet mellan riksdag och regering i vårt europeiska handlande.

I debatten deltar en företrädare för varje parti. Socialdemokraterna företräds av statsministern.

Det blir inga repliker. Däremot återkommer alla debattdeltagare i en andra debattomgång.

Ordet går först till statsministern.

Anf. 29 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det USA-ledda anfallet mot Irak har inletts. Angreppet är av flera skäl olyckligt och allvarligt.

För det första har detta agerande inte stöd i internationell rätt. Det är också en uppfattning som FN:s generalsekreterare har gett uttryck för. Till skillnad från USA kan Sverige inte se annat än att ett militärt angrepp på Irak utan stöd av beslut i säkerhetsrådet strider mot folkrätten. För detta ska USA och dess allierade kritiseras.

För det andra innebär angreppet att vi aldrig får veta om det hade varit möjligt att lösa konflikten på fredlig väg. FN uteslöt aldrig, som en absolut sista utväg, ett militärt ingripande. Vapeninspektörerna begärde mer tid och borde ha fått mer tid. Nu fick de inte slutföra sitt arbete. Det är en motgång för alla de krafter, till vilka Sverige hör, som ville göra ytterligare ansträngningar för att lösa krisen utan våld.

För det tredje, och allra viktigast, innebär krig alltid ett ohyggligt mänskligt lidande. Kvinnor och män, barn och gamla kommer att skadas, dödas eller drivas på flykt. Oavsett vem eller vad som utlöser våldet innebär krig alltid samma djupa tragedi. Det som nu händer är därför förfärligt ur mänsklig synvinkel och en allvarlig försvagning av världssamfundet.

Herr talman! Irak är en diktatur. Saddam Hussein är en grym och fruktad enväldshärskare som styr landet med järnhand. Det irakiska folket lever i ett samhälle där dödsstraff kan verkställas utan rättslig prövning, där tortyr, förföljelse av politiskt oppositionella och diskriminering av religiösa och etniska minoriteter är en del av vardagen och där yttrande- och mediefriheten i det närmaste är obefintlig och kontakten med omvärlden på många sätt är beskuren. Det finns bara en sanning i Irak. Det är Saddams sanning.

Irak är på många sätt ett land i förfall. Befolkningen lever under svåra humanitära omständigheter. Spädbarnsdödligheten är hög. Tillgången på mat, mediciner och sjukvårdsutrustning är bristfällig. En tredjedel av barnen i centrala och södra Irak lider av kronisk undernäring.

Vi kan tycka illa om Saddam Hussein och det mänskliga lidande han gjort sig skyldig till genom åren. Det gör vi också. Därför ska vi ge allt vårt stöd till demokratiska krafter i Irak. Det irakiska folket måste få välja sin egen framtid.

Det är FN:s bestämda uppfattning att Irak ska avväpnas. Misstankarna om att Irak har massförstörelsevapen måste skingras. Saddam Hussein har bevisligen innehaft massförstörelsevapen tidigare, och han har inte tvekat att använda dem, inte ens mot sin egen befolkning. Därför är regimen i Irak ett hot mot säkerheten, både inom och utom Irak, och därför blir avväpnningen av Irak också ett första nödvändigt steg mot ett regimskifte och en ny politisk demokratisk kurs i Irak. Härom råder inga delade meningar bland världens nationer. Vad som nu splittrar både FN och EU är hur vi bäst når dit.

Herr talman! Det kan i efterhand visa sig att det krig som nu inletts var nödvändigt för att avväpna Saddam Hussein. Det kan visa sig att Irak gömde massförstörelsevapen. Också månader av vapeninspektioner kunde ha lett till en militär insats. Men inget av detta rättfärdigar att USA och dess allierade nu på egen hand går till angrepp mot Irak.

Vi har en internationell världsordning, folkrätten. Den ger inget land rätt att ta saken i egna händer, hur stark man än är och hur grym en regim än må vara. Det är i FN:s säkerhetsråd internationell rätt ska formas och tolkas. Går länderna ifrån denna världsordning är vi alla illa ute. Då öpp-

nar vi för en utveckling där fler länder kan tycka sig ha rätten att med vapen i hand ta sig friheter på andra länders bekostnad. Vi riskerar en världsordning på de stora, starkas villkor. Folkrätten är små staters skydd, ja, alla staters skydd, och därför är detta allvarligt.

FN:s auktoritet är nu i kris, men min fasta övertygelse är att FN reser sig ur den här motgången och återvinner sin styrka, därför att det måste bli så. Det finns inga andra hållbara alternativ. Nu agerar vi för att förstärka FN och försöka återföra frågan om Iraks avväpning dit.

Vi måste också arbeta för att hantera den splittring som uppstått inom den europeiska unionen. Jag reser direkt efter denna debatt, som talmanen nämnde, till Bryssel och ett toppmöte som kommer att få ägnas huvudsakligen åt denna diskussion.

Men det finns också andra utrikespolitiska frågor som unionen måste fokusera på. Först, kopplat till Irakkrisen: Vi måste markera för kandidatlandet Turkiet att EU inte accepterar några övergrepp på den kurdiska befolkningen i norra Irak. Vi måste också arbeta vidare för att underlätta en utveckling mot fred och säkerhet i hela Mellanöstern. Vi måste engagera oss djupt för en fortsatt demokratisk och fredlig utveckling på Balkan. Dessa länder behöver stöd och solidaritet från sina europeiska grannar, inte minst efter den tragedi som drabbade Serbien då dess premiärminister, Zoran Djindjic, mördades för en kort tid sedan.

Herr talman! Vi vet att efter en tid av krig kommer också en tid för fred. När bomberna har slutat falla och eld upphör har proklamerats kommer en mycket svår tid av återuppbyggnad av det irakiska samhället. För detta måste FN ges det samordnande ansvaret. Det ska inte göras av något enskilt land. Sverige kommer naturligtvis att i första hand bidra med humanitärt bistånd, skydd och hjälp. Vi kommer att ta vår självklara del av detta ansvar.

Slutligen: Det är för fred, frihet och mänskliga rättigheter som FN har byggts, och för detta ska vi fortsätta att arbeta också i en tid då det känns mörkt och dystert. Alva Myrdal skrev för mer än 30 år sedan några ord som jag gärna lånar i dag. Hon skrev: Vad vi behöver är ett FN som är uppbyggt som ett tekniskt sett mycket mer kompetent organ, uppbyggt också på ett ökat ömsesidigt förtroende mellan dess medlemmar för att effektivt motverka vapnens, krigens och våldets mäktiga krafter som nu griper omkring sig i vår värld. En dag som denna, herr talman, är hennes maning inte svår att instämma i.

(Applåder)

Anf. 30 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Krig innebär alltid stort mänskligt lidande. Det är därför strävan har varit att avväpna Saddam Hussein utan att behöva använda våld. Låt oss nu hoppas att kriget blir kort och att så få som möjligt blir drabbade. Jag delar den oro för anhöriga och vänner som de 70 000 exilirakier som lever här i Sverige med all säkerhet känner.

Nattens krigsutbrott är ett misslyckande: för diplomatin, för Förenta nationerna och för den europeiska unionen. Det plågade irakiska folk som länge tvingats leva under Saddam Husseins hårda förtryck står inför ytterligare umbäranden. Det viktiga är nu att så snabbt som möjligt avväpna och avsätta Saddam Hussein och ge det irakiska folket möjlighet till en framtid i frihet, fred och demokrati.

Det yttersta ansvaret för ett krig i Irak bärs av Saddam Hussein. Det är hans regim som inte samarbetat med FN:s vapeninspektörer. Det är han som vägrat att följa de krav på avrustning som Förenta nationerna ställt i tolv års tid. Det är han som kunde ha förhindrat kriget. Det är fel att tvärsäkert hävda att de insatser som nu görs för att avväpna den irakiska regimens massförstörelsevapen strider mot folkrätten. Det vi vet är att Saddam Hussein gång på gång brutit mot mänskliga rättigheter och internationell rätt. Det är hans terrorregim som förföljer, mördar och torterar oppositionella. Det är under hans ledning som Irak invaderat sina grannländer. Det är han som inte visat att de massförstörelsevapen som har använts mot soldater och civila har förstörts.

Herr talman! Irakkonflikten har på ett beklagligt men tydligt sätt visat upp brister i handlingskraft både i FN:s säkerhetsråd och inom den europeiska unionen. Säkerhetsrådet klarade inte av att ta sitt ansvar. Genom att öppet hota alla nya förslag med veto stängde Frankrike alla dörrar för en konstruktiv lösning på krisen inom säkerhetsrådet. Detta tunga ansvar får Frankrike nu bära.

Ett enigt säkerhetsråd måste självfallet vara målet. Men när en miljon människor mördades i Rwanda 1994 svek FN sitt främsta uppdrag, att förhindra mänskligt lidande och folkmord. Och när FN inte förmådde agera i Kosovo gick Nato in och stoppade Miloševićs våldsdåd i enlighet med FN-stadgan. Människors rätt att inte hotas av förtryckare med massförstörelsevapen måste ytterst väga tyngre än enskilda staters vetorätt.

Om FN och säkerhetsrådet ska kunna återupprätta sin skadade trovärdighet måste arbetsformerna reformeras. Det ligger i allas vårt intresse att säkerhetsrådet har förmåga att lösa konflikter och kriser i framtiden.

Herr talman! Bristen på en sammanhållen utrikespolitisk linje inom den europeiska unionen har försvårat en fredlig lösning av Irakkonflikten. Vid det förra toppmötet uttalade Europeiska rådet: Irak måste omedelbart och fullt ut nedrusta. Irak har ett sista tillfälle att lösa krisen på fredlig väg. Den irakiska regimen kommer ensam att vara ansvarig för följderna om landet nonchalerar det internationella samfundets vilja.

Iraks regim uppfyller fortfarande inte dessa krav. Ändå har flera länder inom unionen avvikit från detta gemensamma ställningstagande, däribland Sveriges regering. Oenigheten har hindrat den europeiska unionen från att agera med kraft. Kvällens toppmöte, och morgondagens toppmöte, måste visa att Europa i vart fall förmår hantera freden. Statsministerns uppgift i kväll är att bidra till att Europa tar ett tydligt ansvar för återuppbyggnaden av Irak.

Herr talman! Sverige, Europeiska unionen och Förenta nationerna måste ta ett stort ansvar för att snabbt bidra till återuppbyggnaden av ett sargat land, och stötta en demokratisk utveckling för ett pinat folk. Det kommer att krävas stora insatser och stort engagemang för att bygga upp ett fritt och demokratiskt Irak. Men genom en bred internationell insats kan vi skapa förutsättningarna för en stabilare och fredligare framtid för Irak, för regionen och för världen.

(Applåder)

Anf. 31 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Våra tankar går i denna stund först och främst till de människor som nu väntar i skräck i Irak. Många av dem välkomnar, trots

allt, det som sker, och ser det som en befrielse. Det är en påminnelse om omfattningen av och brutaliteten i det förtryck som Saddam Hussein har utövat mot sitt eget folk.

Alla vet att oskyldiga kommer att dödas. Kriget är ett misslyckande, och enda sättet att få slut på det är att Saddam Hussein för första gången sätter sitt folks intressen framför sina egna intressen och lämnar makten.

Många av oss känner en djup besvikelse över att det krig som nu brutit ut inte kunde undvikas. Vi hoppades in i det sista att en enig omvärld skulle kunna tvinga Saddam Hussein att ge upp. Historien visar att det bara är inför de yttersta hot som Saddam ibland tvingas backa, men omvärldens splittring spelade diktatorn i händerna.

Att störta en diktator är aldrig lätt. Det är alltid önskvärt, och ibland är det nödvändigt. Det här kriget är ett misslyckande. Det borde ha kunnat undvikas, och vi tror att det hade kunnat undvikas om FN eller, för att tala klartext, de fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd hade agerat annorlunda. Det får dock inte råda någon tvekan om krigets djupaste orsak. Den är inte oljan eller amerikansk imperialism, utan krigets djupaste orsak är Saddam Hussein.

Saddam Husseins totala förakt för mänskliga rättigheter, demokrati och andra länders suveränitet har lett fram till det krig som utbröt i natt. Han har anfallit Iran, han har anfallit Kuwait, han har finansierat själv-mordsbombare och skickat Scudmissiler mot Israel. Han har gasat ihjäl tusentals oskyldiga människor.

En droppe av det kemiska stridsmedlet VX dödar en människa. En tesked skulle kunna döda alla som just nu befinner sig i denna sal. Vapeninspektörerna hittade på 1990-talet 690 ton kemiska stridsmedel i Irak. Det finns mycket starka skäl att tro att Irak fortfarande förfogar över massförstörelsevapen. Samvetslösa diktatorer utgör ett mycket stort hot mot freden i världen.

Genom att aktionen sattes i gång utan ett tydligt FN-mandat försvagas dess folkrättsliga legitimitet. Vi har i huvudsak stött regeringens agerande i denna fråga, men vi tycker att den gjort ett par misstag den senaste veckan. Det var olyckligt att utrikesministern solidariserade sig med det franska vetohotet. Mycket tyder på att det var just det vetohotet som omöjliggjorde en kompromiss som skulle givit vapeninspektörerna mera tid.

Vi anser också att det är att gå för långt att säga att USA och dess allierade bryter mot folkrätten. Vi måste ha viss respekt för att vårt grannland Danmark, och andra länder med vilka vi är i politisk union, gör en helt annan tolkning. Många folkrättsexperter gör också en annan tolkning. Vi får aldrig glömma bort att det finns tolv FN-resolutioner om Irak, vilka Irak systematiskt bryter mot.

Vi måste också alltid komma ihåg att folkrätt får inte bara vara en rätt för regimer att fortsätta en skurkaktig politik. Kosovokommissionen, med Carl Tham som prominent medlem, skrev att det USA-ledda ingripandet i Kosovo inte var legalt, men det var legitimt. Det går att argumentera för att ett ingripande mot det hot som Saddam Hussein och hans regim utgör – särskilt om den fortfarande förfogar över massförstörelsevapen, vilket många tror – är berättigat och i den meningen legitimt.

Jag vill helhjärtat instämma i det Göran Persson säger om det kurdiska folket i norra Irak. Den frihet som de under några år har åtnjutit

måste vi naturligtvis bevara också inför framtiden. Nu återstår ett mycket omfattande arbete med att bygga upp Irak. Där ska vi naturligtvis vara med i solidaritet med det irakiska folket. Och nu återstår också ett mycket stort arbete med att återupprätta det internationella systemet för fred och säkerhet.

Låt oss hoppas att kriget blir kortvarigt. Låt oss också hoppas att det nödvändiga lidandet blir så begränsat som bara är möjligt. Och låt oss aldrig glömma bort att det fortfarande finns en person som kan få ett snabbt slut på kriget. Den personen heter Saddam Hussein.
(Applåder)

Anf. 32 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Emellanåt vill man inbilla sig att vi förunnats leva i en tid då krig skulle vara otänkbart. Möjligheterna att skaffa kunskap och utnyttja teknik känner knappast några gränser. Vi vet och kan mycket. Och likväl har vi inte nått så långt förnuftsmissigt och humanitärt att det mest primitiva av allt mänskligt beteende – krig – kan undvikas.

Saddam Husseins fasansfulla terror får inte skymmas för att EU havererat utrikespolitiskt och för att USA och Storbritannien går sin egen väg.

Statsministern har jämfört USA:s krig mot Irak med att stora starka pojkar slår den lille svage. Det är enligt min uppfattning en synnerligen olämplig bild.

FN:s säkerhetsråd har enats om och krävt under många år, under tolv år, att den mordiske och hänsynslöse diktatorn i Bagdad ska avväpnas. Att jämföra denna grymme despot som dödat och piskat livet ur tusentals irakier med en liten svag pojke som får stryk tycker jag är orimligt.

Herr talman! Ingen normalt funtad människa vill ha krig. Att demonstrera under parollen nej till krig ter sig självklart för alla. Men vare sig det är USA eller Storbritannien som startar krig eller FN:s säkerhetsråd som gör det är krig lika grymma.

I FN-resolutionen 1441 utesluts inte våld och krig som en sista åtgärd. Det duger således inte att upphöja säkerhetsrådet som ett slags garant för att krig inte skulle kunna bryta ut eller att oskyldiga inte skulle komma att drabbas. Tyvärr och åter tyvärr. Det finns inte alltid en vit och en svart ruta att välja mellan hur gärna vi så skulle önska.

Herr talman! Den 11 september 2001 försattes USA i ett trauma eller chocktillstånd. En grupp Al-Qaida-terrorister, som vi knappt visste existerade, träffar supermakten rakt i solar plexus, och den amerikanska självbilden hamnar helt på sned. I den psykologiska situation som då uppstod borde EU sett det som sin absolut självklara uppgift att samla sig utrikes- och säkerhetspolitiskt och gemensamt balansera USA och ge kraft åt FN och åt diplomatin.

Vi kristdemokrater är besvikna över att inte FN-observatörerna fick den tid de själva ansett sig behöva för att avslöja och avväpna Iraks diktator. Inspektörerna ansåg ju att de nådde resultat. Om inspektörerna hade lyckats slutföra sin uppgift, som statsministern här strukit under, får vi aldrig veta.

Det bör också påpekas, tycker jag, att utan hot om drastiska åtgärder hade Saddam Hussein med största sannolikhet inte accepterat att FN:s observatörer ens fått beträda irakisk jord. För detta hot har onekligen USA och Storbritannien varit en förutsättning.

Kanske ska det också sägas i samband med det berömvärda arbete som Hans Blix och hans medhjälpare utfört att det knappast kan te sig görligt för inspektörer att spåra upp allt vad undangömda biologiska och kemiska vapen heter. För att lyckas krävs, eller hade krävts, samverkan. Samverkan är något som Saddam Hussein inte visar det minsta intresse för, som bekant. Ingen seriös underrättelseverksamhet, mig veterligt, tror att Saddam Hussein har gjort sig av med sina tiotusentals liter anthrax, sina lager med flera tiotals ton senapsgas eller botulin, etcetera. Det kan, som det sagts här, räcka med mycket små mängder, kanske 10 ml, för att förgifta en storstads vattendrag exempelvis.

Herr talman! För mig är det obegripligt att Frankrike inte ville göra gemensam sak med Tony Blair och sträcka ut tiden för FN-observatörerna och parallellt därmed avkräva Saddam Hussein entydiga klara besked. Men Frankrikes president hade fastnat i sin åtrådda roll på världsscenen. Jag vill betona att det är oacceptabelt att USA nonchalerar FN och säkerhetsrådet. Det är ett dystert framtidsperspektiv som avtecknar sig, ett beteende som kan vara prejudicerande, att en stark makt i så kallat förebyggande syfte slår till. Vart ska männe sådana självpåtagna principer leda?

EU:s idé att fred ska främjas runt sammanträdesborden och inte på krigsskådeplatser har knappast varit drivkraft på vår kontinent de senaste veckorna. Inrikespolitisk utrikespolitik har fått dominera. De fredsfrämjande och fredsbevarande strukturer som vi velat tro på och satsa på har inte orkat. Likväl, herr talman, har vi ingen annan väg framåt än engagemang för en världsordning där respekt och förståelse är vägvisare.
(Applåder)

Anf. 33 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! I måndags natt visade USA:s president George W Bush exempellösa prov på maktfullkomlighet och arrogans gentemot omvärlden, FN och världssopinionen. I sitt tal som sändes över hela världen vände han sig bland annat till det irakiska folket, uppmanade det att inte göra motstånd när USA attackerar och lovade att USA kommer att hjälpa det att bygga upp ett rikt Irak igen. ”Er frihet är nära”, lovade han. ”Kriget riktas mot Saddam och inte mot det irakiska folket”, sade han. När bombmattorna faller över folket i Irak, då människor lemlästas, då barn ser sina föräldrar dödas, då ska de tänka: ”Den här missilen riktas egentligen inte mot mig, den riktas mot Saddam.” Vilken tröst för ett folk som under årtionden lidit av krig och svält, orsakade antingen av diktatorn och mördaren Saddam eller de sanktioner som världssamfundet lagt på det.

Att som president Bush tala vitt och brett om att USA nu räddar världen undan Saddam Hussein är bara hyckleri. USA samarbetade med och stödde Saddam Hussein under Iraks anfälls- och krig mot Iran. Det var USA som försåg Saddam med vapen. Det kriget var ett folkrättsbrott. När diktatorn 1988 attackerade kurder i norra Irak med kemiska stridsmedel och dödade över 5 000 kurder ville flera länder att FN skulle anta en resolution som fördömde Saddam, men USA lade in sitt veto.

Nu har USA och dess allierade inlett ett nytt krig mot Irak. Mina tankar går till det irakiska folket och mina vänner i norra Irak och irakiska Kurdistan. Detta krig är i strid med folkrätten. I sitt tal uttryckte Bush det

som: ”Säkerhetsrådet har inte levt upp till sitt ansvar så nu måste vi göra det.” Det är uppenbart att supermakten aldrig haft för avsikt att låta vapeninspektörerna fullgöra sitt arbete. FN har varit bra bara så länge världsorganisationen agerat i enlighet med amerikanska intressen. Om inte omvärlden, regeringar och människor reagerar starkt mot detta agerande är risken stor att en ny världsordning etableras. Vilket är nästa mål för USA:s krigföring? Vilka fler folk ska utsättas för bomber som dödar och lemlästar?

Kriget är ett brott mot FN-stadgan och följaktligen också ett brott mot folkrätten. FN-stadgan medger två undantag för våldsförbudet: självförsvar i händelse av väpnat angrepp mot någon FN-medlem eller om militära insatser auktoriserats av säkerhetsrådet. Självförsvar är inte tillämpligt, varken USA eller Storbritannien har utsatts för väpnat angrepp. Någon auktorisation från säkerhetsrådet föreligger inte heller. Resolution 1441 medger inte heller den rätten eftersom den talar om ”allvarliga konsekvenser” och inte om krig. Regeringen måste därför driva i FN att detta militära angrepp på Irak utan stöd av säkerhetsrådet fördöms som ett brott mot FN-stadgan och folkrätten. Det skulle vara ett sätt att återupprätta FN.

Statsministern och regeringen har nu tagit ställning mot kriget och menar att ett militärt angrepp på Irak utan stöd i FN är ett brott mot folkrätten. Vi välkomnar det. Men tre borgerliga partier uttrycker förståelse för supermaktens krig. Det är anmärkningsvärt att de som tidigare här i riksdagens talarstol talat högstämt om FN-linjen nu öppet visar sitt förakt för världssamfundet och den internationella rättsordningen.

Herr talman! I tisdags fick jag en rapport från Kirkuk, den oljerika staden som ligger inom det som kallas det kurdiska området men utanför den autonoma zonen. Saddam har grävt vallgravar runt staden, fyllt dem med olja och minerat hela området så att inte någon ska kunna ta sig ut, men inte heller någon ta sig in.

Vid norra gränsen mot Irak står turkiska trupper och väntar på att anfälla norra Irak av två orsaker. Den ena är att man vill inta de oljerika städerna Mosel och Kirkuk. Den andra är att man vill förhindra att den demokratiska utvecklingen bland befolkningen i irakiska Kurdistan fortsätter. Turkiet är oroligt för att kurderna i landet skulle kunna ställa samma krav på demokrati och mänskliga rättigheter. Turkiet måste respektera de internationella konventioner som garanterar folkrätten. Världssamfundet måste därför agera starkt och förhindra Turkiets ockupationsplaner. Jag uppskattar att den svenska regeringen har för avsikt att i EU påminna ansökarlandet Turkiet om dessa skyldigheter.

Herr talman! Vänsterpartiet har tagit avstånd från kriget. Vi har hävdat att inte någonting rättfärdigar ett krig. Vi har aktivt deltagit i alla fredsdemonstrationer. Vi har därför av krigshetsarna anlagats för att gå Saddams ärenden. Ingenting kan vara mer fel. Vänsterpartiet är det parti som konsekvent har pekat ut Saddam som en diktator som mördar och förtrycker sitt folk. Vänsterpartiet är också det parti som konsekvent har hävdat att det är varje folks rättighet att i fria val avsätta sina diktatorer oavsett var någonstans de förtrycker sitt folk. Vi tror inte att det går att bomba fram demokrati och frihet. Framför allt vägrar vi att ställa oss bakom ett krig som förs för att etablera en världsordning på USA:s villkor, på grundval av USA:s maktanspråk och ekonomiska intressen.

Till alla som ser kriget som den enda lösningen vill jag säga: Åk till en vanlig svensk flyktingförläggning och prata med de irakier, kurder och bosnier som väntar på beslut! Ägna en timme åt att lyssna på deras berättelse om kriget. Om ni då fortfarande tycker att kriget är värt sitt pris så måste ni kunna säga det rakt in i ögonen på krigets offer.

Nu uppmanar vi regeringen att agera för att USA:s krig fördöms som ett flagrant brott mot folkrätten. Vi uppmanar alla krigsmotståndare att demonstrera mot kriget och ta avstånd från supermaktens maktfullkomlighet. Nu är det vår uppgift att göra allt för att stoppa kriget!
(Applåder)

Anf. 34 MAUD OLOFSSON (c):

Herr talman! Det är med besvikelse och bestörtning som jag och Centerpartiet ser på det som sker nu i Irak. Som gammal USA-vän är jag särskilt besviken på Bushadministrationen, som har valt att gå förbi FN:s säkerhetsråd och sätta de allierade i Nato och vännerna i Europa åt sidan. Jag är ledsen för det irakiska folkets skull, som nu står inför ett oerhört lidande.

För det globala samarbetet är det också en mörk dag.

Det finns ett stort folkligt engagemang emot krig, inte bara i Sverige utan i hela världen. Demonstrationer har hållits på många ställen i Sverige och i massor av andra länder. Vi var många som deltog i demonstrationerna som hölls i februari. Jag var själv med i Umeå och jag kommer att demonstrera på lördag igen. Vad vi som har demonstrerat har velat säga är att det måste på 2000-talet finnas något annat sätt att lösa konflikter i världen på än genom krig och genom terror. Krig och terror kan bara skapa nya konflikter.

Herr talman! Det kan tyckas som om vi här i riksdagen är eniga i frågan om Irak. Ingen av oss vill naturligtvis att människor ska lida. Vi vill inte heller ha någon diktator i Irak – så långt stämmer det. I den aktuella debatten om situationen i Irak som hölls här i denna kammare i januari var vi också rätt överens om FN:s roll och betydelse. Ska ett militärt angrepp ske så ska det ske med FN-mandat.

Därför tycker jag att det är olyckligt att se att uppslutningen bakom FN här i riksdagen inte längre är lika tydlig. I debatten de senaste dagarna har det förekommit åsikter som tyder på att det är Frankrike och Tyskland som är de som ska ta på sig ansvaret för det som nu sker. Inget kan vara mer fel. Det är USA som beordrar sina trupper till angrepp med hjälp av Storbritannien. Det är de som ska ta på sig huvudansvaret när man lämnar FN-linjen, och ingen annan.

Herr talman! Kriget som utkämpas är fel. Det är fel av flera orsaker.

Det är fel eftersom FN:s säkerhetsråd inte har beslutat att tillåta ett väpnat angrepp mot Irak. Det är fel därför att USA inte har presenterat de bevis som man säger sig ha. Det är fel därför att vapeninspektörerna inte fick den tid som de behövde.

Det är klart att vi inte kan stå tysta och se på när en avskyvård diktator som Saddam Hussein terroriserar sitt eget folk. Men vi hade behövt ett enat FN för att vidta de här åtgärderna. Ett angrepp utan FN-mandat och tydligt stöd i FN-stadgan är fullständigt oacceptabelt.

Vilka blir konsekvenserna av kriget? Kortsiktigt leder det till ett enormt lidande. Saddam Hussein kommer att drabbas mindre än de

oskyldiga människorna oavsett hur kriget går. Han kommer att använda sitt eget folk som mänskliga sköldar. Unga pojkar och flickor utvingade av Saddam Hussein kommer att vara de så kallade militära mål som kommer att träffas. Det finns misstankar om vapengömmor under barnsjukhus och under skolor. Att amerikanerna har världens modernaste försvarsmaterial med en precisionsnivå som är nästan ofattbar hjälper föga. Missiler och bomber kommer att träffa fel mål.

Det kommer också att bli långsiktiga konsekvenser av kriget. Vem är det som tar ansvaret för att landet efter kriget byggs upp? Vem ser till att det finns mat och mediciner och att en demokratisk process påbörjas?

Tror någon att tillsättandet av en amerikansk guvernör kan stabilisera regionen? Nej, få åtgärder skulle lika snabbt och effektivt ena arabvärlden mot USA och mot västvärlden. Knappast någon insats skulle lika effektivt undergräva kampen mot terrorismen. Köerna utanför Hamas rekryteringskontor kommer att ringla sig långa. Är då George W. Bush och Tony Blair redo att ta det ansvaret på sina axlar?

Herr talman! Det är viktigt att vi nu samlar oss för att se vad vi från Sveriges sida kan göra i rådande läge. Centerpartiet stöder och uppmunttrar protesterna mot detta avskyvärda krig. Vi anser också att en officiell protest bör lämnas till USA. Det ska inte råda någon som helst osäkerhet om Sveriges inställning till detta krig. Vi accepterar inte att USA ensamt formar den folkrättsliga utvecklingen. Den diskussionen ska föras i FN.

Förberedelse för återuppbyggnad av landet måste göras inom FN:s ram. Inget annat är acceptabelt. Irak ska inte ledas av amerikanerna i framtiden. Det är irakierna själva som ska skapa och leda sitt land in i demokrati. USA och Storbritannien måste bära ett stort ekonomiskt ansvar för det.

Vi måste också stärka FN. Ju fler av oss som är tydliga på den punkten, desto mer bidrar vi till att stärka världssamfundet. Att delar av säkerhetsrådets medlemmar orkade stå emot USA:s krav visar att många av världens länder är redo att arbeta för ett stärkt FN i framtiden. I det perspektivet vill jag också se USA på den arenan för att skapa ett framtida FN.

(Applåder)

Anf. 35 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Den 20 mars 2003 blir en sorgens dag i historieböckerna. Det blir inledningen till ännu ett onödigt krig. Anfallet mot Irak skapar bara förlorare och mer av hat och terror. USA:s anspråk på att leda den civiliserade världen har i dag kraschlandat. FN-systemet är allvarligt hotat och den internationella rättsordningen raserad. Gigantiska kostnader kommer att drabba oss alla – kostnader både för kriget och för att bygga upp igen. Men det är alla de vanliga människorna runtom i Irak som får bära de högsta kostnaderna.

Det bor fem miljoner människor bara i Bagdad. I dag flyr många av dem hals över huvud. Hur många oskyldiga civila får nu sin dödsdom utfärdad i den kollektiva bestraffningen av Saddam Hussein? Blir det tusentals kvinnor och barn, eller hundratusentals eller miljoner, som dör direkt eller indirekt av bomberna och allt som kriget medför? Ingen vet. Angriparna visar en brist på respekt för människoliv som är häpnadsväckande, för att inte säga avskyvärd.

USA och Storbritannien bryter mot folkrätten. De inleder ett olagligt anfallskrig. Bush drar i gång ett moraliskt och religiöst korståg men sjunker själv ned i en moralisk kvicksand. Han drar med sig både USA och den internationella rättsordning som mödosamt byggts upp de senaste decennierna.

I dag måste var och en känna efter om vi, om Sverige och om den svenska regeringen gjort allt vi kunde. Jag tycker inte det. Den svenska regeringens hantering av krisen har varit alltför lam och undfallande. Den senaste tiden har dock statsministern och utrikesministern delvis ändrat position. De har närmat sig vår ståndpunkt, tydligare försvarat FN-systemet och blivit mer kritiska till krigsplanerna. I dag medger Göran Persson att anfallet mot Irak är ett brott mot folkrätten, och det är bra. Det är ett steg i rätt riktning, men det räcker inte.

Sverige bör gå från att vara en passiv åskådare till att agera aktivt på den internationella scenen. Nu gäller det att samla världsoinionen och tydligt visa att det som händer just nu inte kan få ske utan att den övriga världen reagerar. Vi bör alla gå ut på gator och torg och visa vår avsky. Sverige bör ta initiativ i FN. Begär ordet i säkerhetsrådet och lämna in protester till generalförsamlingen! Sverige måste våga lite mer. Medborgarna runtom i vårt land förväntar sig det. Det går inte att fortsätta att gömma sig bakom en gemensam EU-politik som inte finns.

Saddam Hussein borde ställas inför rätta för massmord och krigsförbrytelser, men hur ska vi förhålla oss till de länder som nu medvetet bryter mot folkrätten? Ska de också ställas inför den internationella domstolen i Haag? Om FN-systemet ska överleva måste man visa att det som nu sker är oacceptabelt.

Självklart bör vi här hemma följa den svenska lagstiftningen och riksdagens beslut, som innebär att vi måste avbryta all ny vapenexport till krigförande länder. Har regeringen en annan inställning måste man rimligen föreslå nya lagar och nya regler. Miljöpartiet utgår ifrån att de vi har gäller och att regeringen planerar att följa svensk lag och riksdagens beslut. Vi är hjärtligt trötta på hyckleriet om vapenexporten. Det är orimligt att vi ska stödja ett folkrättsvidrigt krig med svenska vapen.

Jag vill också ställa ett par frågor till Folkpartiets Lars Leijonborg, Kristdemokraternas Alf Svensson och Moderaternas Bo Lundgren. Jag tycker att ni slingrar er som maskar på en metkrok. Hur ska ni ha det? Står ni över huvud taget upp i dag för folkrätten och för FN-systemet? Nu är sanningens tidpunkt inne. Det räcker inte med att prata om hur vidrig Saddam Hussein är. Man måste vara beredd att ta ställning till hur världen ska styras. Är det principen om att makt ger rätt som ska gälla? Tycker Folkpartiet fortfarande att vi ska skicka soldater till kriget? Sluta huka i bänkarna och tala i stället om var ni står!

Sist men inte minst måste vi i Sverige förbereda en stor humanitär insats. Redan nu kan vi göra något för att förhindra en utvidgning av kriget och en katastrof i norra Irak. Jag tycker att vi ska skicka svenska observatörer till norra Irak innan det är för sent. Gör en insats för freden! Där finns en chans att göra något.

Jag vill avsluta med att ställa en fråga till Göran Persson: Kommer du att medverka till att FN:s generalförsamling inkallas och att protester framförs där?

(Applåder)

Anf. 36 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte bemöta alla de påståenden som har fällt här från talarstolen, och en del av dem var ganska märkliga. Det måste jag säga. Jag är lite överraskad över det denna dag som kanske borde präglas av samling. Men det är som det är.

Att Anna Lindh skulle ha solidariserat sig med vetot är en myt. På frågan om hon skulle ha röstat likadant som Frankrike om vi hade suttit i säkerhetsrådet svarade hon: Ja, det skulle vi ha gjort till den resolutionen.

Däremot har vi alltid tyckt att vetorätten är till förfång för FN-systemet. Det är ingen ny uppfattning.

Den andra saken som inte har kommit fram tillräckligt mycket i debatten och som ligger till grund för våra upprörda känslor är att för inte mer än två veckor sedan satt den framträdande svenska diplomaten Hans Blix i säkerhetsrådet och redovisade att han kunde ha framgång med sin inspektion bara han fick ytterligare tid. Vi vet inte om det hade blivit så, men han gjorde den bedömningen. I det läget, när han och hans team har gjort den bedömningen, säger man att trots den bedömningen sätter vi en borte tidsgräns, och har inte Irak gjort allting som vi har krävt till den tidsgränsen och har de inte visat upp allting som vi förväntar oss, då blir det omedelbart krig. Det var en orimlig position. Jag kan förstå att Frankrike och andra gick emot detta.

Men det innebär inte att de avvek från den grundläggande resolutionen 1441, den som vi har utgått ifrån i den här diskussionen. De ville ge vapeninspektörerna mer tid för att undvika ett krig. Tänk om vi hade kunnat lösa denna konflikt på ett fredligt sätt! En svensk vapeninspektör och toppdiplomat trodde att det var möjligt för knappt två veckor sedan. Betänk detta och kom ihåg att detta också är en del av ett folkrättsligt resonemang!

Vi har anledning att hålla samman. Även om vi här i kammaren inte har samma uppfattning om allting, vet jag att det bland det svenska folket finns en mycket stark uppslutning kring FN och de idéer som FN står för. Vi vill bygga FN starkt igen och inte utnyttja den här konflikten, den här krisen eller det här kriget för inrikespolitik. Därför manar jag till samling och sammanhållning, vaksamhet naturligtvis för att bevara den trygghet vi har i vårt land, och framför allt internationell solidaritet. Stå upp för alla staters lika rätt, alla folks frihet och hela världens fred!

(Applåder)

Anf. 37 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! År 1938 kom den engelska premiärministern Neville Chamberlain tillbaka till London efter en uppgörelse med den tidens förtryckare och utropade fred i vår tid. Vi vet alla vad som inträffade.

Det är svårt att göra avtal med förtryckare, med människor som inte har någon respekt för rätt, för människoliv och människovärdighet. Där ligger också problemet med den irakiska regimen.

I den diskussion som vi har fört glöms alltför ofta det faktum bort att det irakiska folket har förtryckts av Saddam Hussein under decennier. Det är en man som har genomfört aggressioner mot andra länder, mördat det egna landets invånare och fortfarande håller landet i ett järngrepp. I

tolv år har han uppmanats av FN med resolution efter resolution att ändra politik och att avrusta, och ändå har inget hänt.

För drygt fyra månader sedan samlades FN kring en ny resolution. Det är alldeles uppenbart att de rapporter som har lämnats visar att Saddam Hussein inte har uppfyllt de krav som ställdes på villkorlös och snabb nedrustning och avrustning och på att man skulle visa att man inte längre hade massförstörelsevapen.

Det är det som är grunden till det som inträffat.

När säkerhetsrådet spricker därför att någon säger att våld inte alls får användas skapas en ohållbar situation.

Herr talman! Folkkrätten får inte längre vara ett instrument som gör att förtryckaren inom statens ram kan göra vad han vill. Folkkrätten måste vara en rätt för varje människa att leva ett liv i fred och säkerhet. Den folkkrätten står vi moderater upp för.

(Applåder)

Anf. 38 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Det var bra att statsministern nyanserade utrikesministerns uppslutning bakom den franska linjen.

Jag var i FN när resolution 1441 förhandlades fram och träffade då också Hans Blix. Det var just kombinationen av ett trovärdigt militärt hot och vapeninspektörerna som man trodde på. Inte minst Hans Blix var personligen mycket angelägen att framhålla att det är bara ett trovärdigt militärt hot som gör hans mission möjlig.

Det som till sist blev ett problem när resolution 1441 skulle efterlevas var att fransmännen av allt att döma inte var redo att stå för att det någonsin kunde bli aktuellt med det militära hotet. Det kom i varje fall i praktiken att vara på det sättet.

Jag menar att det just är FN:s sönderfall som har försatt oss i den här situationen. Jag tycker att det är en mycket svart dag i dag. För mig är det en tragedi att detta krig har brutit ut. Det borde verkligen ha kunnat undvikas.

Ulla Hoffmann sade att det borde vara en mänsklig rättighet att i fria val välja bort diktatorer. Verkligheten är ju att så går det sällan till. Diktatorer avgår sällan frivilligt. Det är bara under tryck som de flyttar på sig.

Nog borde det väl vara litet tankeväckande när flera av oss talar om kurderna i norra Irak. Glöm inte ett ögonblick bort att de har sin frihet bara tack vare USA:s militära närvaro. Det är bara för att USA varje dag skyddar dem som de lever där.

När Ulla Hoffmann talar om sina vänner i norra Irak ska vi komma ihåg att deras valda ledare har välkomnat det militära ingripandet.

Jag beklagar att kriget har brutit ut, men saken är tyvärr något mer komplex än vad en del av talarna här vill låtsas om.

(Applåder)

Anf. 39 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Låt mig ställa två retoriska frågor. Var det fel att USA bestod med den hotfullhet som vi väl alla inser krävdes för att FN:s vapeninspektörer skulle få en chans? Gjorde man fel när man ställde upp och skapade den hotbilden?

Vem hade triumferat mest om USA hade dragit sig bort från Iraks gränser när Frankrike bestämt höll fast vid sitt veto?

Det är egentligen lätta frågor att svara på, tycker jag.

Det råder delade meningar om hur folkrätten ska tolkas. Jag har inte svårt för att tycka att det strider mot folkrätten att vid denna tidpunkt starta det krig som nu startats, men säkerhetsrådets oförmåga och i synnerhet Frankrikes uppträdande måste finnas med som ett orsakssammanhang när vi talar om brott mot folkrätten.

Folkrätten handlar om staters rätt. Men folk och stater är inte alltid liktydiga begrepp. Det är därför vi talar om norra Irak och kurdernas situation där. Staters rätt och folks rätt sammanfaller inte alltid. Individers, folks, mänskliga fri- och rättigheter kan, enligt min uppfattning, inte ställas åt sidan för staters och regimers rätt till makt.

Det är en ny debatt som behöver få genomslag i de internationella sammanhangen. Den har börjat, men den har långtifrån slagit igenom i Sveriges riksdag.

(Applåder)

Anf. 40 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! President Bush sade i sitt tal häromkvällen att han och USA ska ta ansvar för Mellanösternregionen och att han börjar med Bagdad.

Jag vill citera ett kurdiskt ordspråk som lyder: En åsna blir inte en häst även om han går till Bagdad.

Jag tycker att det är bra att alla talar om humanitära insatser och återuppbyggande av Irak efter kriget. Det verkar finnas en samstämmighet kring det.

Jag vill samtidigt påminna om att i och med att FN lämnat Irak har också *Oil for food*-programmet upphört. 60 % av befolkningen i Irak lever på det programmet. Det irakiska folket behöver alltså mat och medicin nu. Redan nu har irakier börjat fly till norra Irak. De behöver mat, medicin, filter och tält nu. Nu behövs detta. Vi hoppas att den svenska regeringen är beredd att göra dessa insatser.

Statsministern sade i TV i morse att han tyckte att det var meningslöst att protestera i FN och ställa kravet att FN ska fördöma USA:s och Storbritanniens militära angrepp som ett brott mot FN-stadgan. Det tycker jag är synd. Att driva den frågan tror jag skulle vara att visa att det är FN som kollektivt som säger att detta är ett brott mot FN-stadgan. Det skulle också visa omvärlden att FN anser att det är allvarligt att USA och Storbritannien agerar som de gör.

Statsministern sade också att han inte utesluter att han skulle demonstrera för freden, men han ville veta vilka parollerna är. Jag kan tala om att de blir: Stoppa kriget mot Irak. Bekämpa USA:s krigspolitik. Försvara folkrätten och FN:s oberoende. Solidaritet med Iraks folk. För fred och demokrati.

Ut och demonstrera för freden!

(Applåder)

Anf. 41 MAUD OLOFSSON (c):

Herr talman! Jag är glad att regeringen är så pass tydlig i den här frågan. Det är ett något senkommet engagemang för fred och mot krig, men vi är ändå tacksamma för det.

Vi är alla ense om att Irak styrs av en avskyvärd diktator. Det är det som är själva kärnan i vår kritik mot USA när man bryter mot folkrätten.

Vi ska ju använda demokratiska metoder när vi kräver det av Saddam Hussein eller andra diktatorer.

Det för mig också in på frågan om folkrätten som vi diskuterar i dag. Vi kanske behöver diskutera hur folkrätten ska tillämpas, och vad det är som ska gälla. Vi ska diskutera det här i Sveriges riksdag, men glöm inte att det är i FN:s säkerhetsråd man beslutar om detta. Det är inte enskilda stater som bestämmer om tolkningen, utan det är bara FN självt som kan förändra den tolkningen.

Jag tycker att det är viktigt att skicka med statsministern inför toppmötet i EU att stora ansträngningar måste göras för att åter förena Europas länder för ett bra samarbete. Vi behöver ett starkt Europa som motvikt till den stormakt som USA är.

Jag tror att USA i längden uppskattar att vi har ett starkt Europa som engagerar sig för fred och demokrati i världen, men också i kampen mot terrorismen.

Jag tycker också att det är viktigt att skicka med att vi bör tala om för de turkiska företrädarna att om Turkiet någonsin ska bli medlem i EU, måste kurdernas sak också vara deras sak. Man kan inte gå förbi den folkliga resning som sker inne i Turkiet, och det är viktigt att turkarna vet vilka regler som gäller i EU-samarbetet. Kurdernas sak är också vår sak. (Applåder)

Anf. 42 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! I januari tog vi från Miljöpartiet initiativet till en debatt om Irakkrisen och fick till stånd en sådan. Jag tycker att den debatt som då fördes var bra och intressant. Häromdagen föreslog vi en ny sådan debatt eftersom läget har blivit akut. Vi har också den här gången blivit bönhörda och fått till stånd en debatt.

Jag tycker att även debatten i dag har gett resultat, om också kanske inte lika positiva. I januari stod alla partier helt tydligt upp för en FN-linje här i riksdagen. I dag är det inte längre så. Jag tycker att Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna har övergett den linjen när FN inte tog de beslut som man hade hoppats på och förväntat sig. Jag tycker att det är synd och skam att det har blivit på det sättet.

Nu skyller åtminstone en del här kriget på Frankrike, som har gjort vad man kunnat för att stoppa det. Man skyller också på säkerhetsrådet och på en splittring i FN, men det är inte säkerhetsrådet, FN, Frankrike eller Tyskland som har gått till anfall. Det är inte dem som vi ska skylla det här misslyckandet på utan det måste skyllas på USA och Storbritannien, som i dag har gått till anfall trots att det inte var nödvändigt och trots att det fanns möjligheter att hitta andra vägar.

Vi är allihop överens om att Saddam Hussein är en vidrig diktator, men det här är inte den rätta vägen. Det här är en väg som många, många människor får lida alldeles i onödan för. Nu gäller det för den svenska regeringen att agera och vara mer kreativ, också att våga agera och tala i

världssamfundet. För oss alla andra gäller det att på gator och torg demonstrera och tala om vad vi tycker. Jag tror att svenska folket förväntar sig det av oss.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.51 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.55.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.55.

7 § (forts. från 5 §) Lärarutbildning och lärare (forts. UbU4)

*Lärarutbildning
och lärare*

Anf. 43 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Trots händelserna i Irak som kammaren just har debatterat får vi nu försöka att koncentrera oss på den aktuella debatten om lärare och lärarutbildning.

I Jan Björkmans anförande tidigare här i kammaren fanns det inte ett enda konkret ord om lösningar på skolans problem, inte ett enda konkret ord om lösning på lärarbristen, tvärtom. Jag tror att många lärare och många föräldrar skulle bli oerhört förvånade om de fick höra detta anförande. De skulle konstatera att det saknas en offensiv medvetenhet om de problem och de brister som finns.

Min fråga, herr talman, till Jan Björkman är: Var är den offensiva politiken när det gäller att höja läraryrkets status, när det gäller att se till att skolan får tillräckligt med resurser och när det gäller att se till att vi får tillräckligt med förskollärare? Det är tre punkter där Jan Björkman får chansen att förklara och utveckla den socialdemokratiska politiken.

Anf. 44 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Till att börja med är jag, för att märka ord, inte säker på att jag förstod påståendet att jag inte sade ett enda ord om problemen, snarare tvärtom. Men om vi bortser från det var väl min utgångspunkt i de frågor som Torsten Lindström tar upp att det som vi har gjort är att vi faktiskt utifrån de problem som vi har identifierat har förnyat lärarutbildningen för att rusta lärarna, se till att de får bättre förutsättningar och se till att högskolan får andra förutsättningar att möta de problem som skolan har.

Genom den förbättring som vi har genomfört har vi också bidragit till att höja läraryrkets status. Torsten Lindströms parti har i allt väsentligt varit med om att genomföra de här förändringarna, och det tycker jag är bra. Jag tycker inte att man ska glömma bort det när man säger att det

inte alls finns några lösningar och förslag och att vi inte har gjort någonting.

Detta var ett viktigt inlag när det gällde att möta de problem som lärarna står inför i vardagen. Jag är glad över att vi i så stor utsträckning har varit överens här i kammaren om att man behöver bra ämneskunskaper och goda pedagogiska och metodiska kunskaper för att möta de problem som man ställs inför i samspelet mellan lärare och elever, mellan elever och elever och mellan lärare och lärare och när det gäller att utveckla kunskapsprocessen. En viktig utgångspunkt har varit bättre forskningsanknytning och så vidare.

Det andra som jag skulle vilja säga om lärarekryteringen var att jag nämnde sex konkreta exempel på den förnyade läroarutbildningen i förgrunden för att möta rekryteringsfrågorna. Jag säger inte att de vidtagna åtgärderna är de enda som ska genomföras, men de är en bra grund att bygga på för att komma till rätta med den rekryteringskris som vi kommer att möta framöver på olika områden, alltifrån förskolan till vuxenutbildningen. På den vägen får vi jobba vidare tillsammans med konkreta förslag.

Anf. 45 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jan Björkman uppehåller sig i väldigt hög grad vid det förflutna och talar om tidigare reformer. Min fråga handlar om dagen, om nuläget och om vad vi gör för framtiden för att se till att det finns tillräckligt med lärare i den skola som vi så väl behöver. Var är de konkreta lösningarna? Frågorna är många, men svaren är desto färre.

Vi kristdemokrater efterlyser just de konkreta lösningarna.

När det gäller att höja läraryrkets status vill vi auktorisera läraryrket för att sätta en tydlig kvalitetsstämpel: Detta är lärare.

När det gäller resurserna tror vi inte på regeringens politik – det gör ju inte ens riksdagens egna revisorer – att ägna sig åt hoppande statsbidrag, som gör mer skada än nytta. Vi tror på en långsiktig resursförstärkning i skolan i kommunerna.

När det gäller att se till att det finns tillräckligt med förskollärare för att upprätthålla den pedagogiska kvaliteten i förskolan efterlyser vi här i dag i en av våra reservationer just åtgärder för att lyckas med det, eftersom signalerna visar så tydligt att just förskollärare blir en brist i den nya läroarutbildningen. Tillräckligt många väljer inte förskolläroarriktning.

Mina frågor kvarstår, herr talman. Låt oss inte tala så mycket om det förflutna! Låt oss tala om hur vi ska lösa problemen! Där har Jan Björkman ett ansvar för att komma med förslagen.

Anf. 46 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ganska märkligt att Torsten Lindström betraktar en av de viktigaste reformer vi har gjort för att möta de nya utmaningar som skolan står inför som tillhörande gårdagen. Den reformerade läroarutbildningen har ännu inte fått ut lärarna. De har inte gått två år ännu i den förnyade läroarutbildningen.

Jag skulle vilja säga att den kanske mest långsiktiga förändring vi gör är när vi tar ansvar för att förnya och förändra läroarutbildningen, för att möta de behov som finns och ge goda förutsättningar för lärarna att

också tackla de problem, ibland svåra problem, som man står inför. Det är av det skälet som både Torsten Lindström och jag avvisar de försämringar av lärarutbildningen som i dag föreslås från olika håll i den här kammaren.

När det gäller resurser till skolan – det kanske inte hör till dagens debatt – har vi också visat vägen, med allmänna höjningar av statsbidrag, med riktade bidrag till grundskolan och skolbarnsomsorgen och med kvalitetsutvecklingspengar till barnomsorgen.

Där slår sig Torsten Lindström för bröstet och säger att Kristdemokraterna är lite bättre än den trojka som nu styr. Om jag har förstått saken rätt tänker inte Torsten Lindström bilda regering i någon trojka, utan i något slags fyrklöver. I den fyrklövern finns ju partier som vill sänka skatten med bortåt 100 miljarder. Om jag vore Torsten Lindström skulle jag oroa mig mer för den fyrklövern än för den trojka som i dag tar ansvar för skolutvecklingen och försöker lösa en del av de problem som vi tacklar och brottas med i vardagen.

Anf. 47 ANNA IBRISAGIC (m):

Herr talman! Jag vet inte om Jan Björkman talade om framtiden eller om det förflutna när han ville påminna mig om vad som sades 1996 inför den dåvarande nya lärarutbildningen. Jag får be att påminna Jan Björkman om vad Göran Persson sade i början av 90-talet. Han sade nämligen att de tidigare läroplanerna nedvärderade kunskaper och att skolpolitikerna inte hunnit med att intressera sig för skolans kunskapsförmedling. Sådana uttalanden karakteriserar snarare 30 år av socialdemokratisk skolpolitik. Det är ju katastrofala medgivanden.

Jag hoppas verkligen att vi alla här i kammaren är överens om att lärarutbildningen ska vara en akademisk utbildning. Jag hoppas att vi är överens även om att utbildningen ska vila på vetenskapliga grunder och beprövade metoder.

Då vill jag ställa en fråga till Jan Björkman: Tycker du verkligen att kommunerna erbjuder vetenskaplighet så mycket som universitetet gör? Får vi bättre lärare om vi förkortar studenternas tid på universitetet? Får vi bättre civilekonomer om vi förkortar exempelvis civilekonomprogrammet?

Anf. 48 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Min kommentar om historien bakom lärarutbildningen var ju föranledd av att Anna Ibrisagic argumenterade för att det var viktigt med en bred uppslutning. Det har vi försökt åstadkomma i denna kammare. Jag ville påvisa att det fanns goda förutsättningar för det. Sedan orkade inte Moderaterna vara med hela vägen, vilket fem av riksdagens partier gjorde. Det är viktigt.

Både Folkpartiet och Moderaterna ifrågasätter om skickliga lärare behöver finnas i skolan någon del av sin utbildningstid eller inte. Jag är kanske inte alltid överens med Ana Maria Narti, men hon förde in i den här diskussionen att pedagogik utvecklas i samband med ett innehåll. Det är precis det som är grunden till den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, som gör att vi tycker att det är viktigt med kopplingen mellan den universitetsförlagda delen av den utbildningen och den verksamhetsförlagda delen, det vill säga den som finns ute i utbildningssituationen.

plockas bort? Är det de tematiska ämneskunskaperna? Är det specialpedagogiken? Är det värdegrundsresonemanget? Vilken del av läroarutbildningen är det som ska försvinna när man ska göra den här förkortningen?

Jag tycker att det är viktigt att säga att vi inte står bakom den typen av kvalitetsförsämringar, vare sig när det gäller den generella, pedagogiskt metodiska kompetens som lärarna behöver eller den mer specifika specialpedagogiska kompetensen.

Anf. 51 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Det är uppenbart att det råder vissa missförstånd eller att det finns missförstånd som man gärna vill ta upp för att kunna anklaga sina politiska motståndare för olika hemska och grova missdåd.

Om man räknar på våra förslag finner man faktiskt att lärarna inte ska studera en kortare tid. Det är bara det att tiden ska användas på ett annat sätt. Sedan vill vi inte ha de här tre extra terminerna för akademiker. Vi är övertygade om att de kan komma in i skolan efter två terminers utbildning. De behöver kanske den där mentorslussningen, som vi talar om i våra förslag. De ska direkt in i skolan, så vi motsätter oss inte på något sätt att lärarens pedagogiska skicklighet utvecklas i skolan. Det är det första.

Det andra gäller den verksamhetsförlagda utbildningen. Jan Björkman påstår, precis som man gör i hela den socialdemokratiska retoriken, att situationen i Stockholm är en skapelse av den ondskefulla Jan Björklund. Det är klart att allt som inte fungerar i Sverige ska skyllas på den borgerliga ledningen i Stockholms stad under förra perioden. Men jag kan informera Jan Björkman om att precis samma diskussion, om en praktik som inte fungerar och som inte har varit förberedd, råder i dag i det socialdemokratiskt styrda Malmö. Hur kan det komma sig? Har den ondskefulla Jan Björklund konspirerat också i Malmö?

Anf. 52 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Jag kan väl börja med att säga att det inte var jag som tog upp exemplet om Stockholm. Jag kostade på mig att påpeka att det inte hade gjorts ett tillräckligt implementeringsarbete i Stockholm under förra perioden för att möta de behov som uppstod i läroarutbildningen. Jag tror faktiskt att det är så.

Sedan säger Ana Maria Narti: Vi vill inte korta ned läroarutbildningen. Vi vill inte sänka kraven. Vi vill bara ta bort en termin.

Den delen av läroarutbildningen som Ana Maria Narti och Folkpartiet vill ta bort är den där de tematiska ämnesstudierna ligger. Det är där värdegrundsresonemanget ligger. Det är där den specialpedagogiska kompetensen ligger. Det är där utvecklingsarbetet kring samarbetet med föräldrarna ligger. Det är där avsnittet om könsskillnader i utbildningen ligger och så vidare. Det är klart att det får effekter på lärarnas utbildning och på kvaliteten i lärarnas utbildning om man säger: Detta är inte viktigt. Det kan vi dra ned på.

Jag håller med om det som Mikaela Valtersson var inne på förut, att det är viktigt att ha goda kunskaper i matematik om man ska bli mattelärare, men det räcker inte. Man måste ha ett antal andra kunskaper. Indirekt höll ju Ana Maria Narti med om det när hon sade att pedagogik utvecklas i samklang med ett innehåll. Då måste man också knyta ihop

läroerikunskaperna och ämneskunskaperna. VFU:n är det enda och det verksamma instrumentet för att man ska kunna göra det. Det säger Folkpartiet nej till. Det handlar om en förkortning av läroarutbildningen. Man säger nej till den arena där det här samarbetet och den här kvalitetsutvecklingen finns. Det är sammanfattningen av Folkpartiets svar när det gäller den förnyade läroarutbildningen. I och med det har man också sänkt kvaliteten i läroarutbildningen och gett lärarna sämre möjligheter att möta de utmaningar som skolan ger.

Anf. 53 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Vi vill inte förkorta hela läroarutbildningen. Vi vill ha längre ämnesstudier. Vi vill också ha speciella studier för till exempel lärare för barn i yngre åldrar. Det handlar om speciella utbildningsmoment när det gäller läs- och skrivkunighet. Beskrivningen stämmer faktiskt inte med det förslag som vi har lagt fram.

Sedan gäller det innehåll och pedagogik. Om innehållet, ämneskunskaperna, är för svagt kan ingen pedagogik i världen utvecklas. Jag har själv undervisat under lång tid i olika humanistiska ämnen; det gällde faktiskt teater och film. Jag vet att min styrka låg i min trygghet i ämnet och självklart också i förmågan att lyssna på eleverna och samarbeta med eleverna. Den dag då jag inte kunde mitt ämne stod jag faktiskt naken inför dem. Det är därför som vi mycket bestämt understryker ämneskunskapernas betydelse.

Anf. 54 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! När det gäller behovet av goda ämneskunskaper är vi överens. Det är på den andra punkten, när det gäller att de goda ämneskunskaperna behöver knytas ihop med goda kunskaper i didaktik, metodik och pedagogik, som vi inte är överens. Ana Maria Narti tycker att man kan skrota eller dra ned på den delen av utbildningen. Det tycker inte jag, och det tycker inte majoriteten i den här kammaren. Det tycker inte heller läroarprofessionen, utan man inser att man behöver bägge delarna för att få helheten.

Vi är inte oense om de goda ämneskunskaperna, utan frågan är om den andra delen behövs. Jag menar att den behövs för att man ska få en bra och en bred kompetens för att kunna möta eleverna och elevernas olika behov. Det är synd, tycker jag, att Folkpartiet som är ett gammalt känt skolparti inte vill se den delen av det. Kanske tar man inte heller konsekvenserna av det som Ana Maria Narti förut sade om sambandet mellan pedagogik och innehåll. Det tror jag är oerhört viktigt för att man ska få en komplett läroarutbildning och därmed också bättre förutsättningar att möta de behov som finns i skolan.

På en punkt har Ana Maria Narti naturligtvis rätt. Folkpartiet vill förlänga grundskolläroarutbildningen när det gäller de tidigare åren. Det framgick egentligen som enda invändning också i Läroarutbildningskommittén, att man vill förlänga den delen. Skälet till att varken utredningen eller riksdagen har gått med på det har ju varit att kraven på den förlängningen egentligen inte har funnits vare sig hos läroarprofessionen eller i övrigt. Man har i allmänhet varit nöjd med den konstruktion som vi har gjort med goda ämneskunskaper och allmänna kunskaper i läroeriet.

Folkpartiet använder argument som handlar om ökade möjligheter när det gäller läs- och skrivkunskaper, läsinlärning och så vidare. Det här finns inbakat i den nuvarande lärarutbildningen, och jag tycker att detta i dag är väl tillgodosett.

Sedan ska man säga att det inte finns något förbud mot att läsa mer än 140 poäng på grundskollärarytbildningen. Det är den minsta nivån som staten ställer krav på. Det går mycket väl att läsa 160 poäng, som Folkpartiet vill.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 mars.)

Högskolan

8 § Högskolan

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU5
Högskolan.

Anf. 55 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Först och främst vill jag yrka bifall till den moderata reservationen nr 1 samt säga att vi för tids vinnande avstår från att yrka bifall till våra övriga reservationer även om vi givetvis står bakom innehållet i samtliga.

Herr talman! Vi står nu i begrepp att ta itu med de sista motionsyrkandena, i detta betänkande, från den allmänna motionsperioden. Någon kanske känner det som lite futtigt att syssla med detaljfrågor i ett läge då utrikespolitiken så klart dominerar över inrikespolitiska frågor. Men, som någon vis man har sagt, det är ju en dag i morgon också.

Det finns några principer som ligger till grund för vårt ställningstagande till detta betänkande om högskolefrågor. Dessa kan enkelt sammanfattas till fem punkter och fem åtgärder för att bryta dagens kris inom den högre utbildningen i Sverige.

Den första punkten gäller inflödet av nya studenter till högskolan. Det handlar helt enkelt om att grund- och gymnasieskolan på många håll inte lever upp till målen, som vi har ställt upp i den här kammaren. Alltfler studenter saknar de förkunskaper som de hade behövt för att klara sig i sin utbildning. Detta leder ofelbart till en gymnasiefiering av högskolan. När dessutom alltfler studenter tvingas ta studielån för att skaffa sig de grundkunskaper som är nödvändiga för att klara sina högskolestudier blir alla förlorare, samhället likaväl som individen.

Den andra punkten gäller att vi nu måste ta krafttag för att komma till rätta med antagningssystemet. Det nuvarande systemet skapar bara problem, både på högskolan och i gymnasieskolan. På den lägre nivån väljer i dag ett stort antal av eleverna att prioritera bra betyg i stället för goda kunskaper.

Svåra men viktiga ämnen får stryka på foten till förmån för enkla kurser, där man inte behöver plugga överdrivet mycket för att skaffa sig toppbetyg. Detta har särskilt drabbat språkämnen, vilket i sin tur är ytterst allvarligt. I en internationaliserad värld är det en klar fördel att kunna flera främmande språk utöver engelskan, och det gäller både inom

och utom akademien. Därför måste det destruktiva mönstret vad gäller de taktiska valen brytas.

I högskolan yttrar sig problemen genom att fyra av fem studenter tvingas ta omvägar eller läsa en annan utbildning vid en annan högskola än vad man själv hade valt. Endast var femte student i Sverige går i dag på sin drömutbildning.

Herr talman! Jag är helt övertygad om att motivationen och glädjen skulle bli betydligt högre hos en student som får gå sin drömutbildning vid sitt favoritlärosäte. Därför vill moderater införa ett decentraliserat och rättssäkert antagningssystem. Vi vill helt enkelt göra det möjligt för fler och fler att komma in på sitt förstahandsval genom att låta högkvalitativa utbildningar växa och ta in fler studenter.

I korthet: Vi moderater värnar studenterna och tanken på starka och självständiga universitet och högskolor, inte centralistiska system.

Som punkt nummer tre sätter vi frågan om urholkningen av grundutbildningsanslagen. Allt fler studenter har fått plats vid landets högskolor och universitet, samtidigt som anslagsökningarna släpat efter. Enligt Sveriges universitetslärarförbund har grundutbildningsanslagen urholkats med 26 % sedan budgetåret 1994/95. Det är siffror som förskräcker.

Det är inte för mycket sagt att påstå att den svenska högskolan i dag påminner om ett skalbolag från 80-talet, plundrat av socialdemokratiska utbildningsministrar på sina anslag men välmående och välfungerande på utsidan. Detta måste få ett slut.

Vi moderater vill under den kommande treårsperioden höja grundutbildningsanslagen till universitet och högskolor med drygt 1,1 miljarder kronor i syfte att successivt rekonstruera lärosätenas styrka och självständighet.

Den fjärde punkten är bristen på forskningsmedel. Det råder i dag brist på anslag till forskning till landets universitet och högskolor. Vetenskapsrådet har tilldelats för lite pengar, och de så kallade fakultetsanslagen har kraftigt urholkats under de senaste åren.

Under de kommande tre åren vill vi moderater därför successivt öka forskningsanslagen med drygt 3,3 miljarder kronor. Vårt syfte är att förstärka den fria forskningen, finansieringen av doktoranderna och insatserna på för Sverige framgångsrika och vitala områden såsom bioteknik, materialvetenskap, IT och medicin.

Den femte punkten är kvaliteten på utbildningen. Trots många duktiga forskares och lärares hårda arbete dag ut och dag in får vi allt fler signaler om försämrad kvalitet på grundutbildningen. Det gäller i dag alltifrån historiker som får ta om de mest grundläggande begreppen när de börjar till ingenjörstudenter som inte behärskar ekvationer. Häromdagen skrev Högskoleverket i sin stora rapport om historieämnet om studenter vid landets institutioner som inte ens kan avgöra om reformationen inträffade på 1200- eller på 1700-talet.

Men behöver inte, för att citera utbildningsutskottets ordförande, ha gått i den gamla skolan, där man fick lära sig att räkna, för att inse att den 26-procentiga urholkningen av grundutbildningsanslagen, kombinerat med stora brister på forskningsmedlen, tillsammans med det faktum att fyra av fem studenter inte kan gå direkt till sin favoritutbildning utan att ta en omväg i systemet sammantaget förr eller senare leder till kvalitetsproblem.

Herr talman! De anställda på landets universitet och högskolor jobbar i dag alltmer övertid, ofta obetald, för att studenterna ska få en högkvalitativ utbildning. Men gränsen för denna godhet är snart nådd. Yrkesstolt-het och filantropisk verksamhet i vissa avseenden kan aldrig i längden täcka de brister som urholkningen av anslagen inneburit. Risken för utbrändhet, välkänt fenomen inte minst i den här i kammaren, och hopp-löshet närmar sig för alltfler.

Därför måste Socialdemokraterna tillsammans med stödpartierna avkrävas besked i denna kammare om vilken väg man tänker att gå. Är det en fortsatt minskning av anslagen i kombination med ett ökat antal studenter, som Majléne Westerlund Panke och hennes partikolleger har i kikaren? Eller är det en förändrad politik av den typ som vi moderater föreslår, där kvaliteten på nytt sätts i högsätet, som vi kommer att få se? Den frågan har inte bara jag och de andra ledamöterna här i kammaren rätt till ett svar på – det har även landets alla studenter, forskare och anställda inom den högre utbildningen.

Anf. 56 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! I Sverige finns många universitet och högskolor med verkligt hög kvalitet i både undervisning och forskning. Särskilt imponerande är detta om man tänker på den minskning av resurserna till högskolan som regeringen har låtit ske de senaste åren. Nu får det inte ske att en mängd kvalificerade utbildningar urholkas och tappar kvalitet, men det finns allvarliga tecken på att den utvecklingen är på väg.

Vi har också fått en kraftig utökning av antalet studenter. Alltfler väljer att satsa på utbildning efter gymnasieskolan. Det är viktigt att dessa studenter får den kvalificerade utbildning de har rätt att förvänta sig.

I dag debatterar vi motioner som rör utbildningen på högskolan; forskningen kommer upp vid ett annat tillfälle, och därför är det naturligt att vi framför allt tar upp studenternas situation.

I dag har den som väljer att studera inte alltid en lätt situation. Att stå i kö är ett välkänt begrepp för dagens student. Det är ofta en tröttsam och nervös väntan på en efterlängtd utbildningsplats, på studiemedel som aldrig kommer eller på en bostad och tak över huvudet. Många studenter lever helt enkelt i ett kösamhälle.

Vi liberaler tycker att studenten måste sättas i fokus för utbildningspolitiken i mycket större utsträckning än i dag. Vi föreslår därför en rad reformer för att förbättra för den som studerar i högskolan. Våra reformer går kort ut på att öka friheten för högskolor och studenter och att säkra kvaliteten i utbildningen.

Vi kan med hjälp av olika rapporter konstatera att ett stort antal problem drabbar studenterna hårt: resurserna till utbildningen har minskat, och undervisningstimmarna har dragits ned, köerna till många utbildningar är långa, medan samtidigt platser står tomma på andra håll. Problemen med ett dåligt fungerande studiestödssystem och problemen med bristen på studentbostäder är också värda en debatt, men dagens ämne rör inte de frågorna.

Det vi ser när det gäller högskolan är följden av en centralstyrd politik i socialdemokratisk regi, där de som styr tror att studenternas verklighet kan styras från Utbildningsdepartementet. Antagningssystemet för högskolan gör att det är väldigt svårt att över huvud taget komma in på

en utbildning som man önskar. Det har gjort att till exempel statistiken nu visar, att lika många som kommer in på högskolan efter gymnasiet läser på komvux för att komplettera betyg. Det gör att många börjar en utbildning på andra- eller tredjehandsval för att över huvud taget få studera.

Därför vill Folkpartiet införa en studentpeng, som följer studenten så att det är studentens val som bestämmer vilka utbildningar som ska byggas ut. Om en högskola kan bygga ut en utbildning är det naturligtvis fullständigt orimligt att i stället, som i dag, tvinga studenter att flytta 20–30 mil för att läsa samma sak på en helt annan ort. Om vi dessutom kunde få ett vettigt antagningssystem skulle studenternas valfrihet öka ännu mer. I dag kan en språkintresserad studerande i konkurrensen om en studieplats bli utslagen av en konkurrent med väldigt dåliga språkbetyg, men med betyg i lätta ämnen som ger lika många betygspoäng som en språkkurs. Det borde väl vara självklart att om man ska läsa till exempel språk ska ett gymnasiebetyg i språk väga mycket tyngre än en kurs i matlagning.

Herr talman! Det behövs också mycket bättre information till studenten om vad en högskola kan erbjuda. Det behövs, kan vi kalla det, ett studentkontrakt som talar om vilka rättigheter och skyldigheter en student har på en viss högskola eller institution. Studenten ska veta i förväg hur mycket undervisning och handledning han eller hon är garanterad, vilken utbildningsnivå de olika lärarna har, hur studentinflytandet fungerar, vilka möjligheter man har att få sitt betyg omprövat och så vidare. Studenten ska helt enkelt kunna jämföra olika högskolor och institutioner med varandra.

Sådana här reformer som ökar möjligheten till inflytande tror jag hör framtiden till. Gamla stelnade former som till exempel tvånget att tillhöra en studentkår hör däremot forntiden till. I dag skulle vi inte kunna tänka oss att en anställd på en arbetsplats måste tillhöra en viss fackförening för att få jobb. Men studenter måste tillhöra en viss studentorganisation för att få studera och kunna ta ut sitt betyg.

Först som sist drabbas många studenter av att kvaliteten i själva undervisningen frestas på mer och mer. De senaste åren har pengarna till studenternas utbildning minskat med minst 20 % – en del uppgifter talar om 25 %. När regeringen har planerat för nya högskolor har man bara räknat ut hur många studenter man kan få plats med. Man har inte alls tänkt på hur undervisningen ska fungera.

Det talas mycket om att snedrekryteringen till högskolan ska brytas och att det är viktigt att fler från studieovana miljöer kommer in på högskolan. Tyvärr har det som alla vet gått alldeles för långsamt med snedrekryteringen, och man kan inte säga att regeringen har lyckats med sin politik.

Men för de nya studentgrupper som trots allt kommer är detta med minskad undervisning ett väldigt stort problem. Har man ett annat modersmål eller börjar högskolan efter vuxenstudier ska man inte behöva läsa utan riktig handledning och med undervisning bara några timmar i veckan. Det är faktiskt så illa att dagens nybörjare ofta måste läsa med lika lite hjälp som studenterna på tredjeårsnivå läste med för tio år sedan.

Det behövs en riktig återställare i fråga om resurser till högskolan och till forskningen. Folkpartiets budgetförslag med extrasatsningar i mil-

jordklassen både till högskola och till utbildning och forskning har tyvärr avslagits av riksdagen, men vi ger oss inte utan kommer igen med nya förslag.

Herr talman! För någon månad sedan kunde vi läsa att studentkårerna vid fem stora universitet kritiserade att universiteten godkänner studenter utan de kunskaper som krävs. Enligt studentrepresentanterna fick elever som hade blivit underkända på en tenta göra en ny lätt omtenta där det nästan var omöjligt att misslyckas. 99 % av studenterna fick godkänt, medan det normalt brukar vara bara hälften. Annars är det rätt ovanligt att elever i något sammanhang kritiserar att det är för lätt att bli godkänd. Jag tycker alltså att det säger någonting att studenterna själva tyckte att betyget inte var värt någonting.

Detta säger någonting om situationen, även om jag efter besök på olika högskolor vet att de flesta lärare naturligtvis inte vill göra på det här sättet. Tvärtom har jag sett, precis som många andra här, att många högskolelärare jobbar gratis övertid för att hinna med både studenter och forskning. Men det blir naturligtvis påfrestningar med dagens system, där högskolan å ena sidan får betalt för hur många man godkänner men å andra sidan inte har tillräckligt med pengar för att erbjuda bra undervisning.

Herr talman! Antalet studenter har som sagt ökat kraftigt. Ändå ligger Sverige inte så högt i statistiken över högutbildade som man skulle kunna tro. I Sverige är det fortfarande en förhållandevis liten del av ungdomen som skaffar sig högskoleexamen, faktiskt bara 27 %. I andra europeiska länder är det många fler som gör det. Dessutom blir svenska studenter färdiga sent med sin utbildning. I en del fall är detta kanske vad individen själv vill – man vill göra studieavbrott och så vidare – men i många fall beror det på dåliga antagningsregler eller jobbig studiemiljö. Det är som sagt svårt att komma in på en utbildning, och många gör avbrott eller hoppar av.

Avslutningsvis, herr talman: Det behövs verkligen fler högskoleutbildade om Sverige ska utvecklas som kunskapsnation. Vi från Folkpartiet menar att det behövs ett rejält nytänkande i studentpolitiken. Det behövs en satsning på utbyggd undervisning, på forskning och forskarutbildning och på bättre service i studiestödssystemet. De som studerar behöver det stöd de kan få, men de behöver inte pekpinnar eller politiker som bestämmer vad som är viktigt att studera eller var någonstans de ska studera.

Vi liberaler brukar kalla vår vision av den nya högskolan för den fria akademien. I en fri akademi är det inte centralstyrning och fabriktänkande som gäller. I en fri akademi är det studenten som står i fokus.

Jag nöjer mig i det här sammanhanget med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 19 under punkt 14.

Anf. 57 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 2. Givetvis står jag bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer, men av tidsskäl nöjer jag mig med att yrka bifall till denna reservation.

En nyckel till framtiden är utbildning och framtidstro. Det är nödvändigt både att fler får tillgång till den högre utbildningen och att den högre utbildningen kännetecknas av kvalitet. Så är det inte överallt i dag. På

många håll står överfulla studiesalar med lärare som går på knäna, på andra håll tomma platser som kunde ha använts bättre för att möta den efterfrågan och de behov som finns. Högskolorna och universiteten har utvecklats, och riskerar att i än högre grad komma att utvecklas, till utbildningsfabriker där korvstoppling står högt i kurs.

Frågan är vart bildningen tagit vägen i den svenska högskolan. För oss kristdemokrater är det centralt att högskolan har fokus på bildning. Högskoleutbildningen ska ju inte bara ge studenterna specifika ämneskunskaper utan även leda till personlig utveckling, samhällsengagemang och kritiskt tänkande. Visst handlar det helt krasst också om att utbilda morgondagens arbetskraft, som är grunden för all form av välfärd, men framför allt handlar det om bildning – att fler ska få tillgång till de rika kunskapskällorna, att fler ska få upptäcka fler dimensioner i tillvaron och därmed komma närmare vad det innebär att vara människa. Det handlar om att genom bredd och djup och genom nära koppling mellan teori och praktik låta studenterna ana något mer av det som döljer sig bakom kunskapens portar.

Ju fler som får tillgång till dessa källor desto bättre.

Herr talman! De senaste årens socialdemokratiska högskolepolitik har lett till ett kaos. Utbyggnaden av antalet platser har inte följts av motsvarande resursförstärkningar. Det är studenter och lärare som varje dag får betala priset för obalansen och bristen på realism i den förda politiken.

Den senaste statistiken från Högskoleverket visar att antalet helårsstudenter sedan mitten av 1990-talet har ökat med 25 % medan antalet lärare bara ökat med 13 %. Priset för detta har betalats dyrt av de enskilda lärarna genom ökad stress. Sjukskrivningarna blir fler, och utbrändhetens farsot sprider sig. Alltfler högskolelärare anser att förutsättningarna för undervisning drastiskt försämrats. Högskolelärarna bränner ut sig själva för att inte studenterna ska bli lidande av systemfelen.

Herr talman! Vi kristdemokrater vill se en rad åtgärder för att tillvarata högskolans utvecklingskraft och ge den rätt förutsättningar för att utvecklas. Vi önskar större frihet för våra lärosäten. Det kan inte vara rationellt att detaljreglera högskolan. Släpp i stället loss den inneboende kraften!

Vi vill sätta ett tydligt fokus på kvaliteten. Ett problem när de gångna årens politik svept fram genom högskolan är att kvaliteten fått stryka på foten. Vi ser klara behov av resursförstärkningar i högskolan. Det var därför vi i budgeten i höstas satsade mer pengar på både grundutbildningen och forskningen än vad den socialdemokratiska regeringen och dess stödpartier ville eller klarade av. Kvaliteten är viktig!

Vi kristdemokrater kräver ett studentperspektiv. Det saknas i dag i alltför hög grad. Det gäller till exempel studenters rättssäkerhet. Högskoleverket har presenterat en rad förslag för att stärka denna. Hittills har regeringen förhållit sig passiv. Inget har kommit fram. Inga förslag har regeringen förmått presentera, inte ens vid min interpellationsdebatt med utbildningsministern i tisdags.

Den lärarledda tiden har på alltför många lärosäten till följd av obalansen mellan utbyggnaden och resurstilldelningen minskat. Därför är det rimligt att tydligare ange vilken undervisningstid som ryms inom en kurs. Vi kristdemokrater vill införa ett sådant krav på kursplanerna så att alla vet vad som är att vänta.

Högskolan rymmer i dag mer heterogena grupper än tidigare. Det är bra. Myten om den glade studentikose festprisen på 19 år måste avvecklas. Studenter är överlag hårt arbetande, fler och fler därtill med försörjningsansvar för barn. Högskolan behöver också nå ännu fler nya grupper. Det är därför som vi vill satsa på en utbyggnad av distansutbildningen så att fler får lättare att läsa närmare hemmet. Det handlar om att nå fler i de nya grupper som behöver lockas till högskolan.

Det är också därför som vi kristdemokrater tryckt på regeringen för att få fram tydliga och bra förslag till större och mer effektiva inslag av validering i det högre utbildningssystemet. Det handlar om att tillvarata och bedöma den informella kompetens som människor besitter, alltifrån de vårdbiträden som genom år av hårt arbete tillägnat sig till exempel undersköterskekunskaper och behöver få papper på det för att öka sin trygghet och sina utvecklingsmöjligheter till de utländska akademiker som i vårt land inte får arbeta i sina egentliga yrken utan i stället tvingas till passivitet, sysslolöshet och utanförskap.

Vi har varit lovade en proposition om validering detta riksmöte. Döm nu om vår förvåning när det visar sig att den här propositionen uteblir. Det är inte bra. Det avslöjar den handlingsförklaring som alltmer kännetecknar regeringens utbildningspolitik. Det är tråkigt för alla dem som väntat kraftfulla åtgärder men nu i stället får uppleva sveket vid uteblivna förslag.

En annan punkt där vi kristdemokrater känner behovet av en ny politik är i synen på kunskap. All form av kunskap är viktig, inte minst praktisk yrkeskunskap. Därför vill vi satsa mer på en särskild yrkeshögskola. Den kan bland annat rikta sig till dem som i vår modell går lärlingsutbildning under gymnasiet. Även den kvalificerade yrkesutbildningen bör integreras i yrkeshögskolan för att få en erkänd och gedigen status och kvalitet.

Herr talman! Det har blivit dags för en högskolepolitik som värnar bildningen, kvaliteten och banar väg för framtiden. Den outsläckliga kunskapsörsten är ett av de mest framträdande dragen i den mänskliga naturen. Drivkraften att söka kunskap har lett till historiska stordåd. Den drivkraften är en mänsklig rättighet som måste värnas. Därför krävs en ny politik.

Anf. 58 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag ska försöka uppbåda lite inspiration även i detta ärende. Låt mig inleda med att konstatera att jag naturligtvis står bakom Vänsterpartiets samtliga motioner, men jag väljer som många andra att på grund av tidsskäl bara yrka bifall till reservation 20. Dessutom ska jag på grund av en tidigare miss från vår sida vara en aning besvärlig och yrka bifall till motion 2002/03:Ub303.

Jag ska liksom i den förra debatten försöka tillföra lite ny substans så att vi inte bara diskuterar det gamla. Därför ska jag börja med att ta upp en fråga som det ofta är ganska tyst om, för den är lite känslig. Det är alkoholkonsumtionen bland studenter.

Alkoholkonsumtionen bland unga ökar. Särskilt bland studenterna vid landets universitet och högskolor är konsumtionen hög. Studenters genomsnittliga alkoholintag skiljer sig inte nämnvärt från konsumtionen i

det övriga samhället. Men bland de yngre studenterna i åldern 18–25 år dricks det betydligt mycket mer än bland andra ungdomar i samma ålder.

Enligt preliminära resultat från en undersökning genomförd av Studenthälsan har ungefär en femtedel av denna grupp studenter en sådan hög konsumtion av alkohol att de riskerar att drabbas av alkoholrelaterade skador. De riskerar också att lägga grunden till framtida alkoholism. En annan följd är naturligtvis försämrade studieresultat.

Problemet består inte bara av mängden alkohol som studenterna intar. Det handlar också om sättet de dricker på, vilken attityd till alkohol som finns i studentvärlden. I det traditionellt studentikosa umgängeslivet intar alkoholen en central position som mycket av det sociala utbytet faktiskt kretsar kring. Många av de insatser med upplysning och utbildning som görs inom högskolan för att minska alkoholkonsumtionen går ut på att förändra sådana attityder och beteenden hos studenterna.

Försöken till attitydförändringar är dock inte tillräckliga. Som vänsterpartister ser vi alkohol som en folkhälsofråga, inte som en näringsfråga. Därför står vi för en restriktiv och solidarisk syn på alkoholpolitiken. Den svenska alkoholpolitik som förespråkas av oss bygger på låg tillgänglighet, höga priser och förbud mot reklam för alkohol.

Vid de nöjesetablissemang som är tillgängliga för studenter råder för det mesta helt motsatta förhållanden. Generösa öppettider i kombination med studenternas ibland obundna liv gör alkoholen lättillgänglig. Genom bland annat låga personalkostnader kan priserna hållas på en ganska låg nivå. Producenter och distributörer av alkohohlaltiga drycker ser studenterna som en viktig målgrupp för att sälja in ett varumärke och satsar mycket på marknadsföring i studentsammanhang.

Tyvär är också det ekonomiska beroendet av alkoholförsäljning mycket stort. Så länge det är en viktig inkomstkälla och en förutsättning för verksamheten vid studentnationer och liknande organisationer finns det inget incitament för dem att aktivt minska alkoholkonsumtionen genom insatser som begränsar utskänkningen. De här organisationerna kanske inte kan lösa problemen på egen hand. Därför menar vi att högskolan ska vidta konkreta åtgärder tillsammans med studentorganisationerna för att minska alkoholkonsumtionen bland studenterna.

Herr talman! Den andra punkten jag tänkte ta upp och lyfta in i debatten är frågan om ohälsa. Ett väl fungerande arbetsliv är ju en förutsättning för långsiktig hållbarhet när det gäller hälsa och ekonomisk utveckling. I dag vet vi alla att ohälsotalen stiger. Samhällskostnaderna för sjukskrivningar, rehabilitering och förtidspensionering är höga. Den negativa utvecklingen hotar ju folkhälsan. Den hotar också en ändamålsenlig offentlig verksamhet och företagets konkurrenskraft. Det behövs kuniga, friska och motiverade människor för ett effektivt arbetsliv. Det faktum att vi har en allt större andel äldre arbetskraft gör inte problemen lättare att hantera.

Det finns flera orsaker till den ökade ohälsan, och det krävs olika slags insatser och åtgärder. Men någonting som jag tycker har försumats och ganska kraftigt underskattats är de högre tekniska utbildningarnas betydelse för arbetsmiljön och för sambandet i arbetslivet mellan människan, tekniken och organisationen. Arbete, teknik och tekniska system måste utformas efter människans förutsättningar att utföra uppgifterna, och då krävs både kunskap och kompetens.

Teknisk utveckling och förändring av tekniska system har betydelse för den fysiska miljön och för arbetslivets stresspåverkan, direkt genom tekniska produkter och system och indirekt genom att tekniken har betydelse för hur arbetet organiseras i dag och för de möjligheter till förändringar som finns.

Olika tekniska yrkeskategorier är nyckelgrupper i det här sammanhanget. Därför menar jag att det är nödvändigt att det utvecklas en strategi från samhällets sida som leder fram till att blivande civilingenjörer får goda kunskaper om människans förmåga och begränsningar, kunskaper om hur man skapar människa-teknik-system. Organisationer som tar hänsyn till detta är på sikt mycket viktigare än enbart punktinsatser, som lite grann lappar och lagar, och rehabiliteringsåtgärder för det ökade antal människor som drabbas av en dålig arbetsmiljö. I denna strategi bör ingå att forskningssatsningar görs så att den goda kopplingen mellan högre utbildning och forskning som finns inom andra teknikområden uppnås.

Vi i Vänsterpartiet skulle vilja se att Högskoleverket får i uppdrag att förändra en del av utbildningen för skyddsingenjörer till en civilingenjörsutbildning med koppling till annan högre teknisk utbildning och forskning. Vi menar också att man skulle kunna tillsätta en utredning med uppdrag att utarbeta en strategi för hur kompetens avseende just människa-teknik kan bli en viktig komponent i all högre teknisk utbildning. Med tanke på den debatt vi har om ohälsa kan detta vara ett litet bidrag i den debatten.

Anf. 59 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Även Folkpartiet tycker att det är viktigt att arbeta mot alkoholmissbruk. Lennart Gustavssons motion är lite märklig eftersom han där räknar upp en massa problem, men sedan mynnar motionen ut i att högskolorna ska vidta konkreta åtgärder. Merparten av problemen ligger på studentnationerna – frikopplade från högskolorna och med myndiga studenter. Jag kan inte riktigt förstå. Det är lite tråkigt att behandla motioner där riksdagens beslut egentligen inte leder till någonting. Vad kan högskolorna göra med myndiga studenter som är medlemmar i studentnationer? Jag vill gärna höra vilka åtgärder Lennart Gustavsson tänker sig.

Jag vill fråga om en annan sak som Lennart Gustavsson över huvud taget inte tog upp i sitt anförande. I valrörelsen hörde jag Vänsterpartiets företrädare säga att fakultetsanslagen måste öka. Det har visserligen med forskning att göra, men det har också i allra högsta grad med undervisning att göra. Lärarna måste välja mellan att antingen släppa forskningen eller minska undervisningstimmarerna eftersom antalet studenter har ökat men fakultetsanslagen har legat i princip på samma nivå under tio år.

Nu har Vänsterpartiet en femte gång varit med om att förbereda en budget tillsammans med regeringen, men vi har inte sett någonting av att anslagen som går direkt till högskolor och universitet har ökat. Hur blev det med det vallöftet, Lennart Gustavsson?

Anf. 60 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag börjar med frågan om alkoholen. Jag försökte i mitt anförande problematisera frågan. Just situationen bland studenterna gör

att försäljningen av alkohol ger hyfsade intäkter. Det är lite grann ett moment 22. Det är därför vi säger att det borde vara ett ansvar för högskolan som helhet att tänka igenom situationen. Jag har inte några konkreta, exakta lösningar på problemet. Det här är kanske inte ett problem som diskuteras så öppet och ofta, men därför ska det lyftas fram. Ett sätt kan vara att ge Högskoleverket i uppdrag att i sin tur uppdra åt högskolorna att tillsammans med studenterna se över problemet. Om redovisningarna från Studenthälsan är korrekta är detta ett problem.

Den andra frågan rörde resurser och fakultetsanslag. Jag tror mig veta, utan att vara djupare involverad i budgetförhandlingarna, de är inte avslutade, att det finns en gemensam ambition att öka fakultetsanslagen. Hur vi sedan klarar det i en samlad budget är för tidigt att svara på.

Det är inget att hymla med att vi sitter i en situation där budgeten ska gå ihop. Alla vi tre samverkande partierna skulle gärna se att vi hade ett läge där det går att höja fakultetsanslagen.

Anf. 61 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag får konstatera att jag fortsätter att tycka samma sak som i mitt förra inlägg, nämligen att tyvärr finns det inget konkret i alkoholmotionen. Det hade varit intressant att höra ett exempel på vad ett beslut i riksdagen skulle leda till för att förbättra situationen och minska riskerna för många studenter att drabbas av alkoholmissbruk. Då hade det gått att diskutera och eventuellt instämma i motionen, men nu är det bara en redovisning av ett problem men inget förslag till åtgärder.

Lennart Gustavsson håller med mig om att det kom inget förslag om ökade anslag till universitet och högskolor i höstas, som Vänsterpartiet hade gett uttryck för i valrörelsen. Jag vet inte om ni som parti särskilt driver denna fråga i budgetförhandlingarna i vår. Jag blev inte lugnare. Att undervisningstiden blir mindre och mindre för vart år som går är ett problem som verkligen borde engagera Lennart Gustavsson.

Anf. 62 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska kort säga något om att Ulf Nilsson säger att det inte finns något konkret förslag i fråga om den problembild jag har målat upp kring studenters alkoholkonsumtion. I andra sammanhang nämner man att man uppdrar åt någon att utforma handlingsplaner, att genomföra redovisningar och så vidare. Det skulle jag naturligtvis kunna kalla konkreta åtgärder. Men först måste man identifiera om det här problemet finns. Stämmer det jag har försökt att visa? Det är inte ett uppdrag bara för studenterna. Det är något som hela högskolevärlden måste ta tag i.

Vi diskuterade resurser, och vi diskuterade egentligen budgeten. Ulf Nilsson vet likaväl som jag att budgeten är en helhet. Det handlar ibland om att ge och ta. Det är dessutom tre partier som ska komma överens. Jag tror att det råder en samstämmighet mellan partierna om betydelsen av kvalitetsarbete inom universitets- och högskolevärlden. Där har naturligtvis resurser en avgörande betydelse.

Anf. 63 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi ska spinna vidare på frågan om alkohol. En gång i världen var det säkert så att när man lämnade föräldrahemmet och kom till akademien var det första gången man kom i kontakt med

alkohol. I dag är det helt annorlunda. När studenterna kommer till universitetet har de vid flera tillfällen smakat på alkohol i en eller annan form. Det är angeläget att betona.

Vänsterpartiet är uppenbarligen inne på att lägga ett ansvar på högskolorna. Det måste preciseras. Själv upplevde jag vid min första dag vid Lunds universitet hur dåvarande rektorn Boel Flodgren hälsade välkommen och i det sammanhanget talade om att alkohol ska drickas lagom mycket, men inte för mycket, och så vidare. Det var på ett ganska sympatiskt sätt. Det är min personliga erfarenhet. Men den är viktig.

Det är inte riksdagens uppgift att fastslå på vilket sätt informationsåtgärderna ska läggas upp vid landets lärosäten, även om man tycker att detta är en viktig fråga. Därför tycker jag att Lennart Gustavsson måste precisera detta. Har man väckt en motion anser man att detta är en viktig fråga.

Sedan är det reservation 34. Den handlar om utbildning av imamer. Vänsterpartiet har här en idé om att ge möjlighet för de muslimer som finns i Sverige att utbilda blivande präster. Det är en lovvärd idé. Men varför måste det ske inom det offentliga utbildningsväsendet? Varför stöder inte Vänsterpartiet vår reservation nr 3 *Fristående högskolor*, som går ut på att ge möjlighet för landets universitet och högskolor att antingen avknoppa sig eller bygga upp separat privat utbildning? Det är en utmärkt idé. Det är att göra saken svårare än det behöver vara att som Vänsterpartiet skriver i sin reservation, att eftersom det saknas ekonomisk och organisatorisk kapacitet måste detta behov tillgodoses inom det offentliga utbildningsväsendet.

Anf. 64 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att det jag sade i debatten om alkoholkonsumtionen väcker vissa funderingar. Sedan får jag ta till mig av frågorna om var de konkreta förslagen och idéerna finns. Jag försökte i mitt anförande och i motionen peka på frågan om detta är ett problem. Är detta någonting vi ska ta på allvar?

Om det är ett problem är det ett problem isolerat för studentgruppen, eller kan man se det som ett problem som finns inom högskolans värld? Är det ett problem som finns inom högskolans värld och beror på en del speciella situationer som finns i högskolan? I så fall tycker jag att det är ett ansvar för högskolorna att se över det. Du har helt rätt när du säger att alkoholdebuten har förskjutits. Det finns också en helt annan studerandekategori nu på universitet och högskolor än tidigare.

När det gäller utbildningen av imamer tycker vi att det är en motion som leder en tanke vidare. Är det självklart i ett land som Sverige, där vi har ganska många muslimer, att det inte också via det offentliga systemet ska kunna erbjudas en utbildning som imam? Det kan inte vara helt obekant att i fråga om offentligt och privat har vi olika uppfattningar mellan Vänsterpartiet och Moderaterna.

Anf. 65 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Alkoholen är alltid en intressant fråga att diskutera. Den sätter fokus på vilken syn man har på individen och vilket ansvar man vill ge till individen. Moderaterna välkomnar informationsåtgärder. Det gör vi alltid i detta avseende. Det är självklart att högskolorna ska ta sitt

ansvar. Det tycker vi att de gör redan i dag. Men poängen är att när Vänsterpartiet efterlyser konkreta åtgärder ligger det i sakens natur att de vill gå ett steg längre. Då tycker vi att de måste precisera sig. I fråga om att det kanske skulle vara en del av högskolekulturen i sig kan man säga att doktorander och professorer en gång har varit studenter de också.

Lennart Gustavsson nämner nationerna. Jag hoppas inte att Vänsterpartiet är inne på att fullständigt förbjuda nationerna att försälja alkohol. Som Lennart Gustavsson själv sade och Ulf Nilsson också tagit upp handlar det om myndiga människor. De måste rimligen ha möjlighet att fritt bestämma över vilka sammanslutningar de vill vara med i.

När det gäller imamerna tror jag inte att det är någon, i synnerhet inte Moderaterna, som har några invändningar mot att man bygger upp den här typen av verksamhet om det är så att universiteten och högskolorna själva vill det. Men då är vi tillbaka till den fråga som vi har diskuterat fram och tillbaka under en stund här i kammaren: Är det politiska beslut som ska diktera vilka utbildningar som ska förekomma vid landets lärosäten, eller ska vi kanske gå den andra vägen och ge lärosätena större frihet att själva utveckla de utbildningar som de tycker är viktiga? Jag tycker att Vänsterpartiet någon gång i framtiden borde överväga att stödja vår reservation om flera och fristående universitet.

Anf. 66 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har själv, även om det var länge sedan, bedrivit studier på universitet och högskolor. Jag vill på intet sätt förbjuda nationer. Jag vet att de gör ett mycket bra jobb i många stycken. Dessutom är det absolut inte fel att ha roligt. Det är viktigt att poängtera.

Men jag återkommer till vad jag sade tidigare. Är detta ett problem? Varken Ulf Nilsson eller Tobias har definierat om det är ett problem. Jag antydde att det är ett problem. Vi måste först bli överens om huruvida det är ett problem. Om det är ett problem, ska man då ta gemensamma tag? Om det är ett problem tycker jag att det inte enbart är ett problem för studenterna. Då är det ett problem för högskolan.

I debatten om imamerna lyfts det upp en intressant fråga. Du frågar, Tobias, om det är politiska beslut eller individens fria val som ska styra utformningen av utbildningen, om jag fattar dig rätt. Jag tycker att frågan är intressant. Det är inte helt självklart. Ur min ståndpunkt ska utbildning i alla lägen svara mot behov i samhället. I samhället finns det behov. Utbildning är ett sätt att tillfredsställa behoven.

Anf. 67 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Låt mig först hälsa Lennart Gustavssons engagemang i alkoholfrågan välkommet. Vi är fullständigt överens om att alkohol är en folkhälsofråga och inte en näringsfråga. Den är viktig. Sedan må vi diskutera metoderna och se hur vi kan lösa det på ett bra sätt för att minska det allvarliga missbruket som kan sätta spår för livet hos våra studerande.

Fru talman! Lennart Gustavssons parti Vänsterpartiet är ju hjälpreda och stöd till regeringen. Därför vill jag ställa en fråga till Lennart Gustavsson angående de väldigt alarmerande rapporter som har kommit om situationen i högskolan. Fler och fler lärare blir utbrända, stressade och dukar under av den allt hårdare pressen. Vad tänker Lennart Gustavsson göra åt detta problem? Vi har tidigare i debatten hört hur Lennart Gus-

tavsson har talat om att eventuellt möjligen kunna öka resurserna. Men nu räcker inte ord längre. Jag vill ställa frågan till Lennart Gustavsson: Vad tänker Vänsterpartiet göra för att våra lärare i högskolan ska få en draglig arbetsmiljö?

Prot. 2002/03:75

20 mars

Högskolan

Anf. 68 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Det var bra att Torsten Lindström i slutändan ändrade frågan till att gälla vad Vänsterpartiet kan göra. Från början var det vad Lennart Gustavsson kan göra. Jag kan väl försöka påverka mitt parti. Men låt mig börja med att säga att det finns en tendens i denna debatt som fanns i den tidigare debatt som vi förde här. Det är ett slags eländesdebatt. Jag satt och noterade under era anföranden var det fanns något positivt. Jag noterade en positiv kommentar från Ulf Nilsson. I övrigt var det en oerhörd svada under debatten över det eländiga tillståndet inom universitet och högskolor.

Ja, vi har problem. Ja, det finns problem. Jag är den första att erkänna dem. Tobias Billström visar på ett problem, den höga andelen sjukskrivningar bland lärarna inom högskolan. Vi har utbrända och trötta lärare. Ett av svaren är naturligtvis att se till att det finns mer resurser. Vad kan jag göra? Jag vill påpeka att vi försöker att ha ett samarbete, inte enbart utgöra ett stöd. I det samarbete vi har med Miljöpartiet och Socialdemokraterna försöker vi från Vänsterpartiet driva fram frågorna. Vi vet om att resurser är en sak som självklart behövs. Men jag står inte här i talarstolen och lovar ett antal kronor till universitet och högskolor. Det gör jag inte.

Anf. 69 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Lennart Gustavsson kunde ha lyssnat. I mitt anförande lyfte jag fram att det var oerhört bra att vi har fått in fler studenter. Vi kristdemokrater ser positivt på det. Vi vill ha in fler studenter. Vi vill nå flera nya grupper. Vi tror att högskolan mår bra av det och att det är nödvändigt för vårt samhälle.

Men det uppenbarar sig en tydlig skiljelinje här. Vi vill ha en utbyggnad med kvalitet där resurser, möjligheter och platser ska gå hand i hand. Det är en väsentlig skiljelinje som dyker upp här. När antalet studenter ökar med 25 % och antalet lärare med 13 % är det ganska klart att det blir en obalans. Priset får betalas av lärarna som inte mår bra och därmed i förlängningen också av studenterna som inte får den kvalitet på undervisningen och arbetet som de har rätt att förvänta sig. Det behövs ett studentperspektiv. Vi behöver också vara rädda om personalen. Därmed blir skiljelinjen ganska tydlig mellan Vänsterpartiet som pratar i ord men inte levererar i handling och oss kristdemokrater.

I vårt budgetalternativ vill vi ha mer pengar till grundutbildningen. Därtill har vi extra satsningar på kvaliteten i högskolan i vårt budgetförslag. Ord måste följas av handling. När Lennart Gustavsson företräder Vänsterpartiet, som nu är ett stöd till eller samarbetar med den socialdemokratiska regeringen, är det klart att han har ett ansvar för att svara på frågan vad Vänsterpartiet gör. Då hoppas jag, fru talman, att detta görande inte bara förblir ord utan att det också leder fram till handling.

Anf. 70 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vågar påstå att den utbyggnad som Torsten Lindström bejakar har skett som ett resultat av det samarbete vi har haft under förra mandatperioden och som vi har inlett nu också. Men när jag går igenom reservationerna har jag mycket svårt att hitta en gemensam borgerlig hållning i högskolefrågor. Det finns en sak som jag har hittat och som man är överens om, och det är kårobligatoriet. I övrigt spretar det åt en mängd olika håll. Jag undrar verkligen: Hur har man tänkt få ihop en borgerlig universitets- och högskolepolitik? Det är enkelt och naturligt att i opposition prata om de olika profilerade förslagen. Vad vi försöker göra i det samarbete vi har är att faktiskt lägga fram realistiska förslag som vi försöker att ro i land.

Min avslutande fråga blir: Var finns det samlade borgerliga alternativet när det gäller universitets- och högskolepolitik, och hur ska detta finansieras?

Anf. 71 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Jag yrkar bifall till centerreservationen nr 27 under punkt 23. Jag nöjer mig med att yrka bifall till den och konstaterar bara att vi självfallet står bakom också de övriga centerreservationerna.

Jag ska börja med att säga någonting positivt, Lennart Gustavsson. Jag tror att vi har en hög kvalitet på högskolor och universitet på de flesta håll i det här landet, men att denna kvalitet är hotad på många sätt.

En viktig problematik i det sammanhanget är den växande bristen på högskolelärare. Under senare år har den högre utbildningen i Sverige byggts ut med mer än 100 000 platser, och det är mycket positivt. Fler får del av den högre utbildningen. En rad nya högskolor och universitet har sett dagens ljus runtom i landet, och det är en utveckling som vi i Centerpartiet är stolta över att ha medverkat till.

Nyrekryteringen av lärare har emellertid inte alls ökat i samma takt som utbyggnaden av antalet studieplatser. Det nämndes tidigare att antalet helårsstudenter har ökat med 25 % sedan 1994–1995 samtidigt som antalet lärare ökat med 13 %, enligt siffror från Högskoleverket. Det är klart att det leder till problem.

Redan i dag är behovet av kompetenta högskolelärare stort, och det kommer att växa kraftigt framöver, inte minst genom stora pensionsavgångar. Satsas det inte på genomtänkta åtgärder hotas självfallet kvaliteten i undervisningen på ett allvarligt sätt.

Ett tecken som man måste ta fasta på i sammanhanget är att antalet långtidssjukskrivna lärare inom den högre utbildningen ökar. Utbrändhet är inte ett okänt fenomen i dagens högskolesamhälle.

Från Centerpartiets sida har vi under flera år efterlyst en samlad strategi från regeringens sida för hur rekryteringen av högskolelärare ska kunna öka. Det är dags att ta krafttag på det här området nu. Det borde vi alla vara överens om. Då vill jag gärna fråga Socialdemokraternas företrädare här: När kommer regeringen och regeringspartiet att agera på det här området? Det räcker inte med att avvakta en utredning om det framtida behovet. Vi vet redan nu att behovet är stort.

Ett annat område som jag vill lyfta fram i debatten är distansutbildningen. Inrättandet av Sveriges nätuniversitet är mycket positivt. En väl fungerande distansutbildning kommer att medverka till att fler människor

runtom i vårt land kan studera på högskolenivå och kontinuerligt utbilda sig vidare. Den geografiska och sociala snedrekryteringen kan motverkas. Den här utbildningsformen är speciellt värdefull för studerande som av familje- och arbetsmarknadsskäl inte kan flytta till en högskoleort. I det sammanhanget vill jag också understryka att de lärcentrum som byggs upp i kommunerna kan spela en viktig roll.

Nätuniversitetet kan medverka till att resurserna bättre tas till vara inom högskoleväsendet genom att olika universitet och högskolor kan samverka om kurser på ett bra sätt. Det är emellertid viktigt att finna pedagogiska former som ger distansutbildningen en hög kvalitet och en fullgod lärandemiljö. Samma höga krav som ställs på den traditionella högskoleutbildningen ska ställas på distansutbildningen. För att säkra detta vill vi att Högskoleverket får i uppdrag att särskilt granska kvalitetsarbetet inom distansutbildningen. Vi anser att kurser i distanspedagogik och distansmetodik bör ingå i såväl grundutbildning som i vidareutbildning av högskolelärare. Undervisning på distans kan inte bedrivas med samma teknik som undervisning i traditionell universitetsmiljö.

Distansutbildningen är utan tvekan en utbildningsform som har framtiden för sig, men för att bli verkligt framgångsrik måste den ha resurser. En direkt flaskhals som finns i dag är den bristande tillgången på snabba uppkopplingar till Internet i stora områden av vårt land. Därför är det även ur den här synvinkeln viktigt att bredbandsutbyggnaden sätter fart så att vi så snart som möjligt får en verklig digital allemansrätt i det här landet.

Avslutningsvis vill jag understryka att utmaningen för framtiden nu är att gå vidare med att kvalitetssäkra utbildningen på våra universitet och högskolor och att förbättra de studerandes ekonomiska och sociala villkor. Det är nödvändigt både för att de utbildningsplatser som finns ska fyllas och för att målsättningen att minst hälften i en årskurs ska kunna studera vid högskola eller universitet vid 25 års ålder ska uppfyllas. Inte minst är det naturligtvis viktigt för att vi ska kunna bygga vidare på och utveckla vårt samhälle i framtiden.

Anf. 72 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Jag tror att vi allihop här tycker att det känns ännu tyngre nu att fortsätta den här debatten än innan avbrottet för Irakdebatten. Och jag tror att vi alla i dag känner att tankarna och engagemanget är långt härifrån, som flera har betonat, så jag ska bara ganska kort kommentera några av de saker som vi tycker är viktiga inom högskolan.

En av de viktigaste utmaningarna är att komma till rätta med den sociala snedrekryteringen. Alla människor har, som vi ser det, en självklar rätt till kunskap och utveckling. En jämlik tillgång till utbildning är en förutsättning för att ha makt över sitt eget liv och ha makt i samhället.

Att bredda grupperna som söker sig till högskolan för att nå upp till målet om 50 % av en årskull är en stor uppgift. Lyckligtvis verkar det som att det går åt rätt håll.

Ambitionen med den öppna högskolan är ett bra sätt att arbeta med det här viktiga området. Ett antal olika åtgärder verkar ge gott resultat, som regionala högskolor, en förändrad gymnasieskola som ger ungdomar ett större självförtroende att söka sig vidare och en större tonvikt vid högskolepedagogik med mera. Men det är fortfarande en av de viktigaste

utmaningarna som vi måste fortsätta att arbeta aktivt med, för man har ännu inte nått målen.

En breddad rekrytering är viktig ur flera aspekter. En breddad rekrytering är också viktig för en ökad jämställdhet, och en breddad rekrytering är viktig för att bättre ta till vara dem som har ett annat ursprung än det svenska. Men det är också en viktig sak för att skapa en högskola fri från diskriminering. En högskola fri från diskriminering låter ju som en självklarhet.

Den nya lag som kom den 1 mars 2002 för att främja lika rättigheter på högskolan och motverka att studenter utsätts för diskriminering är viktig. Men i realiteten är vi inte där ännu. Det är otroligt viktigt att högskolorna nu arbetar aktivt med att verkligen leva efter den här lagen, både vad gäller direkt diskriminering i form av direkta trakasserier och mer indirekt diskriminering, som kanske är svårare att komma åt. Till exempel kan det handla om hur antagningsregler eller andra regler är utformade. Det är viktigt att komma ihåg att det inte bara handlar om sexuella trakasserier utan även om andra typer av diskriminering, vilka grupper som gynnas eller missgynnas av regelverket. Vi måste också gå vidare till områden som i dag inte omfattas av den lag som infördes för ett år sedan, till exempel på grundskole- och gymnasienivå, men det får vi väl anledning att återkomma till i senare debatter om skollagen.

Det finns rapporter som visar att oacceptabelt många kvinnliga studenter blir utsatta för sexuella trakasserier. Bland de kvinnliga doktoranderna är siffrorna som allra högst. Lagen finns, men vi måste se till att den efterlevs och att vi får ordentlig uppföljning av hur den följs.

Flera i debatten var inne på alkoholkonsumtion. Vi har i det här betänkandet en reservation tillsammans med Vänsterpartiet. Lennart Gustavsson ställde en liten fråga. Jag tror att det är ett problem i samhället, därför har vi ställt upp på den här reservationen. Jag tror att detta är ett problem som vi måste arbeta med på flera arenor. Högskolan är en av dem. Med anledning av att alkoholkonsumtionen är oroande hög bland studenter, framför allt i åldrarna 18–25, tycker jag att denna reservation är viktig. En alltför stor andel riskerar att drabbas av alkoholrelaterade skador. En följd blir också ett försämrat studieresultat. Det är viktigt att högskolorna tar tag i det här och ser till att få fram konkreta åtgärder tillsammans med studentorganisationerna.

Sedan kan man säga att man inte vill ställa upp på detta i dag eftersom det inte finns ett tillräckligt stort batteri med konkreta åtgärder, men jag vet inte om vi ska detaljstyra det härifrån. Jag tror att det är otroligt viktigt att få upp frågan på dagordningen. Jag tror att man kan jämföra det med hur man fick upp miljöfrågorna på dagordningen. Man har ålagt varje högskola att ha miljöledningssystem och miljöpolicy. Det gör att man sätter i gång en process på högskolan, på lärosätet och bland studentorganisationerna. Det tror jag är viktigt. Allt behöver inte vara färdigtänkt här från början.

Till Ulf Nilsson och Torsten Lindström, som talade om studenternas situation, vill jag säga att jag känner stor sympati för detta. Jag håller fullständigt med om att vi ska fokusera på studenterna. Studenterna är ju en heterogen grupp. Många med barn studerar i dag. Det är viktigt att uppmärksamma den gruppens behov. Vi tycker därför att det är mycket bra att man nu ser över den studiesociala situationen, och vi vill tillsam-

mans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet återinföra barntillägget under den här perioden. Jag förutsätter och hoppas att vi får stöd av både Folkpartiet och kd, som också prioriterar studenternas situation.

Prot. 2002/03:75
20 mars

Högskolan

Anf. 73 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Mikaela Valtersson tar upp den studiesociala situationen. Det är glädjande att vi kan vara fullständigt överens om att det är viktigt att förbättra situationen för alla de studenter som har barn. De är väldigt många, och det är en grupp som växer. Därför är det så tragiskt att regeringen har varit långsam när det gäller att tillsätta den utredning som ska titta på detta och att ta fram ordentliga förslag. Därtill har regeringen inte satt till någon parlamentarisk utredning, utan man låter en enmansutredare titta på situationen.

Fru talman! Jag kan relatera till en interpellationsdebatt i just detta ärende som jag hade med statsrådet Andnor i december förra året. Där sade statsrådet plötsligt att man nu skulle ge tilläggsdirektiv till utredningen att också titta på frågan om barntillägget. Så Mikaela Valtersson behöver inte vara bekymrad över vårt engagemang i den här frågan. Tvärtom är det snarare den socialdemokratiska regeringens brist på engagemang som hon borde bekymra sig över.

Anf. 74 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi har också tyckt att utredningen kanske borde ha gått lite längre när det gäller att komma med skarpa förslag, men det får vi väl anledning att återkomma till. Jag tycker att det är bra att man ska se över barntillägget. Det är en sak som vi har efterfrågat länge. Sedan är det bara trevligt att vi är rörande överens.

Anf. 75 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag nämnde inte studiemedelsfrågorna eftersom de inte direkt ingår i betänkandet, men eftersom Mikaela Valtersson nämner mig och Folkpartiet här vill jag påminna om att vi i ett antal år har drivit att situationen för studerande föräldrar ska förbättras, inte minst inom studiemedelssystemet. Det är en lång historia – från att vi försvarade barntillägget i de gamla vuxenbidragen till att vi har sagt att småbarnsföräldrar ska prioriteras när det gäller möjligheten till tilläggsån i det nya studiestödssystemet. Det är ju alldeles riktigt. Inte minst ensamstående föräldrar, oftast mammor, hoppar av studierna och har jätteproblem. Vi välkomnar verkligen att det händer något på det här området. Direktiven till den studiesociala utredningen kunde ha varit bättre, men vi hoppas mycket på den. Vi ser fram emot att Miljöpartiet hjälper till att driva på den här frågan, för den har stått stilla under många år.

Anf. 76 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att vi är väldigt överens, och jag ser fram emot framtida samarbete om de här frågorna.

Anf. 77 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Precis som en del av debattdeltagarna har påpekat är den svenska högskolan i dag inne i en fas av mycket snabb expansion. Vi har

i dag nästan 100 000 fler studenter än vi hade för bara sex år sedan. Men vi är inte unika. Vi följer utvecklingen i övriga Europa, där det i dag finns 3,5 miljoner fler studenter än det fanns för bara tio år sedan. År 2000 hade Europas ca 4 000 högskolor 12,5 miljoner studenter i grundutbildning.

Kunskapssamhällets tillväxt är helt beroende av en ny bred och fördjupad kunskap. Därför krävs att vi har ett utbildningssystem som kan erbjuda den enskilda människan möjlighet att få tillgång till den kunskap och den kompetens som det nya samhället kräver. I dag går 98 % av en årskull vidare från grundskola till gymnasium. Majoriteten av dem lämnar gymnasieskolan med grundläggande behörighet till högskolan. I dagsläget börjar 41 % av en årskull på högskolan. Antalet studenter som går vidare till forskarutbildning är i dag större än det antal som tog studenten i mitten på 1960-talet. Då var debatten intensiv kring frågan om inte det ökande antalet studenter skulle urholka kvaliteten.

Det socialdemokratiska målet är att 50 % av en årskull ska ha börjat en utbildning på högskolan före 25 års ålder. Det är inget orealistiskt mål, och det är inte unikt. Storbritanniens regering har satt upp liknande mål.

Högskolan är inte längre endast ett elitprojekt. Högskolan är inte längre ett projekt endast för den grupp gymnasister som går teoretiskt inriktade program och är väl förberedda för vidare studier. Högskolan är en del av det livslånga lärandet, och den är på god väg att anpassa sig till den rollen.

Fru talman! Vad krävs då av högskolan i denna nya roll? Jo, det krävs att det enskilda lärosätet finner former för att aktivt rekrytera nya grupper för att bryta det mönster av social och etnisk snedbalans som i dag är ganska tydligt. I ett samhälle där rätt kunskap och rätt kompetens mer än någonsin är avgörande för den enskildes möjlighet till delaktighet i samhälls- och yrkesliv får ingen grupp lämnas utanför. Det skulle väldigt snabbt skapa ett samhälle i obalans. Att rätt ta till vara varje persons reella kompetens blir i detta sammanhang ett mycket viktigt demokrati-verktyg, och beredskapen för en pedagogisk förnyelse inom högskolan blir som en följd av detta ett måste.

Att mitt i denna dynamiska utbildningsutveckling som Folkpartiet föreslå att endast en mycket begränsad del av en årskull ska äga tillträde till högskolan är för mig ett tecken på att man kör framåt med blicken i backspegeln.

Vad krävs mer av en framåtblickande högskola än rekrytering av nya grupper? Jo, det krävs en öppenhet mot det omgivande samhället. Högskolan verkar inte i ett vakuum och har aldrig verkat i ett vakuum. Den har alltid varit en del av det samhälle som den verkat i. Och i dag finns högskolan i ett samhälle där uppbyggnaden av ny kunskap inte endast sker inom högskolan. Kunskap och kompetens föds, växer och ackumuleras även utanför högskolan. För kunskapssamhällets utveckling är det avgörande om kontakten är tät och levande mellan högskolan och det omgivande samhället.

En viktig kontaktyta i dag är högskolans styrelser. Att där låta högskolan och det omgivande samhället mötas skapar nytt tänkande, nya verksamheter och lägger grunden för den flexibilitet som är ett måste för en högskola som även fortsatt vill ha en betydande roll att spela i ett

snabbt föränderligt samhälle. Att då stänga dörren till högskolans styrelserum för alla representanter för det omgivande samhället, såsom Folkpartiet och Moderaterna tycks förespråka, och låta högskolan snurra endast kring sin egen axel tar bort en mycket viktig mötesplats för dialog och tankeutbyte med det samhälle för vilket högskolan faktiskt finns till och verkar.

Fru talman! Den öppna högskolan är beredd på den förändring som samhällsutvecklingen kräver. Den är beredd att bli en högskola för alla.

Jag vill avsluta mitt anförande med att yrka avslag på samtliga reservationer med anledning av motionerna.

Anf. 78 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Pankes vackra ord om kunskaps-samhället låter sig höras. Men låt oss nu granska verkligheten som den har utvecklats under 90-talet. Det var ju då som Socialdemokraterna använde den högre utbildningen som en avledare för arbetslösheten. Vi moderater har ingenting emot fler studenter vid akademierna, men det ska ske med bibehållen kvalitet, och det ska också ske med oförminskade anslag, vilket inte har varit fallet, som jag sade i mitt huvudanförande.

Låt mig ge några tydliga exempel som jag tror att Majléne Westerlund Panke får svårt att säga emot. Först och främst har vi i dag fler studenter vid våra lärosäten, men vi har samtidigt också färre lärarledda undervisningstimmar. Det är ett faktum som Högskoleverket har konstaterat. Vi har också en ökning av antalet doktorander. Men vi har inga ökade forskningsanslag till dessa doktorander. Vi har en uppgradering av högskolerektorerna till biträdande professorer. Men det har skett utan en satsning på deras forskning. Rapporterna från Högskoleverket som kom nu i vår talar sitt tydliga språk – de förpuppade lektorerna har nu som biträdande professorer mindre forskningsutrymme än de hade före reformen, men nu har de högre krav på sig i kraft av sin nya titel och sin arbetsbeskrivning på institutionerna. Vad säger Majléne Westerlund Panke om det?

Socialdemokraterna talar mycket om nya grupper och öppenhet mot det omgivande samhället. Och helt plötsligt ska universitetsstyrelserna, dessa kaffedrickande och mazarinätande församlingar, bli den plats där man möter det omgivande samhället. Tillåt mig tvivla på detta eftersom jag själv en gång har suttit i en sådan styrelse som studentrepresentant. Nej, vi ska ha system som låter småföretagarna möta akademien och system som låter uppfinnare få del av det senaste akademiska tänkandet. Det är först när vi skapar mötesplatser som ligger utanför de traditionella styrelserummen som vi når ut. Det är därför som vi har skrivit den här reservationen om att inte ha så mycket politisk styrning som vi alltid har i övrigt i Sverige.

Anf. 79 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att bemöta Tobias Billströms syn på universitetens och högskolans styrelser som meningslösa mazarinätande och kaffedrickande församlingar. Jag tycker att det var en mycket grov förolämpning mot näringslivets representanter, mot forskare och mot representanter för studentkåren som sitter i dessa styrelser och som jag faktiskt upplever för mycket konstruktiva dialoger och är av en oerhört

stor betydelse för den enskilda högskolans sätt att fungera i det omgivande samhället.

Jag hoppas att det var lite överord i stundens yra, kan man säga. Det är nämligen inte på det sättet som jag upplever styrelserna för universitet och högskolor. De består av människor med mycket stor erfarenhet och stora kunskaper.

När det sedan gäller anslagen vill jag säga att varje ny plats som den enskilda högskolan fick under expansionen var finansierad. Däremot ökade inte priset. Prislappen var densamma, och kostnaderna ökade ute på universitet och högskolor. Nu har regeringen tillsammans med våra samarbetspartier börjat möta kostnadsökningen genom att satsa på de delar av utbildningen som har fått vidkännas de största anslagsförlusterna, nämligen humaniora och samhällsvetenskap.

Anf. 80 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Nej, det var inga överord. Jag står för vad jag säger i den här kammaren. Jag tycker inte att det viktiga utvecklingsarbetet sker i universitetsstyrelserna i det här landet. Det viktiga utvecklingsarbetet sker på institutionsnivå och ute bland studenter, doktorander och forskare. Universitetsstyrelsernas möjligheter att dra upp strategiska dokument underkänner jag inte. Men det är inte det som är poängen. Och att hävda att det är där i dessa små församlingar med 10–15 personer som man ska ha den stora öppenheten mot det omgivande samhället är inte seriöst; det tycker jag inte.

Sedan var det fråga om fler studenter kontra mer pengar. Ja, jag tror på de siffror som vi har fått från Sveriges högskoleförbund och som visar att vi faktiskt har fler studenter i systemet men mindre pengar och att vi sedan 1994 och 1995 har fått vidkännas en minskning med närmare 26 % av det totala anslaget. Jag tror också på det som vi har kunnat konstatera när vi ser siffrorna från Högskoleverket om att fakultetsanslagen, de pengar som går direkt ut, inte har räknats upp i den omfattning som är behövlig för att bibehålla kvaliteten. Jag tror också på de siffror som visar att det i dag finns institutioner runtom i landet som inte kan erbjuda mer än fyra–fem timmars lärarledd undervisning. Och om det är detta som är Majléne Westerlund Pankes och Socialdemokraternas uppfattning om en högre utbildning med god kvalitet måste jag säga att det är ett mycket stort avstånd mellan den uppfattningen och den som mitt parti Moderaterna företräder.

Anf. 81 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Man får höra många nya ingångar när vi får nya ledamöter i kammaren. Det som Tobias Billström sade var intressant, nämligen att högskolans styrelser är helt betydelselösa församlingar.

När jag läser de reservationer som finns från moderater och folkpartister verkar det som om det är dessa församlingar som helt har tagit över styrningen av fördelningen av forskningsresurser, innebärande att forskarna i dag är totalt upplåsta av främst politikerna som sitter i dessa mazarinätande och kaffedrickande församlingar.

Någonstans brister det i logiken här men det kan vi kanske diskutera i utskottet vid ett annat tillfälle eftersom Tobias inte har rätt till fler repliker.

När det sedan gäller anslag är det ganska intressant vad den nye ordföranden för Högskoleverket, Björn Svedberg, säger. Han är inte riktigt säker på att resurser och kvalitet totalt hänger ihop, utan han vill gärna att Högskoleverket, när man går ut och gör sina kvalitetsutvärderingar, också ska se på detta med om låg kvalitet beror på att resurstilldelningen är för liten. Finns det ett samband där? Han verkar inte riktigt övertygad om detta beroende på att de kvalitetsutvärderingar som Högskoleverket har gjort i väldigt liten utsträckning visar på en kvalitetsbrist i undervisningssituationen ute på högskolorna – dock inte den typ av brist på kvalitet som gör att man ger gult eller rött kort. Man har vissa anmärkningar men inte mer.

Anf. 82 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! I mitt huvudanförande tog jag upp ett antal problem som, är jag rädd, på sikt kommer att leda till försämrad kvalitet. De nya grupper som både Majléne Westerlund Panke och jag vill välkomna till högskolan möts alltså av neddragen undervisningstid. Jämfört med för tio år sedan är det nu färre undervisningstimmar, färre lärarmöten, mindre handledning och så vidare. Regeringens egen utredare, universitetslärarna med flera har konstaterat att det är uppenbart att undervisningspengarna per student har minskat med 20–25 %.

Vi i Folkpartiet har föreslagit en resursökning, ett förslag som avslagits vid budgetbehandlingen. Men eftersom fakta talar sitt språk är det, tycker jag, viktigt att Majléne Westerlund Panke på något sätt kommenterar hur hon vill ge alla dessa studenter en möjlighet att klara sig bättre.

Faktum är att svenska studenter hoppar av från sina studier eller tar väldigt lång tid på sig genom utbildningssystemet. I verkligheten är det, som sagt, bara 27 % av en årskull som över huvud taget tar ut en examen efter fullföljda studier.

Min fråga som helhet handlar alltså om hur vi kan förbättra situationen för studenterna.

Majléne Westerlund Panke gjorde ett märkligt påstående, nämligen att Folkpartiet anser att en begränsad del av en årskull ska få tillträde till högskolan. Jag förstår inte riktigt detta, utan det får nog preciseras.

Vad jag frågade Majléne Westerlund Panke var vad vi ska göra åt det faktum att det är så svårt att komma in på högskolan, att det är alldeles för få av de ungdomar som går ut gymnasieskolan som kommer in på den utbildning de vill till och att de måste komma in på sitt andra- eller tredjehandsval eller kompletteringsläsa på komvux.

Min motfråga blir därför: Vad gör vi åt att det är så oerhört svårt att komma in på en högskoleutbildning?

Anf. 83 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Det är väldigt enkelt att svara på frågan om varför det är så svårt att komma in på en högskoleutbildning: Vi har långt fler sökande än vi har platser. Det är detta som är grundproblematiken. Vi får avvisa över 40 % av alla sökande studenter därför att vi inte kan erbjuda platser på högskolan. Trots att vi mitt i besparingstider gjort kraftsamlingen att skicka i väg pengar till högskolan för 100 000 nya högskoleplatser är det fortfarande inte tillräckligt. Det är det enkla svaret på frågan om varför det är så svårt att komma in på högskolan.

När det sedan gäller antagningen till högskolan förstår inte Ulf Nilsson min fråga. Jag ska läsa direkt ur Folkpartiets reservation om villkor för grundläggande behörighet:

”Det som ger grundläggande behörighet för högskolestudier skall enligt Folkpartiets mening vara studentexamen från gymnasieskolans studieförberedande program eller motsvarande utländsk utbildning.” Jämfört med när vi diskuterar validering av reell kompetens, det här med att släppa in nya grupper i högskolan och så vidare ser jag detta enbart som att smalna av dörren in till högskolan.

Anf. 84 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Pankes sista svar här visar tydligt att Socialdemokraterna har bestämt sig för att nu föra samma politik för högskolan som man sedan länge har fört för gymnasieskolan, nämligen att helt enkelt bara skicka människor vidare till ett utbildningssystem utan att kunskaper finns för att klara av den nivå som de hamnar på.

Er lösning, att kalla det för att man börjar på högskolan när man i själva verket ska börja med att repetera gymnasieskolan, kan på papperet se ut som att det är fråga om högskolestudier. Men i verkligheten är det inte så, utan man repeterar helt enkelt gymnasiekurser. Det tycker jag alls inte är en bra lösning.

Det stora problemet är att det är väldigt många människor med bra förkunskaper som inte kommer in på utbildningar. Detta beror inte alls bara på att vi har fler sökande än platser, utan det stora problemet är att er centralstyrning av hur många platser en högskola ska få ha och var de ska ligga har resulterat i det kända faktumet att det till vissa utbildningar är långa köer, medan det på andra utbildningar finns tomma platser. En mängd högskolor har ju i panik fått dra ned på antalet utbildningsplatser därför att man inte har kunna leva upp till uppsatta mål.

Det absurda i situationen är alltså att vi har tomma platser och långa köer. Detta är ett resultat av ett centralstyrningssystem som inte längre fungerar.

Anf. 85 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Såvitt jag förstår ropar man ute på högskolorna på långsiktighet när det gäller planeringen av grundutbildningen. Man tycker att det är besvärligt och jobbigt att, just som Ulf Nilsson beskrivit, inte veta hur många sökande det blir bland studenterna till de platser som erbjuds.

När man nu ute på högskolorna ropar efter långsiktighet undrar jag ändå, Ulf Nilsson, om det är rätt svar på det nödroppet som Folkpartiet ger när svaret är den studentpeng som ska följa studenten. Svaret är ju då att lärosätet termin för termin eller kurs för kurs får se hur mycket resurser man får till lärosätet.

Jag tror alltså inte att detta är lösningen vad gäller den långsiktighet som är basen för att skapa möjligheten att släppa in fler studenter på högskoleutbildningen. I stället skulle det skapa en oerhörd nervositet ute på högskolorna och riskera att man populariserar kurser för att dra till sig studenter som har studentpeng med sig. Det tror inte jag är lösningen, utan jag tror att det är mycket bättre att fördela platser som högskolan sedan kan hantera.

Anf. 86 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om väldigt mycket av det som Majléne Westerlund Panke sade i sitt anförande. Vi är också väldigt stolta över att ha medverkat till att bygga ut högskolor och universitet så som skett under den senaste tioårsperioden. Men nu är kvalitetsproblemet på gång.

I mitt anförande tog jag särskilt upp den hotande bristen på högskolelärare. Vi har efterlyst en strategi från regeringen för att kunna rekrytera kompetenta lärare så att vi inte hamnar i en situation där studenterna inte har lärare som kan undervisa på ett bra sätt. Då hotas hela högskoleutbildningen.

Därför vill jag fråga Majléne Westerlund Panke: Vilken strategi anser du att vi ska ha för att lösa det här problemet? Det kan inte räcka med att vänta på en utredning från Högskoleverket om framtida behov. Vi vet ju redan i dag att behovet är stort, och ännu större kommer det att bli. Då måste man agera medan tid är.

Anf. 87 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot den utredning som Högskoleverket ska göra, därför att jag är en varm anhängare av distansutbildning som verktyg, och jag vet att även Håkan Larsson är det. En fråga man ställer sig då är: Hur kommer ett ökat utnyttjande av distansutbildning att påverka behovet av lärare, eftersom campussituationen kommer att förändras?

Men för att gå tillbaka till det som vi faktiskt har gjort för att öka rekryteringen av lärare till högskolan: Vi har ju genomfört den nya forskarutbildningen. En av de mest betydelsefulla bakomliggande idéerna för den nya forskarutbildningen var, när vi sade att fyra år bör vara gränsen för utbildningstid för nya forskare, just att vi skulle snabba upp leveransen så att säga av nya lärare till högskolor och universitet, och samtidigt se till att få ut fler disputerade i näringsliv och i offentlig sektor. Att öka antalet lärare tycker jag är ett viktigt strategiskt beslut som vi har fattat i riksdagen. Men med informationsteknikens utveckling möter vi också en framtid som vi inte riktigt har grepp om när det gäller just behovet av lärare.

Anf. 88 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Det är säkert bra, det här med den nya forskarutbildningen, men jag tror inte alls att det är tillräckligt för att möta de stora behov som kommer, inte minst på grund av de pensionsavgångar som vi står inför.

Jag tycker att det är jättebra att du tar upp det här med distansutbildningen och sätter in den i sitt sammanhang. Kan vi förvänta oss att Socialdemokraterna aktivt och offensivt kommer att medverka till att vi får en mera heltäckande strategi för att rekrytera lärare, både till distansutbildning och annan utbildning inom universitet och högskolor framöver? Vi är alltför sent ute nu. Men kan vi vänta oss att det blir en förändring och att vi kan agera för det framåt hösten?

Anf. 89 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! När vi kan börja agera beror ju alldeles på när vi får den information som vi tycker oss behöva för att kunna börja agera. Själv ser jag inte att framtiden är så att säga okomplex beträffande detta med stu-

dent-lärare, vilket jag tyckte för bara fyra fem år sedan. Just begrepp som nätverksuniversitet, decentraliserad utbildning, distansutbildning och lärcentrum till exempel har gjort framtidsbilden något mer komplex.

Jag tycker att vi bör ha rejält på fötterna innan vi går in och diskuterar lärarförsörjningen rent konkret. Naturligtvis är vi medvetna om att det kommer att vara brist på lärare, precis som det är brist i alla andra sektioner i samhället på grund av den stora gruppen fyrtiotalister som kommer att lämna väldigt många hål efter sig när de försvinner ut i pension.

Anf. 90 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke talade i sitt anförande om att tillvarata människors reella kompetens. I dag är det ett utanförskapets samhälle som vi lever i, därför att i dag tas inte människors reella, verkliga, kompetens till vara. I dag kan inte ett vårdbitråde som har förvärvat kunskaper som undersköterska få papper på det på ett enhetligt och nationellt sätt. I dag tvingas läkare, civilingenjörer och lärare att arbeta med uppgifter som ligger långt bort från deras egentliga, reella, kompetens, bara därför att de är födda och utbildade i ett annat land.

Ett steg på vägen för att råda bot på det här problemet är validering, som Majléne Westerlund Panke nämnde. Men då inställer sig frågan varför regeringen och majoritetspartierna, om de nu är medvetna om problemet, inte agerar. Vi var lovade, fru talman, en proposition. Den skulle ha kommit senast i dag från regeringen just om validering. Den propositionen infinner sig inte. Och min fråga till Majléne Westerlund Panke blir givetvis: Hur tänker majoriteten häva det utanförskapets politik som regeringens passivitet leder till?

Anf. 91 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det finns en fara för utanförskap i dag för vissa grupper. Därför är det också väldigt betydelsefullt att vi hittar former för att validera de reella kunskaper och den reella kompetens som människor har.

Det stämmer att det inte kommer någon valideringsproposition, men däremot kommer det en departementsskrivelse som ska gå ut på remiss för att man ska lyssna av, från alla de organisationer som arbetar med valideringsfrågor, hur de ställer sig till de strukturella delar som finns i denna departementsskrivelse som kommer och som handlar om hur vi ska få ett valideringssystem i landet.

Det handlar alltså inte enbart om nya svenskar, utan det handlar också om personer som är födda och uppvuxna här och även har fått utbildning här, som inte har tillräckligt mycket formell utbildning men som kanske under en lång tid på arbetsmarknaden har skaffat sig både kunskaper och kompetens som skulle möjliggöra vidare studier. För dem är det också väldigt betydelsefullt och viktigt att vi hittar ett valideringssystem.

Torsten Lindström behöver inte vara orolig. Den här skrivelsen kommer inom de närmaste dagarna, och då kan man läsa och begrunda och lämna förslag till förändringar eller tillägg till de texter som finns.

Anf. 92 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag är orolig. Jag är orolig för två grupper: för dem som är födda och uppvuxna i Sverige, till exempel vårdbiträdet som har job-

bat och jobbat och på så sätt erhållit kompetens motsvarande undersköterska, och för de stora grupperna utländska akademiker som inte släpps in, inte får komma in, på den svenska arbetsmarknaden, som stängs utanför av strukturer som inte låter dem släppas in. Det är inte fara för utanförskap, fru talman. Det *är* ett utanförskap i dag. Det *är* ett utanförskapets politikområde.

Jag undrar ibland vilka regeringen är så rädda för, för någonting måste ju motivera den här oförmågan hos regeringen att komma fram med de verkliga förslagen, att komma fram med lösningen.

Nu talar Majléne Westerlund Panke lovande om en departementsskrivelse. Det har vi hört förr. Den ska ut på remiss. Ja, visst – gott så! Men frågan består: Varför kommer inte en proposition? Varför är vi inte i nästa steg? Jo, det beror på passiviteten hos regeringen, som inte har förmått att komma hela vägen fram till en proposition. Det är på grund av det här sveket som utanförskapets samhälle består. Det är ett resultat av det sveket.

Anf. 93 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Vi ska akta oss lite grann, tror jag, för alltför starka ord i det här sammanhanget. Det är väl bra att en regering är lyhörd och, innan man sätter ned foten och lämnar förslag på lagtext, skriver ned de idéer man har i en skrivelse och skickar ut den brett i samhället för att efterhöra om det här ligger rätt, både innehållsmässigt och i tiden. Jag tror inte att Torsten Lindström behöver vara så orolig när det gäller de här frågorna. Vi kommer att kunna hantera detta.

Anf. 94 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till ytterligare en reservation just för att den markerar en mycket viktig punkt i Folkpartiets politik. Det är reservation 23 under punkt 19 och handlar om validering. Vi fortsätter alltså den diskussion som just förts.

Jag ska tillåta mig att vara lärare och lite grann försöka undervisa dem som sitter här om hur det egentligen ser ut för de akademiker som kommer till Sverige från andra länder. Jag har träffat dem under många år; jag tillhör själv den gruppen. Jag har träffat människor som fått ekvivalering från Högskoleverket med mycket höga poäng. Ingen har tittat på deras papper. De är arbetslösa också i fortsättningen. De har inte kommit in i sitt yrke.

Jag har träffat andra som fått ekvivalering på en del av studierna, medan en del har betraktats som fullständigt ointressanta. Jag har träffat åter andra som inte haft en chans att få en riktig bedömning av sina kunskaper. Därför föreslår vi i Folkpartiet att man inför ett test eller prov som ska öppna för inträde antingen till högre studier eller till yrkesliv för akademiker från andra länder.

Ett sådant test eller prov kan vara fullständigt anonymt. Det är då bara kvalifikationen, kompetensen, som visas i lösningen av de problem som finns i själva provet. På så sätt är det endast lösningen av problemen som avgör om en människa är eller inte är tillräckligt kompetent att utöva ett yrke eller komma in på en mycket avancerad utbildning.

Detta kan lätt göras. Varje individs identitet kan döljas under en symbol. Därigenom bedömer man bara resultatet av de problem och frågor

som personen i fråga hittat lösningen till. Man ser inte att Mohammad är Mohammad, och inte heller ser man ålder på personen. I en rad fall faller människor bort då det i vårt samhälle också finns ett slags åldersdiskriminering.

Jag vill berätta lite mer detaljerat om den grupp akademiker från andra länder som inte finns i sina respektive yrken. Det som gör problemet mycket stort är det faktum att de har oerhört varierande kunskaper och kompetensnivåer.

När det gäller arbetspositioner, befattningar eller utbildningar i Sverige har man vanligtvis krav på god svenska, god engelska, goda datakunskaper. Kommer man från ett arabiskt land kan man ha lärt sig mycket bra svenska men man saknar engelskan. Har man under flera år bott på en flyktingförläggning i avvaktan på uppehållstillstånd och arbetstillstånd har man inte heller haft möjlighet att förbättra sina kunskaper om det till exempel gäller datahantering.

På alla dessa nivåer kan man hitta mängder av olika kombinationer. Då är det också mycket svårt att med ett enda valideringssystem avgöra vad en människa kan eller inte kan. Det behövs en flexibel mottaglighet i det svenska utbildningssystemet för att kunna komplettera de kunskaper som vissa personer saknar och för att kunna uppvärdera de kunskaper som de redan har. Där kommer vi in på den svåraste punkten. Om man hela tiden jämför utländska utbildningar med svenska, och tar bort allt som inte stämmer med den svenska utbildningen, kastar man säkert bort mycket värdefull kunskap.

En läkare som inte gått kursen i socialmedicin, men som behandlat malaria och tbc och väl känner till dessa sjukdomar – som är mycket lite kända i Sverige – kan vara en mycket mera kompetent läkare än vad det ser ut på papperet. Om man hela tiden stirrar sig blind på kurser och poäng i det svenska utbildningssystemet, vad säger man då till den människa som kommer utifrån? Jo, att vi är bäst i världen. Vår utbildning är den allra bästa.

Nu ska jag berätta om ett autentiskt fall. Det var en gång en arkitekt som kom från Rumänien. Han saknade en sista liten examen för att hela hans utbildning på sex år skulle vara komplett. På Tekniska högskolan i Stockholm sade man till honom att han skulle få gå in på årskurs 1. På den tiden saknades emellertid arbetskraft på byggnadsområdet och han blev därför genast anställd som arkitekt. Tekniska högskolan skulle ha placerat honom i årskurs 2.

Men han var inte nöjd med att bygga skolor i någon Stockholmsförort. Han ville ha papper på sina kunskaper. Därför skickade han in ansökan om doktorandstudier till 30 amerikanska universitet. Han blev antagen på samma nivå som den som skulle ha gått alla svenska kurser och fått alla svenska poäng. Så han blev stadsplanerare och byggde nya städer i Saudiarabien. Nu bor han i Boston, och Sverige har förlorat en mycket värdefull kraft.

En annan intressant sak hände när denne man kom i kontakt med det svenska utbildningssystemet. Han var flykting men hade lyckats få ut sina ritningar från Arkitektihögskolan i Bukarest genom att västerländska vänner smugglat ut dem. Under diktaturen var det svårt att få ut dem på annat sätt. När han visade sina ritningar på KTH vägrade man där att acceptera att de var hans. Man sade att de var för vackra och kunde inte

ha presterats av honom som var så ung. Detta visar hur farlig fixeringen vid ett enda mått, det svenska måttet, kan vara.

Jag ska berätta om läkaren från Somalia som arbetsförmedlingen försökt tvinga att bli sjukvårdsbiträde. Hon är utbildad i före detta Sovjetunionen och har alltså en mycket bra utbildning. Hon skulle behöva gå kursen i sjukvårdssvenska, men för statistiken är det naturligtvis mycket bättre om hon blir sjukvårdsbiträde. Då är hon ju inte längre arbetslös och kostar inte heller pengar för en kurs i sjukvårdssvenska.

Just den kvinnan skulle bättre än någon annan läkare kunnat hjälpa somaliska kvinnor som föder för små barn att bättre sköta sin graviditet och förbereda sig inför förlossningen.

Vad vi måste göra är alltså att sluta stirra oss blinda på ett enda mått, det svenska måttet. Det finns mycket bra utbildning i Sverige, men det finns mycket bra utbildning också i resten av världen, och vill vi vara öppna måste vi lära oss att respektera, uppskatta och värdera även annan kunskap än den som produceras här.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 mars.)

9 § Jämställdhet inom utbildning och forskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU6
Jämställdhet inom utbildning och forskning.

Anf. 95 AXEL DARVIK (fp):

Fru talman! För att få mig en bild av vilka könsroller som i dag förmedlas till våra unga barn gav jag mig tidigare i dag ut på stan för att leta upp en liten tidning. Jag hittade Sagoprinsessan. Det är en tidning som är avsedd för unga flickor. Där får man tre söta små presenter, ett glitterarmband, en kam och en spegel. Man får lära sig om vårens klädmode, och man får veta att en riktig prinsessa tycker om rosa, och ju mer smycken desto bättre. Liknande avsnitt eller presenter tror jag hade varit oerhört svåra att hitta i serietidningar som i stället vänder sig till unga pojkar.

Könsrollerna tränger sig på mycket tidigt. Jag som är en liberal feminist tycker att individerna ska vara fria att själva bestämma hur de vill leva sina liv. Då måste man klara av att bryta strukturerna. Könsrollerna hindrar barnen att leva de liv de vill. Det är då viktigt att man i förskolan och i skolan tittar på hur undervisningen ser ut. Det krävs nämligen ett tydligt jämställdhetsperspektiv genom hela undervisningen. Det krävs utvecklade planer för att bryta underordningen av kvinnor i samhället.

Till stor del handlar det om bemötandet från personalen. Personalen måste vara medveten om vilka roller de kan förmedla som ledare i skolan och i förskolan. Detta är någonting som man måste arbeta aktivt med. Man kan till exempel dela upp i enkönade grupper för att ha möjlighet att träna de egenskaper som barnen annars kanske saknar. Man ska värna allas intressen i undervisningen. Inom idrotten är det till exempel många gånger så att man fixerar alldeles för mycket på bollsporter som gärna

Prot. 2002/03:75
20 mars

Högskolan

*Jämställdhet
inom utbildning
och forskning*

killarna tycker är roligt. Men man tar kanske inte alltid hänsyn till vad tjejerna tycker är intressant att göra på idrottstimmarna.

För att kunna bedriva ett effektivt professionellt jämställdhetsarbete i förskolan och skolan är det viktigt att man säkerställer en hög andel utbildade lärare. Detta är någonting som vi i Folkpartiet liberalerna länge har kämpat för.

Fru talman! Det krävs också krafttag mot språkvåldet i skolan. Vi efterlyser ett nationellt program där man verkligen tar tag i det problemet. Ingen ska behöva höra skändande fraser flygande över huvudet. Det är därför väldigt viktigt att man arbetar med attityderna i skolan. Det är framför allt de vuxna som befinner sig i skolan som har ett särskilt stort ansvar. Det går inte att komma ifrån det. Det måste tydligt markeras vilken typ av beteende som kan accepteras och när beteendet inte kan accepteras.

Detta gäller naturligtvis också andra typer av trakasserier. Skolans personal måste med kraft motverka dem. Vi vill dessutom att man ska ta arbetsmiljölagen som förebild för att motverka trakasserier. Samma förutsättningar ska gälla genom hela livet när det gäller skydd mot trakasserier och kränkande behandling.

Fru talman! Jämställdhetsproblematiken gäller inte bara eleverna utan också lärarna. Den offentliga sektorn har till stor del och på många ställen monopol på utbildningsväsendet. Detta gör att man kan hålla nere lönerna, eftersom de anställda inom den offentliga sektorn inte kan konkurrera genom att välja en annan arbetsgivare som kan betala bättre.

Detta drabbar kvinnorna extra hårt eftersom de i större utsträckning är anställda inom den offentliga sektorn. Det krävs att man fortsätter arbetet med att bryta upp monopolen för att kunna ge lika lön för lika arbete, uppvärdera kvinnornas arbete och sluta diskriminera dem.

Den offentliga sektorn måste ta sitt ansvar. Det är faktiskt vi politiker som styr. I första hand är det socialdemokratiska politiker som styr i regeringen och i många kommuner. Det sker mycket lite. Det är definitivt inte så att den offentliga sektorn är något föregångsexempel som är värt att ta efter. Snarare kan den många gånger vara sämre vad gäller kvinnornas möjligheter.

Regeringen har länge slagit sig för bröstet för den jämställdhetspolitik den för, men mycket lite händer. Inom högskolan startade man för ett tag sedan ett program för att utnämna fler professorer. Flera av dem var kvinnor, vilket naturligtvis var mycket välkommet. Men de nya tjänsterna har på ett olyckligt sätt bidragit till att bevara de skillnader som finns mellan män och kvinnor inom högskolevärlden genom att man gett kvinnorna, och framför allt de nya professorerna, mindre forskningsresurser och lägre löner.

Rekryteringsprocessen måste förändras så att man tydligt utvärderar, tillvaratar och ser kvinnors kompetens vid rekrytering till tjänster inom högskolan. I vissa fall kan det vara lägligt att använda sig av en positiv särbehandling för att skapa en bättre könsbalans på vissa arbetsplatser. Arbetsformerna kan också förbättras när det gäller planering, seminarier, tider etcetera så att det går att kombinera med ett normalt familjeliv.

Det gäller att kunna se alla individer och ta vara på deras kompetens, något som för mig är centralpunkten som liberal feminist, och inte låta könsroller och strukturer styra. Med en regering som säger sig vilja

utrota diskrimineringen av kvinnor och med en jämställdhetsminister som tillika är vice statsminister kan man titta tillbaka på åtta år där det inte har hänt någonting som är särskilt väsentligt. Man får en otäck klibbig känsla av att det fina språket enbart är partitaktik utan någon vilja att egentligen sätta kraft bakom orden. Jag vill därför yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 1 under punkt 1 i betänkandet.

Anf. 96 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Låt mig först anföra att Inger Davidson, som skulle ha fört Kristdemokraternas talan i denna debatt, tyvärr har tvingats avstå av privata skäl. Jag ska därför helt kort redogöra för Kristdemokraternas synpunkter.

Jag vill också inledningsvis yrka bifall till reservation nr 2. Givetvis står jag bakom Kristdemokraternas alla reservationer, men för tids vinande nöjer jag mig med att yrka bifall till den reservationen.

Fru talman! För oss kristdemokrater är jämställdhet en självklarhet i hela samhället. Jämställdhet är en grundbult i vår människosyn, där alla människor oavsett vilka de är eller vilka grupper de tillhör ska ha samma möjligheter att leva och utvecklas. Kanske är det av särskild betydelse att jämställdheten får genomsyra utbildningssektorn. Det är viktigt att uppväxande generationer får goda och bra förebilder. Det är viktigt att den normöverföring som naturligt sker i barnomsorg och skola sänder signalen att alla är lika mycket värda oavsett kön. Lika självklart är det, eller borde vara, att vuxna studerande får vistas i en miljö där tolerans, respekt och hänsyn råder och där diskriminering är bannlyst.

Det handlar om att den värdegrund med respekt och jämställdhet utifrån den etik som förvaltats av kristen etik får genomsyra verksamheten i grundskolan, i de frivilliga skolformerna som gymnasieskolan. Enligt vår mening borde den också naturligt genomsyra barnomsorg, förskola och högre utbildning. När värdegrunden som den finns formulerad i läroplanerna för grund- och gymnasieskolan verkligen får genomslag och genomsyrar vardagen slipper vi den skola där våra barn och ungdomar – och då särskilt våra flickor – känner sig kränkta och förnedrade. En nyckel i detta är att få ett stopp på det språkliga våldet. Det är en skam att flickor tvingas utstå och kränkas av förnedrande tilltal.

Lika oacceptabelt är det att det verkar finnas glastak i de högre utbildningarna – tak som hindrar kvinnor att göra akademisk karriär. De taken måste krossas, så att det blir självklart att det är akademiska meriter och inte kön som ska premieras vid karriär i högskoleväsendet.

Även på grundutbildningen krävs insatser. Vi kristdemokrater menar att det är självklart att diskrimineringslagstiftningen ska gälla alla studenter – även studenter i uppdragsutbildning. Det är en brist och ett tecken på passivitet i den förda politiken att så inte är fallet.

Fru talman! Jämställdhet handlar inte enbart om kvinnor. Det handlar om alla – om kvinnor, om män och om medvetande och attityder. Den angår oss alla. Så länge någon diskrimineras i vårt land på grund av kön kan vi inte vila. Det krävs en politik som på allvar kan ta itu med bristerna och bygga ett mer jämställt samhälle.

Anf. 97 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! I läroplanen är direktiven vad gäller jämställdhet relativt klara. Ambitionen är hög och det låter bra, men tyvärr vet vi att verkligheten ser något annorlunda ut. Det gäller dels det språkvåld som tidigare talare har varit inne på, dels den ojämställda delen både i lärarutbildning och lärarroll. Det gäller också de barn och elever som går i skolan.

Redan på dagis förstärks könsrollerna för pojkar och flickor. Tendensen förstärks genom hela skoltiden. Vi vet också att vuxnas språk förändras tydligt beroende på om man talar till småpojkar eller småflickor. Det är någonting som vi vuxna inte tänker på. Det är tråkigt men sant. Därför måste undervisningsformerna förändras så att man tar hänsyn till de olika könen men också till de olika könen behov och intressen. Lärarna spelar alltså en viktig roll både som förebilder och när det gäller att uppmuntra till en bättre jämställdhet. Därför är en jämn könsfördelning i rekryteringen av lärare på alla nivåer viktig. Vi måste eftersträva det på ett helt annat sätt än vad vi gör i dag.

Man kan se att elevernas erfarenheter i de tidiga skolåren spelar en stor roll för deras framtida utbildnings- och yrkesval. Ett medvetet arbete för att bryta de könsbundna mönstren längre fram i livet måste därför inledas redan de första åren i skolan.

Trots de fina formuleringarna i läroplanen har inga stora förändringar egentligen skett. Det har funnits ambitioner och det har funnits intresse för att förändra. Vi måste förändra de könsstrukturer och mönster som finns och vi måste förändra den del av utbildningen och undervisningen som finns. Tyvärr har inte så mycket kunnat förändras. Projekt har initierats och genomförts, men egentligen har det inte funnits någon riktig samordning mellan projekten och insatserna för att förbättra situation.

Arbetet för att öka jämställdheten får inte stanna vid skrivna formuleringar. Det krävs i stället ett samlat grepp där klart mätbara mål och metoder för att mäta dem utformas. Vårt förslag är att vi borde ge Skolverket i uppdrag att i samarbete med både elevorganisationerna och lärarnas organisationer utarbeta ett samlat program för jämställdheten i skolan.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 3 under punkt 1.

Många av de projekt som har dragits i gång i dag har enbart behandlats av vuxna. Man har inte tänkt på att eleverna skulle kunna få vara med i utformningen, inte ens lärarstudenterna eller lärarorganisationen.

Fru talman! En kvalitativ högre utbildning och forskning måste också sätta jämställdheten i fokus. När det gäller rekrytering till högre utbildning är fördelningen mellan män och kvinnor ganska jämn. Däremot är snedrekryteringen till de högre tjänsterna inom Högskoleverket verkligen anmärkningsvärd. Kvinnorna missgynnas systematiskt: Ju högre upp i hierarkin, desto färre kvinnor. För att nå jämställdhet inom högskolan är det nödvändigt att börja redan i grundutbildningen.

Förhållandet att kvinnor väljer kortare utbildningar och i mindre utsträckning fortsätter till forskarutbildningen måste också förändras. En mer aktiv rekrytering är därför nödvändig och det behövs också till exempel fler kvinnliga handledare till forskarämbetena.

Hela rekryteringsprocessen till den högre utbildningen måste genomgå en översyn och göras mer jämställd. De satsningar på rekryteringsarbete som gjorts inom tekniska och naturvetenskapliga utbildningar har medfört att andelen kvinnor på grundutbildningsnivån har ökat. Allt-

fler kvinnor söker sig också till tekniska utbildningar, men det är fortfarande långt kvar till en riktig jämställdhet.

Mer behöver alltså göras för att få fler unga kvinnor att välja tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Motsvarande satsningar måste så klart göras i rekryteringen till kvinnodominerade utbildningar. Vi måste få en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män även där.

En annan viktig förutsättning för att öka genomströmningen är andelen kvinnor i den högre utbildningen och att få kvinnor att satsa på den akademiska karriären. Här är det viktigt att det finns möjligheter att arbeta under ekonomiskt trygga omständigheter. Det gäller så klart både män och kvinnor, men framför allt har man kunnat se att det är kvinnorna som halkar efter just eftersom tryggheten inte finns.

Därför har vi i Centerpartiet föreslagit fler doktorandtjänster och en satsning på mellantjänster, som vi anser är de två enskilt viktigaste åtgärderna för att stimulera fler kvinnor att påbörja den akademiska karriären.

Anf. 98 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Jag har nu under ett antal år haft förmånen att med motioner från den allmänna motionstiden som bas här i kammaren debattera jämställdhet inom utbildning och forskning. Till min glädje har jag funnit att betänkandets sidomässiga omfattning med åren blivit allt tunnare. Jag ser det som ett gott och positivt tecken på att vi faktiskt har kommit en bra bit på väg mot samsyn och gemensamt arbete när det gäller jämställdhetsfrågorna inom de här fälten, utbildning och forskning.

Jämställdhetsproblematiken har ju lyfts fram och tydliggjorts inom de flesta samhällsområden de senaste åren. Skolans roll och uppgift som förmedlare av värderingar och attityder i synen på flickor och pojkar, män och kvinnor har ju lyfts fram och betonats av företrädare för de allra flesta organisationer som arbetar med jämställdhetsfrågor.

Det har hänt mycket, och det händer mycket när det gäller att stödja och stimulera jämställdhetsarbetet i förskola, skola och gymnasium. Skolverket arbetar med att ta fram och sprida goda exempel. Resurspersoner i jämställdhet och genuskunskap håller på att utbildas. Den nya Matematikdelegationen har bland annat uppgiften att utveckla matematiken så att den i större utsträckning än i dag även ska väcka flickornas intresse. Lagstiftningen har skärpts steg för steg när det gäller bestämmelser som reglerar skolans arbete mot kränkande behandling. En kommitté arbetar för närvarande med en översyn av hela diskrimineringslagstiftningen.

Fru talman! Det arbete som bedrivs i förskolan, grundskolan och gymnasiet för att lyfta fram jämställdhetsfrågorna har naturligtvis sin motsvarighet även i högskolan. Jämställdhetsarbetet inom högskolan handlade länge om hur vi skulle få fler flickor att söka sig till högre studier. I dag fokuseras diskussionen och arbetet på maktstrukturen inom högskolan. Som flera talare före mig konstaterade finns det fortfarande en snedbalans mellan män och kvinnor när det gäller antalet professorer och antalet rektorer. Balansen på detta område börjar bli något bättre. Men det går alltför sakta, enligt min åsikt, och lite för osäkert.

Samtidigt har faktiskt en ny snedbalans uppstått i grundutbildningen. Betydligt fler kvinnor än män söker sig till högskolan i dag. 60 % av alla grundexamina i högskolan avläggs i dag av kvinnor. Arbetet med jäm-

ställdhetsfrågorna på grundutbildningsnivå på högskolan i dag borde faktiskt handla något mer om hur vi rent generellt ska kunna locka fler män till högre utbildning.

Lärosätena har i dag i uppdrag att i sina årsredovisningar redogöra för vilka åtgärder de tänker vidta för att få en jämnare könsfördelning, bland annat i forskarutbildningen och vid rekryteringen av lärare, men även hur man ska få en bättre balans i olika grundutbildningar.

Jag skulle vilja säga att arbetet för att nå en ökad jämställdhet inom utbildning och forskning definitivt inte är vilande. Det är i allra högsta grad levande och dynamiskt. I motsats till Torsten Lindström och Kristdemokraterna anser jag inte att den socialdemokratiska regeringen har varit passiv i de här frågorna. Jag ser ingen anledning att göra några tillkännagivanden. Jag yrkar alltså avslag på samtliga motioner.

Anf. 99 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Att jämföra tjockleken på ett betänkande i riksdagen med vad regeringen har lyckats åstadkomma i jämställdhetspolitiken tycker jag är beklämmande. Vad har egentligen hänt när det gäller att höja lönerna och statusen för kvinnliga lärare? Vad har hänt för att skapa en arbetslivslagstiftning när det gäller skolorna, eller i alla fall någonting som liknar en sådan? Om man går ut på en vanlig grundskola i dag behöver man inte vänta länge innan man hör kvinnoförnedrande fraser flyga genom luften.

Jag skulle vilja omformulera Winston Churchills kända citat och säga: Sällan har så många pratat så mycket och gjort så lite.

Anf. 100 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag vill nog påstå att regelsystemet och lagstiftningen mot diskriminering finns där. Nu gäller det ett mycket mer komplext arbete, nämligen att förändra attityder. Man förändrar inte med ett klubbslag här i riksdagen tusenåriga attityder till mäns och kvinnors, pojkar och flickors roller.

Det sexualiserade språkbruk som vi tyvärr har i dag bland ungdomar och även bland barn härrör från exakt samma gamla attityder till män och kvinnor, där kvinnor hela tiden ska behandlas som några objekt av något slag.

Jag tror att skolan har en viktig roll när det gäller värderingsfrågor, demokrati, tolerans och jämställdhetsfrågor. Det finns med i uppdraget ute på skolorna. Jag vet att man arbetar väldigt mycket ute på de enskilda skolorna för att komma åt de här problemen.

Anf. 101 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Majléne Westerlund Pankes uppfattning att det är viktigt att ändra på attityderna. Hennes regering har haft makten i åtta år nu, och det har inte rört sig många millimeter under den tiden. Även om det finns en del mycket lovvärda exempel märker man mycket lite av de krafttag som borde komma från regeringen.

Jag undrar faktiskt hur Majléne Westerlund Panke ser på hoppet att över huvud taget förändra de här attityderna. De kan visserligen vara gamla, men jag tycker att det verkar mycket illavarslande att det har varit stört omöjligt att förändra dem under de här åtta åren.

Anf. 102 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det bästa sättet att arbeta med de här frågorna helt enkelt är att arbeta stegvis, som vi har gjort. Kvinnor har steg för steg vunnit inträde inom fler och fler samhällssektorer. Vi är nästan 50 % kvinnor i den här kammaren när den är fylld. Vi har fler kvinnor inom attitydskapande sektorer i samhället, inom journalistkåren och inom kyrkan. Det är inte oväsentligt att vi har kvinnliga präster och kvinnliga biskopar. Är det någon sektor som sysslar med värderingar och attityder så är det ju våra religiösa församlingar.

Det är, tror jag, ett sätt att föra in ett kvinnligt språk. Jag har länge väntat på någon form av forskning kring just språket och språkets användning i den här kammaren. Har språket blivit annorlunda under debatterna när nästan hälften av oss är kvinnor – om vi nu ska koncentrera oss på språkbruket?

En annan fråga som Axel Darvik tog upp är lönesättningen. Axel Darvik ansåg att man skulle lösa upp det offentliga monopolet för att kvinnorna skulle få högre löner eftersom man då fick fler arbetsgivare.

Det tror jag inte ett dugg på. Om det är någon sektor där kvinnor har tusentals arbetsgivare att välja på så är det handeln. Där tror jag inte att de tjänar ett öre mer än vad vårdbiträdena gör inom offentlig sektor. Det är en myt att det skulle bero på om man har en offentlig eller en privat arbetsgivare.

Själva problematiken ligger nog i att man är kvinna och av tradition inte familjeförsörjare.

Anf. 103 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att klargöra vissa saker när det gäller jämställdhet.

Jämställdhet betyder inte en matematiskt jämn könsbalans, utan det betyder frånvaro av diskriminering. En matematisk rättvisa innebär inte nödvändigtvis jämställdhet. Diskriminering kan nämligen förekomma även på arbetsplatser med jämn könsfördelning, till exempel en akademisk institution.

Jämställdhet är ytterst en relation mellan individer, män som kvinnor, och innebär lika rättigheter och möjligheter. Därför är ett fungerande diskrimineringsskydd av yttersta vikt, oavsett vilken del av arbetsmarknaden vi pratar om och oavsett om vi diskuterar inom eller utom akademien.

Kvotering kan inte lösa de här problemen. Trots att regeringen föreslår det som lösning på de allra flesta problemen med jämställdhet på arbetsmarknaden, kan en konstgjord könsbalans i stället dölja och permanenta vad som i själva verket är en reell ojämlikhet.

Den statistiska könsbalansen förvandlas i så fall till ett alibi som döljer den verkliga situationen.

Majléne Westerlund Panke talade om att antalet sidor i betänkandet skulle bli mindre. Tyvärr ökar antalet sidor på andra håll, till exempel i arbetsmarknadsutskottets handlingar som talar om FN:s kvinnokonvention.

Det blir ännu värre om den här utvecklingen paras med det arbete som den europeiska unionen beklagligtvis driver i sitt antidiskrimineringsprojekt, där fler och fler kriterier staplas på varandra för att man ska

uppnå jämlikhet. Ras, kön, sexuell läggning, trosbekännelse, funktionshinder, ja till och med frågor om visstidsanställning och värnplikt staplas på varandra för att man ska uppnå politisk korrekthet.

I stället för att se människor som individer i ett samhälle förvandlar denna utveckling samhället till en matris för politiker. Vi blir med andra ord inplacerade i fack med utgångspunkt i yttre eller inre attribut, varav vissa råkar vara mer intressanta för stunden än andra.

Detta är i grunden en grym och känslökall politik där människan till slut inte blir något annat än summan av de politiska kriterier som gäller för stunden. Individen som borde ha varit i centrum för debatten förvandlas i de socialdemokratiska kvarnarna till ett abstrakt objekt. Jag och mitt parti motsätter oss den synen, och vi debatterar den ofta här i kammaren. Vi motsätter oss den så fort vi kommer åt.

Den politik som jag nyss beskrev har lett fram till en situation där det är uppenbart att diskrimineringen som begrepp är på väg att spåra ur. Ett tydligt bevis på detta är uppdelningen av tillsynen över diskrimineringen i arbetslivet. Därför behövs en ny politik.

Vi ser ofta professorn som klappar den kvinnliga doktoranden i baken som det främsta problemet, alltså det sexuella trakasseriproblemet. Sådana förkastliga handlingar är i grunden bara toppen på ett isberg där det är den grundläggande synen på manligt och kvinnligt som är knuten.

Lösningen på könsdiskrimineringen är att utveckla och utvärdera neutralla meritvärderingssystem så att kvinnor inte utsätts för den dolda diskriminering som genussystemet och könsmaktsordningen innebär på arbetsmarknaden.

Lösningen på alla övriga former av diskriminering ligger ju i att ha en formel för likabehandling, inte särslagstiftning. Det är därför viktigt att samla alla fall av diskriminering hos en myndighet för att på bästa sätt kunna bekämpa diskriminering av olika slag.

Fru talman! En stark diskrimineringslagstiftning löser förvisso inte alla problem med dåliga attityder i samhället. Dessa måste alltid lösas genom dialog mellan medborgarna. Lagen ger individen ett lagstadgat skydd och visar att staten inte på några grunder accepterar diskriminering.

Att regeringen även fortsättningsvis vill ha en splittrad diskrimineringslagstiftning betyder bara att de nuvarande myndigheternas existens är viktigare än respekten för de medborgare som utsätts för diskriminering, oavsett om det är inom akademien eller utanför.

Tack för ordet.

Anf. 104 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! När jag bläddrar igenom betänkandet, som handlar om jämställdhet inom utbildning och forskning, är det svårt att hitta särskilt mycket skrivet av moderaterna.

Jag vill inte ta ställning till deras engagemang i frågan, men jag vill fråga Tobias Billström hur han ser på de strukturer som finns inom samhället och inom utbildning och forskning och vad han vill göra åt dem.

Anf. 105 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Axel Darviks fråga är naturligtvis relevant: Vad kan göras?

Den moderata utgångspunkten – som vi har utvecklat i det särskilda yttrande som finns på sidan 32 i betänkandet *Jämställdhet inom utbildning och forskning* – är ju att grunden för all diskriminering är att den bör behandlas lika av lagstiftaren.

Det finns inget hållbart motiv till att dela upp diskrimineringen i olika kategorier, något som ju Folkpartiet är väldigt glada för. Man talar om HBT-diskriminering, kvinnodiskriminering, religiös diskriminering och så vidare, och vill splittra lagstiftningen på en rad olika lagar.

Diskrimineringen ser olika ut, men olika sorters diskriminering är precis samma brottsliga handling oavsett var den förekommer. Att lagstiftningen är splittrad och att ombudsmännen delar på ansvaret resulterar bara i sämre skydd för medborgaren eftersom man får svårare att överblicka sina rättigheter.

Det är mitt svar på frågan. Vi behöver en samlad diskrimineringslagstiftning. Vi behöver en diskrimineringslagstiftning som tydligt och klart uttalar att alla former av diskriminering, var och i vilket sammanhang de än må förekomma, är förkastliga.

Anf. 106 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Min fråga gällde egentligen inte diskriminering, utan den gällde strukturer som förtrycker kvinnorna inom samhället, till exempel de strukturer man finner i tidningar som riktar sig till unga flickor, för att inpränta de könsroller som gör att man hindrar individer från att göra de val som man annars hade velat göra. Man hindrar individernas fria val.

Vill inte Moderaterna, som ibland utger sig för att vara beskyddare av individens frihet, göra något åt dessa könsstrukturer som förtrycker kvinnorna?

Anf. 107 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Moderaterna tror mycket starkt på individen och är varma anhängare av att alla individer ska ses utifrån sina personliga kriterier och inte utifrån påhittade kriterier.

Men Axel Darviks fråga är litet märklig.

Kvinnors situation förbättras ju genom att diskrimineringen i samhället – både den öppna och den dolda – upphör.

Det är en fråga om attitydförändringar som måste ske genom en dialog mellan medborgarna. Jag tror inte på förbud och lagstiftning, och jag hoppas att inte heller Folkpartiet gör det. Ibland när jag hör folkpartistiska ledamöter föra debatten här i kammaren, inte minst Birgitta Ohlsson, blir jag dock lite orolig.

Den moderata utgångspunkten är att frånvaro av diskriminering ger män och kvinnor lika rättigheter. Frånvaro av diskriminering, Axel Darvik, är det som ger ett jämställt samhälle, och det uppnår man inte genom att reglera sönder och samman, genom att bryta upp och genom att se till att lagstiftningen tar fasta på olika delar. Det uppnås i stället genom att man satsar på en sammanhållen diskrimineringslagstiftning.

Nu lyfter vi fram jämställdhetsperspektiven, men kammaren kommer om ett tag att föreläggas ytterligare ett förslag till en sammanhållen diskrimineringslagstiftning med utgångspunkt i Europeiska unionens kriterier. Jag tror till och med att propositionen har levererats i dag. Man måste då som politiker ställa sig frågan vad man egentligen vill uppnå.

Jag menar att man inte kan bryta ut den här frågan och behandla den skild från andra kriterier, till exempel avseende handikappade, sexuell läggning eller någonting annat. Allting måste ses i ett och samma perspektiv, och det är mitt svar.

Anf. 108 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har ingen reservation i det här betänkandet, men jag tror att vårt intresse för frågan är rätt välbekant.

Vårt samhälle är genomgående strukturerat så att män är överordnade kvinnor. Kvinnor diskrimineras på grund av sitt kön, och kvinnors handlingsutrymme begränsas därigenom. I ekonomi, kultur och politik står ofta mannen som norm.

Utbildningsväsendet är hårt präglad av de här strukturerna. Eftersom en stor del av barns och ungdomars fostran och socialisering sker i skolan blir skolan också ett av de viktigaste instrumenten för bevarandet av de här strukturerna. Redan i förskolan och vid skolstarten är förväntningar från lärare och personal tydligt styrande i riktning mot de traditionella könsrollerna. Jag har hört flera som har talat om det här.

Flickor kan sägas förväntas inta en passiv, tyst och snäll roll, medan pojkar förutsätts vara aktiva, pratsamma och utåtagerande. Den olika behandling som pojkar och flickor möter i klassrummet bidrar kanske till att stärka pojkarnas självförtroende, medan flickor riskerar att bli passiva och därmed kanske får svårare att uttrycka sig.

I skolan och inom den högre utbildningen lär sig eleverna och studenterna ofta männens syn på samhället. Skolan förmedlar männens historia, och många gånger är det de manliga författarna som läses, till exempel i svenskundervisningen. I utbildningsväsendet gör elever och studenter val mellan ämnen och utbildningar, val som är påverkade av och befäster strukturen.

Men det spännande är att samtidigt som utbildningsväsendet reproducerar och konserverar manssamhället utgör det en nyckelinstitution i arbetet för ett jämställt samhälle. Genom att skolledare, lärare och övrig personal skaffar sig medvetenhet om just de här maktstrukturerna och engagerar sig för att utmana dem kan skolan faktiskt bli en plats där barn och ungdomar ges möjlighet att ifrågasätta stereotypa könsroller som förmedlas i kultur, i reklam och i det övriga omgivande samhället.

Fru talman! Vänsterpartiet vill öka valmöjligheterna för kvinnor och män. Alla ska ha reella möjligheter att göra val som inte är könstypiska. Vårt mål är att kön inte ska vara en begränsning och ett hinder under uppväxten. I de lagar och styrdokument som styr utbildningsväsendet finns många formuleringar som syftar just till en jämställd skola och till ett intensivt arbete för att motverka den manliga normen i samhället.

Skolverket och nu den nya Skolutvecklingsmyndigheten och Högskoleverket bedriver ett viktigt arbete i den riktningen. Samtidigt finns det mycket mer att göra, och det är långt kvar till en jämställd skola och en jämställd högskola.

Jag tänker bara helt kort peka på några punkter som kan tillföra debatten något från oss i Vänsterpartiet. Vi kommer nu att ställa större krav på kvalitetsredovisningar från kommuner. Jag tror att det är viktigt att de kvalitetsredovisningarna innehåller mål och utvärderingar som tydligt pekar på skolornas jämställdhetsarbete. Jag tror också att positiv särbe-

handling kan vara ett användbart medel för att bryta upp en stark köns-segregering i utbildningsväsendet.

Det behövs ju till exempel fler män inom förskola, skola, vård och omsorg, och det behövs fler kvinnor inom tekniska och naturvetenskapliga verksamheter. Jag tror att det utan att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden är mycket svårt att i grunden angripa en ojämn makt-fördelning mellan kvinnor män.

I den akademiska världen finns en tydlig hierarkisk struktur och faktisk en stark manlig dominans, även om vi ser tecken som utifrån mitt perspektiv går åt rätt håll. Men kvinnorna har än så länge inte samma möjligheter att avancera i den strikta hierarki som råder på universiteten. Därför kan faktiskt positiv särbehandling av underrepresenterat kön vid tjänstetillsättning vara ett sätt att komma åt en problematik.

Det är vidare ett genomgående drag i vår kultur att beskrivningar av verkligheten, som jag sagt, utgår från en manlig norm, det vill säga att beskrivningar handlar mer om män än om kvinnor, att de utgår från mäns erfarenheter och att män framställs som normala och kvinnor som avvikande. Dessutom tillskrivs män och kvinnor olika egenskaper som på ett sätt ofta låser fast individen i stereotypa könsmonster.

Vi har nu en kvinno- och genusforskning som faktiskt visar hur det här mönstret innebär att kvinnors underordning upprätthålls. Jag är övertygad om att en del av de läromedel som används i skolan och i den högre utbildningen inte är några undantag i det här resonemanget. En kritisk granskning av läromedel i jämställdhetsperspektiv borde egentligen vara ett naturligt inslag såväl vid köp av läromedel som i samtal med elever och studenter om hur man använder läromedlen.

Jag menar att utskottsbetänkandet faktiskt visar att vi har kommit en bit på vägen men också pekar på att vi har lång väg kvar. Innan jag gick i väg till den här debatten hämtade jag ett pressmeddelande från Skolverket. Utan att fördjupa mig mer i det vill jag peka på att det har rubriken: Pojkars intresse styr ämnet idrott och hälsa. Sådana exempel som dyker upp visar att vi har en lång väg kvar.

Betänkandet visar enligt min mening också att det inte är tillräckligt att utforma lagar och regler utan att det behövs ett kontinuerligt och oförtrotligt arbete med attityder och inte minst värderingar för att göra verklighet av alla de vackra orden om jämställdhet.

Anf. 109 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Min fråga går till Lennart Gustavsson med anledning av ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet som handlar om jämställdhetsmärkning av varor, tjänster och företag. Jag borde egentligen också replikera till Axel Darvik, eftersom Folkpartiet är anhängare av samma tanke.

Min fråga är: Har Lennart Gustavsson som ledamot för Vänsterpartiet reflekterat över möjligheten att jämställdhetsmärka universitet och högskolor, som ju är offentliga institutioner? Det är kanske till och med enklare att jämställdhetsmärka dem än företag. Och vidare: Vad skulle detta få för konsekvenser? Jag vet att Lennart Gustavsson inte har läst det aktuella betänkandet, men eftersom frågan är så uppenbar och tydlig skulle det vara intressant att få ett klarläggande.

Anf. 110 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Detta är intressant, och jag beklagar att jag faktiskt inte har läst det här betänkandet. Därför kommer jag inte heller att svara direkt med ett ja eller ett nej. Men jag tycker att exempelvis de utvärderingar av jämställdhetsarbetet som Högskoleverket gör vad gäller universitet och högskolor är viktiga. Om de sedan ska leda till en jämställdhetsmärkning eller inte vill jag inte ta ställning till nu, men visst är läroanstalternas arbete med jämställdhetsfrågor viktigt ur mitt perspektiv.

Anf. 111 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag ställer frågan eftersom jag inte ser det betänkande som vi i dag behandlar i kammaren utbrutet ur helheten. Det måste fogas in i den totala uppfattning som riksdagen förväntas ha efter behandlingen av detta om jämställdhetspolitiken. Jag nämner det eftersom jag inte tycker att det är en bra idé. Jag tycker inte alls om tanken att man ska jämställdhetsmärka varor, tjänster eller företag. Kriterierna blir så oerhört svåra att formulera.

Jag kan bland annat se ett mycket stort problem om man har en arbetsplats – låt oss ta en akademisk institution – där man har 50 % män och 50 % kvinnor. Sedan blir en kvinna sjuk eller en kvinna åker på ett sabbatsår utomlands och är inte längre en del av institutionen, och så vidare. Detta rubbar könsbalansen. Förlorar då universitet sin status som jämställt? Detta är mycket intressanta frågor. Jag tycker att man här anar den problematik som uppstår när politiker försöker formulera alltför precisa mål och framför allt försöker att ta på sig uppgifter som är omöjliga. Däremot kan jag mycket väl tänka mig att Sveriges högskoleförbund frivilligt skulle kunna tänka sig att utfärda jämställdhetscertifikat eller någonting annat. Men det faktum att detta inte har uppstått ännu är kanske snarare ett bevis på hur svårt det är för den offentliga sektorn att sopa rent framför sin egen dörr. Det är mycket enklare att gå och peka ut för den privata sektorn vad den ska göra och tycka och tänka.

Anf. 112 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Den här saken får vi diskutera senare. Det var inte en fråga utan mer ett tankeutbyte. När vi diskuterar jämställdhet tycker jag att det är viktigt att lyfta fram ett perspektiv som många gånger glöms bort och som jag tycker att Moderaterna ibland glömmet bort. Det var det jag försökte bevisa. Det handlar faktiskt om strukturer och om makt. Det handlar om någonting annat. Det är inte bara det att vi ska vara lika mycket värda. Det är gamla strukturer som präglar oss väldigt hårt. Det är därför jag försöker säga – flera har varit inne på det – att vi ska ha bra lagar, bra regelverk och kontrollmekanismer, men om vi långsiktigt ska komma framåt behövs arbetet med värderingar och åsikter. Då är naturligtvis hela utbildningssystemet ett redskap som vi ska använda, från förskolan till forskningen.

Anf. 113 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Jag var inne på en del av jämställdhetsfrågorna förut i dag i samband med de tidigare betänkandena. Jag vill återigen betona vikten av att man börjar tidigt med ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete. Förskolorna Tittmyran och Björntomta i Gävle och Jämrum i

Gävle för att sprida kunskaper är ypperliga exempel på hur ett bra och aktivt arbete med jämställdhetsfrågor kan ske i de lägre åldrarna. Man måste börja i förskoleåldern för att det ska ge effekt.

Jag vill framhålla ett annat bra exempel. Det är det som Kommunförbundet länge har drivit som jämställdhetsprojekt och som kallas 3 R-metoden eller jämtegrering. Det är ett bra exempel på hur man kan arbeta systematiskt med jämställdhetsfrågor. 3 R står för representation, resurser och realia. Man kan till exempel göra en 3 R-analys inom utbildningsområdet. Det har gjorts i många kommuner runt om i Sverige.

Man tittar då först på statistik. Hur ser det ut, till exempel med representationen? Vilka går en viss utbildning? Vilka undervisar? Vilka sitter med i de beslutande organen? Sedan ser man över resurserna. Hur använder man dem? Vilka får del av resurser för till exempel barn med behov av särskilt stöd? Hur mycket tid tar pojkar och flickor upp i klassrummet? Vilka är författare till den kurslitteratur som man köper in?

Slutligen tittar man på och drar slutsatser i realiteten. Är det något vi behöver förändra? Harmoniserar denna statistik i verkligheten med de mål vi har politiskt, eller är det något som ska ändras?

Diskussioner kan sedan med utgångspunkt i kvantitativa fakta bli mycket mer konkreta och verksamhetsnära. När man tvingas bli konkret och vardaglig är det möjligt att även fundera över det som är så vanligt att det tas för givet och som självklart. Det kan då bli tydligt vad som bör förändras för att öka jämställdheten.

Det viktiga är att göra människor uppmärksamma på jämställdhetsperspektivet och vikten av en ökad medvetenhet i de här frågorna. Det är viktigt att skapa en ökad medvetenhet bland dem som arbetar i utbildningssektorn och en fortbildning i jämställdhetsfrågor.

Jämrum i Gävle är ett mycket bra initiativ, en bra metod för att sprida kunskap, handha utbildning och fortbildning och sprida bra pedagogiska idéer. Vi skulle tycka det vara väldigt intressant att se fler liknande projekt på andra håll i landet.

Nu erbjuds också landets kommuner att delta i en nationell utbildning av resurspersoner i jämställdhet och genuskunskap. Syftet är att stärka kompetensen i jämställdhetsfrågor och att ge lärare och pedagoger redskap att arbeta med ett aktivt förändringsarbete i den egna pedagogiska praktiken. Det tycker vi i Miljöpartiet är ett mycket bra exempel. Majléne Westerlund Panke nämnde fler goda exempel på vad som är på gång och som vi också tycker är mycket bra.

Resultatet efter det att Skolverket har tittat på jämställdhetsundervisningen visar dock att jämställdhet måste få en mycket tydligare plats i undervisningen. Man måste fokusera mer på värderingar i skolans undervisning, få möjlighet till reflektion och insikt i olika perspektiv. Det behövs mer kompetensutveckling av lärare i sex- och samlevnadsfrågor och ett HBT-perspektiv på dessa. Skolorna behöver ha tydligare mål och planer för sin sex- och samlevnadsundervisning.

Precis som Lennart Gustavsson nämnde kan vi senast i en aktuell rapport från Skolverket se att pojkars intresse styr innehållet i ämnet idrott och hälsa. Undervisningen är i väsentligt högre grad anpassad efter pojkars intressen. Man kan också se att pojkar har högre betyg i ämnet. Ibland tror jag visserligen att det är åt andra hållet också, att det finns verksamheter i skolan som är mer anpassade efter flickor och där pojkar

missgynnas. Pojkar kanske oftare ses som ett problem med sitt mer utåtagerande beteende.

Jag tycker också att det är viktigt att poängtera att det kränkande språk som många var inne på inte bara riktar sig till flickor. Det var bara det som nämndes. Om man vistas på en skolgård hör man att det slår åt ganska många håll, tyvärr.

Det viktiga är att verksamheten i skolor och högskolor uppmärksammar jämställdhetsperspektivet och ser hela människan. Det här handlar om ett individperspektiv. Om varje människa ska få utvecklas utifrån sina förutsättningar kräver det ett jämställdhetsperspektiv.

Vi i Miljöpartiet tycker också att arbetsmiljölagen ska gälla även i skolan. Det är något vi länge har drivit, att vi ska likställa reglerna. Jag hoppas att vi får anledning att återkomma till det när vi ska besluta om en ny skollag.

Slutligen vill jag säga några ord om högskolan. Jag talade förut om en breddad rekrytering. Jag tror att det i högsta grad är en jämställdhetsfråga att få till stånd en breddad rekrytering. Tyvärr kan vi i dag inte säga att vi har en jämställd högskola när nästan tre fjärdedelar av de högsta cheferna vid våra högskolor är män. Vi måste fortsätta att jobba aktivt för en högskola som är jämställd, där kvinnorna inte längre tjänar mindre pengar än män och där inte den allra största delen av all kurslitteratur är skriven av män. Vi måste se till att ingen på en högskola behöver känna sig kränkt. Eftersom jag personligen inte tror att det förhåller sig så att vi kvinnor är dummare eller mer oförmögna till abstrakt teoretiskt tänkande än män eller mindre lämpade för universitetsstudier anser jag det mycket rimligt att vi borde ha en mer jämställd högskola med en bättre representation, inte minst när det gäller rektorer och professorer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 mars.)

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2002/03:62 Några förvaltningsrättsliga frågor

2002/03:64 Kapitaltillskott till Teracom AB

2002/03:65 Ett utvidgat skydd mot diskriminering

2002/03:70 Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer

2002/03:72 Digitala TV-sändningar

2002/03:73 Höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters rätt till offentlig ersättning

2002/03:84 Ändring i avtalet om Sveriges exportråd

2002/03:85 Vissa elmarknadsfrågor

2002/03:87 Vissa alkohol- och tobaksfrågor

2002/03:89 Förändringar inom sjukförsäkringen för ökad hälsa i arbetslivet

2002/03:94 Ändrade solvensregler för försäkringsbolag

Skrivelse
2002/03:114 Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och
exporten av krigsmateriel år 2002

Prot. 2002/03:75
20 mars

Förslag
2002/03:RB5 Riksbankens förslag om medgivande till donation till Stif-
telsen Tumba Bruk
2002/03:RS3 Riksrevisionens föreskriftsrätt

Redogörelse
2002/03:NR1 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående
verksamheten under år 2002

11 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 20 mars

2002/03:246 av *Agne Hansson* (c) till näringsminister Leif Pagrotsky
Riskkapitalförsörjningen för små företag

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 25 mars.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 19 mars

2002/03:699 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till kulturminister Marita
Ulvskog
Byggandet av Stockholmsbruggen på Skeppsholmen

den 20 mars

2002/03:700 av *Gunilla Wahlén* (v) till finansminister Bosse Ringholm
Spelberoende och AB Svenska Spel
2002/03:701 av *Eva Flyborg* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Telia Sonera-affären
2002/03:702 av *Ina Järlesjö* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Kvinnohandel i Norrbotten

2002/03:703 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till statsrådet Hans Karlsson
Europeiska socialfondens program Växtkraft mål 3

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 mars.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 20 mars

2002/03:637 av *Ina Järlesjö* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Förskottering av skadestånd

2002/03:641 av *Torkild Strandberg* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Överbeläggning inom kriminalvården

2002/03:645 av *Jeppé Johnsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Kvinnofridskränkning

2002/03:657 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Kreditupplysning

2002/03:658 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Straffutmätning vid narkotikabrott

2002/03:659 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Husrannsakan i vissa fall

2002/03:673 av *Luciano Astudillo* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Colombia och ICC

2002/03:675 av *Ewa Larsson* (mp) till justitieminister Thomas Bodström
Spel

2002/03:677 av *Magdalena Andersson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Vårnaden om barn för pedofildömd

2002/03:678 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Bildkonstnärer

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 mars.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 13.36,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.51,
av förste vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 64 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 mars	2
SkU12 Allmänna motioner om taxering, skattebetalning och folkbokföring	2
LU5 Försäkringsrättsliga frågor	3
LU8 Associationsrättsliga frågor, m.m.	4
LU11 Förvärv av stöldgods i god tro	4
SoU10 Familjehemsvård	4
5 § Lärarutbildning och lärare.....	4
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU4.....	4
Anf. 1 ANNA IBRISAGIC (m)	4
Anf. 2 ANA MARIA NARTI (fp).....	6
Anf. 3 TORSTEN LINDSTRÖM (kd).....	8
Anf. 4 LENNART GUSTAVSSON (v).....	10
Anf. 5 ANA MARIA NARTI (fp) replik	11
Anf. 6 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	12
Anf. 7 ANA MARIA NARTI (fp) replik	12
Anf. 8 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	12
Anf. 9 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	13
Anf. 10 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	13
Anf. 11 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	13
Anf. 12 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	13
Anf. 13 SOFIA LARSEN (c)	14
Anf. 14 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	16
Anf. 15 ANNA IBRISAGIC (m) replik	18
Anf. 16 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	18
Anf. 17 ANNA IBRISAGIC (m) replik	18
Anf. 18 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	19
Anf. 19 ANA MARIA NARTI (fp) replik	19
Anf. 20 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	19
Anf. 21 ANA MARIA NARTI (fp) replik	19
Anf. 22 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	20
Anf. 23 JAN BJÖRKMAN (s)	20
Anf. 24 SOFIA LARSEN (c)	22
Anf. 25 JAN BJÖRKMAN (s) replik	22
Anf. 26 SOFIA LARSEN (c) replik	23
Anf. 27 JAN BJÖRKMAN (s) replik	23
(forts. 7 §).....	24
Ajournering.....	24
Återupptagna förhandlingar	24
6 § Särskilt anordnad debatt om Irakfrågan	24
Anf. 28 TALMANNEN	24

Anf. 29	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	24
Anf. 30	BO LUNDGREN (m)	26
Anf. 31	LARS LEIJONBORG (fp)	27
Anf. 32	ALF SVENSSON (kd)	29
Anf. 33	ULLA HOFFMANN (v)	30
Anf. 34	MAUD OLOFSSON (c)	32
Anf. 35	PETER ERIKSSON (mp)	33
Anf. 36	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	35
Anf. 37	BO LUNDGREN (m)	35
Anf. 38	LARS LEIJONBORG (fp)	36
Anf. 39	ALF SVENSSON (kd)	36
Anf. 40	ULLA HOFFMANN (v)	37
Anf. 41	MAUD OLOFSSON (c)	38
Anf. 42	PETER ERIKSSON (mp)	38
Ajournering		39
Återupptagna förhandlingar		39
7 § (forts. från 5 §) Lärarutbildning och lärare (forts. UbU4)		39
Anf. 43	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	39
Anf. 44	JAN BJÖRKMAN (s) replik	39
Anf. 45	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	40
Anf. 46	JAN BJÖRKMAN (s) replik	40
Anf. 47	ANNA IBRISAGIC (m)	41
Anf. 48	JAN BJÖRKMAN (s) replik	41
Anf. 49	ANNA IBRISAGIC (m) replik	42
Anf. 50	JAN BJÖRKMAN (s) replik	42
Anf. 51	ANA MARIA NARTI (fp)	43
Anf. 52	JAN BJÖRKMAN (s)	43
Anf. 53	ANA MARIA NARTI (fp)	44
Anf. 54	JAN BJÖRKMAN (s)	44
	(Beslut skulle fattas den 26 mars.)	45
8 § Högskolan		45
	Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU5	45
Anf. 55	TOBIAS BILLSTRÖM (m)	45
Anf. 56	ULF NILSSON (fp)	47
Anf. 57	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	49
Anf. 58	LENNART GUSTAVSSON (v)	51
Anf. 59	ULF NILSSON (fp) replik	53
Anf. 60	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	53
Anf. 61	ULF NILSSON (fp) replik	54
Anf. 62	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	54
Anf. 63	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	54
Anf. 64	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	55
Anf. 65	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	55
Anf. 66	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	56
Anf. 67	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	56
Anf. 68	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	57
Anf. 69	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	57
Anf. 70	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	58
Anf. 71	HÅKAN LARSSON (c)	58

Anf. 72 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	59
Anf. 73 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	61
Anf. 74 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	61
Anf. 75 ULF NILSSON (fp) replik	61
Anf. 76 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	61
Anf. 77 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	61
Anf. 78 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	63
Anf. 79 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	63
Anf. 80 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	64
Anf. 81 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	64
Anf. 82 ULF NILSSON (fp) replik	65
Anf. 83 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	65
Anf. 84 ULF NILSSON (fp) replik	66
Anf. 85 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	66
Anf. 86 HÅKAN LARSSON (c) replik	67
Anf. 87 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	67
Anf. 88 HÅKAN LARSSON (c) replik	67
Anf. 89 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	67
Anf. 90 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	68
Anf. 91 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	68
Anf. 92 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	68
Anf. 93 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	69
Anf. 94 ANA MARIA NARTI (fp).....	69
(Beslut skulle fattas den 26 mars.)	71
9 § Jämställdhet inom utbildning och forskning.....	71
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU6.....	71
Anf. 95 AXEL DARVIK (fp)	71
Anf. 96 TORSTEN LINDSTRÖM (kd).....	73
Anf. 97 SOFIA LARSEN (c)	74
Anf. 98 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	75
Anf. 99 AXEL DARVIK (fp) replik	76
Anf. 100 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	76
Anf. 101 AXEL DARVIK (fp) replik	76
Anf. 102 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	77
Anf. 103 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	77
Anf. 104 AXEL DARVIK (fp) replik	78
Anf. 105 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	78
Anf. 106 AXEL DARVIK (fp) replik	79
Anf. 107 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	79
Anf. 108 LENNART GUSTAVSSON (v)	80
Anf. 109 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	81
Anf. 110 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	82
Anf. 111 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	82
Anf. 112 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	82
Anf. 113 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	82
(Beslut skulle fattas den 26 mars.)	84
10 § Bordläggning.....	84
11 § Anmälan om interpellation	85
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	85

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	86	Prot. 2002/03:75
14 § Kammaren åtskildes kl. 18.07.....	87	20 mars
